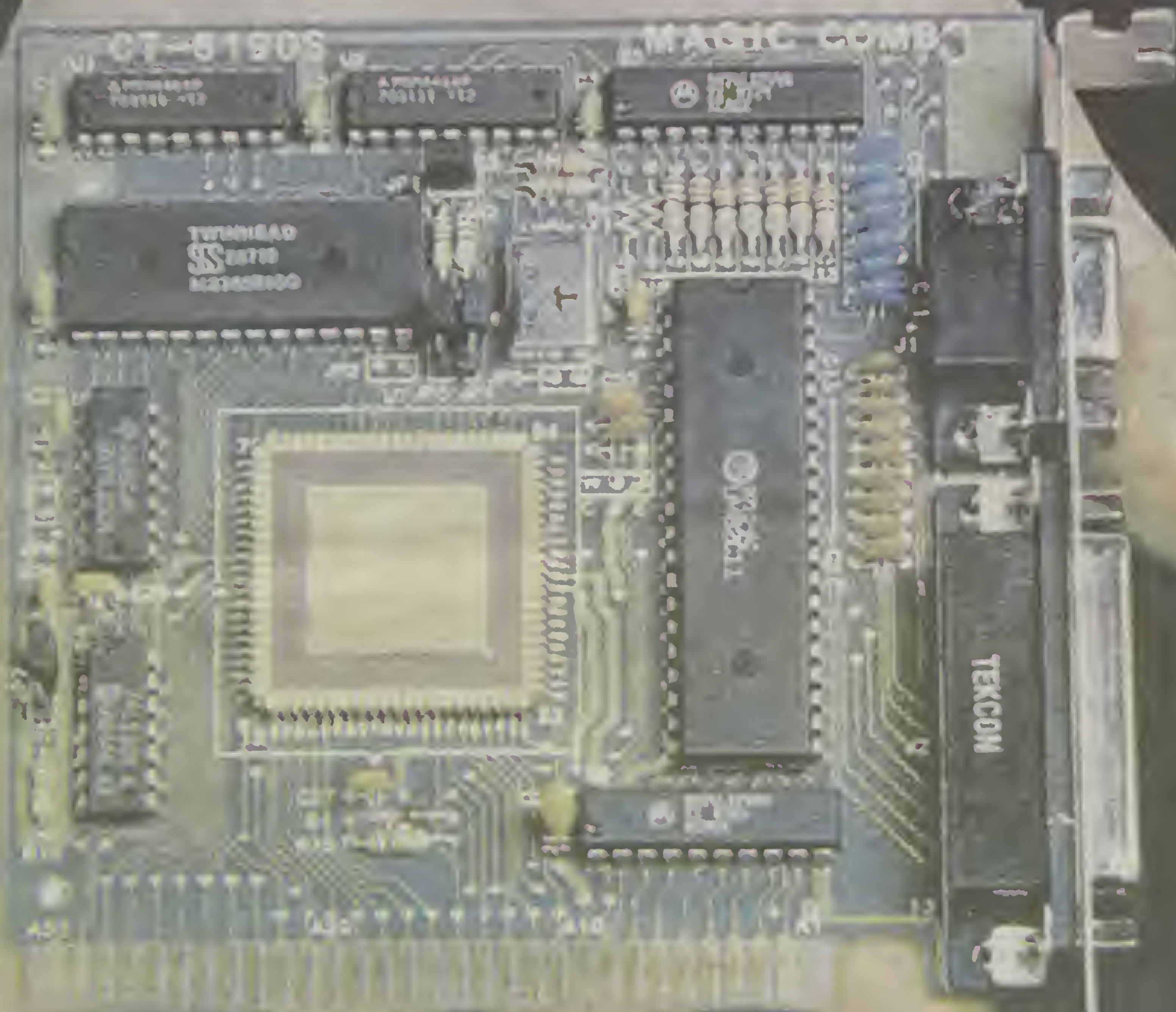
Bajtek

NR INDEKSU 353965
PL ISSN 0860-1674

MIESIĘCZNY DODATEK DO SZTANDARU MŁODYCH NR 7(31) LIPIEC 1988 CENA 150 ZŁ

GHOST CHASER

Wiwat konkurencja!

Wakacje, a Ty wziąłeś w dłonie do ręki „Bajtka"? Dobrze zrobiłeś Czytelniku. Gdy głowy nie zaprzątają klasówki czy sesja egzaminacyjna lepiej wchłania się wiedzę komputerową. A przy tym, o ile mniejsze wyrzuty sumienia: nie robisz wszak tego zamiast wkuwać biologię, czy historię. Mam nadzieję jednak, że rzeczywiście nie robisz tego zamiast, np. pływania na żaglówce. Z uroków lata nie warto rezygnować nawet na rzecz komputera, jak dowodzi przykład naszego redakcyjnego kolegi Wojtka Zientary, który gdy czytasz te słowa, halsuje po morzu zamiast układać dla Ciebie kolejny program na „Atari".

A propos wyrzutów sumienia. Ciekawe, czy nie czują ich dziś, po zakończeniu kolejnego roku szkolnego szefowie naszej oświaty. Zapowiedziane przez uchwalony przed laty program „Juniory" nie popłynęły jakoś szeroką rzeką do szkół. Czyja w tym wina — nie wiadomo. Jak zwykle trwa przerzucanie piłeczki. A tak naprawdę, ani Was, ani mnie nie powinno interesować kto co ma zrobić. Pracownie, do których powrócicie we wrześniu, powinny już być wyposażone w sprzęt programowy, nauczyciele gotowi w każdej chwili udostępnić Wam to wszystko, czym dysponuje szkoła. Może ktoś wreszcie zda sobie sprawę z tego, że wprawdzie informatyka jest dla entuzjastów, ale zasady obsługi komputera powinny być znane każdemu, tak jak nauka poruszania się po ulicach.

Zabawa z „Juniorem" jest tym śmieszniejsza, że w ciągu dwóch lat od jego powstania nie zrobiono nic dla otwarcia drogi do nowego komputera, jego następcy. Na świecie do edukacji zaczynają przenikać już takie maszyny jak 32-bitowy Archimedes oparty o procesory typu RISC. Czy nie będziemy w tej sytuacji uczyć się o maszynach parowych, gdy wokół latać już będą samoloty?

Zostawmy jednak szkołę. Nad nią „Bajtek" chce się „pomęczyć" w numerze 9 poświęconym w dużej mierze edukacji. Dla entuzjastów informatyki domowej są bowiem nieco bardziej pomyślne wieści. Podczas tegorocznych Międzynarodowych Targów Poznańskich doszło wreszcie do podpisania, zapowiadanego przez nas już dość dawno, kontraktu między Pewexem, a reprezentującą Commodore amerykańską firmą BCI. Tak popularnym na naszym rynku małym Atari przybył zatem nowy konkurent. Nam wypada się tylko z tego cieszyć — większy wybór zawsze oznacza zmianę na lepsze.

Cieszymy się również z tego, że pomimo dość niewielkiego rozmiaru pierwszego kontraktu — 1200 sztuk — Commodore nie chce sprzedawać swoich wyrobów bez całej profesjonalnej otoczki. Szykuje wiele niespodzianek. Każdy nabywca Commodore ma ponoć otrzymać wraz z komputerem książkę w języku polskim, a zajmującym się tym komputerem klubom udostępnione będzie całe oprogramowanie „public domain". Być może także w „bajtkowych" konkursach na liście nagród obok Atari pojawią się i Commodore.

Kto zatem chce kupić komputer może dziś poważnie zastanowić się nad wyborem: 65XE czy C-64, ST, a może Amiga? W wyborze tym może Wam pomóc lektura „Bajtka — Tylko o Commodore" i przygotowywanego właśnie „Tylko o Atari-2". Nie liczcie natomiast na to, że kiedykolwiek wprost odpowiemy na pytanie, który komputer jest lepszy: X, czy Y? Nie odpowiemy, choćby z tego powodu, że nie mamy w redakcji szans na uzgodnienie opinii między sobą.

Grzegorz Onichimowski

ZA MIESIĄC:

W kolejnym, 8 numerze „Bajtka" znajdziecie m.in.

- **o muzyce z komputera: rozmowę z Wojciechem Mannem, Atari — pianinem, programy na nutę Commodore**
- **opis Atari 1040 ST**
- **mini-pakiet graficzny na Amstrada**
- **Urban Upstart i The Secret Diary of Adrian Mole**
- **pojedziemy także razem pociągiem przyszłości i przeżyjemy wspólne rozkosze łamania głowy nad kolejnym konkursem matematycznym**

A oto triumfator naszego Konkursu Świątecznego — Paweł Dziewit z Kozienic. Jeśli i Ty chcesz powtórzyć jego sukces wróć do poprzedniego numeru „Bajtka" i rozwiąż Konkurs z Szesnastkowcem. Termin nadsyłania odpowiedzi jeszcze nie upłynął!

Bajtek

„BAJTEK" — MIESIĘCZNY DODATEK DO „SZTANDARU MŁODYCH"

ADRES: 00-687 Warszawa, ul. Wspólna 61. Tel. 21-12-05 Przewodniczący Rady Redakcyjnej: Jerzy Domański — redaktor naczelny „Sztandaru Młodych".

ZESPÓŁ REDAKCYJNY: Waldemar Siwiński (z-ca redaktora naczelnego „SM" — kierownik zespołu „Bajtka"), Grzegorz Onichimowski (sekretarz redakcji „Bajtka"), Roman Poznański (kierownik działu klanów), Krzysztof Czernek, Sławomir Gajda (red. techniczny), Andrzej Pilaszek, Sławomir Polak, Wanda Roszkowska (opr. graficzne), Kazimierz Treger, Marcin Waligórski, Roman Wojciechowski. Zdjęcia w numerze: Leopold Dzikowski

klany redagują:
Commodore — Klaudiusz Dybowski, Dominik Falkowski
Amstrad-Schneider — Jonasz Mayar
Spectrum — Marcin Przasnyski
Atari — Wojciech Zientara, Sergiusz Piotrowski

Fotoskład — Tadeusz Olczak,
Montaż offsetowy — Grażyna Ostaszewska,
Korekta — Maria Krajewska, Zofia Wółtańska

WYDAWCA: RSW „Prasa-Książka-Ruch" Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, al. Stanów Zjednoczonych 53, 04-028 Warszawa. Telefony: Centrala 13-20-40 do 49, Redakcja Reklamy 13-20-40 do 49 w. 403, 414.

Cena 150 zł.

Skład techniką CRT-200, przygotowalnia offsetowa i druk: PRASOWE ZAKŁADY GRAFICZNE RSW „PRASA-KSIĄŻKA-RUCH" w Ciechanowie, ul. Sienkiewicza 51.

Nr zlecenia 055528 n. 150.000 egz. U-113

SYSTEM SKRACANIA KOLEJEK

Rozmowa z Markiem Bisztygą, zastępcą informatyka wojewódzkiego w Urzędzie m.st. Warszawy.

— Pomysł, by za pomocą komputera tworzyć banki danych o ludności państw czy miast jest chyba tak stary jak i same komputery. Kiedy pojawił się w naszym kraju?

— Nie wiem kto i kiedy wpadł na ten pomysł. Z całą pewnością można natomiast powiedzieć, że prace nad systemem „PESEL" (Powszechny Elektroniczny System Ewidencji Ludności) rozpoczęły się w Polsce w 1988 roku. Początkowo prowadzono tylko prace eksperymentalne. Obecnie wyszliśmy już dawno z fazy eksperymentu. W stolicy wprowadziliśmy do systemu, nazwanego przez nas Terenowym Bankiem Danych i będącego częścią PESEL-a, dane o wszystkich mieszkańcach Warszawy, a obecnie „wpisujemy" tam mieszkańców województwa stołecznego.

— Jak zorganizowana jest tak wielka baza danych? Przykładowo, na jakim pracujecie sprzęcie?

— Jednostką centralną systemu jest dość już zaawansowany w latach [illegible] z Rządowego Centrum [illegible] komputer mark Siemens. Technologia obsługi systemu też nie jest najnowocześniejsza. W poszczególnych urzędach dzielnicowych, a także [illegible] innych współpracujących z nimi instytucjach znajdują się nieinteligentne terminale. Można dzięki nim wprawdzie szybko sięgać po informacje, bądź też je aktualizować, lecz, z drugiej strony taka organizacja naszej bazy mocno ograniczona ilość możliwych aplikacji.

— Czyli każdy użytkownik ma tylko ściśle określony zasób informacji?

— Tak i to w dodatku niezbyt szeroki. Próbowaliśmy zmieniać tę technologię poprzez wprowadzenie do naszej bazy pewnych podsystemów tematycznych. Baza przechowuje rekordy (jeden odpowiada jednemu mieszkańcowi) o jednolitej strukturze, różnicuje się natomiast dla poszczególnych użytkowników moduły aplikacyjne. I tak biuro meldunkowe, wydział ruchu drogowego czy wydział komunikacji korzystają częściowo z tych [illegible] mych danych — np. imię, nazwisko, miejsce zamieszkania, częściowo — wykorzystują pewne dane z poszczególnego rekordu zastrzeżone wyłącznie dla nich.

— Taka organizacja bazy powoduje jednak, że ciągle zwiększa się długość każdego pojedynczego rekordu?

— Dlatego też rezygnujemy już w zasadzie z poszerzenia tym sposobem ilości informacji tematycznych. Chcemy zmienić [illegible] na[illegible]szego systemu w kierunku tworzenia rozproszonej bazy danych. Nie będzie to wprawdzie jeszcze typowa sieć otwarta, ale centralny bank danych [illegible] będzie w niej [illegible] banków lokalnych. Zamiast [illegible] kiego terminala w każdym [illegible] [illegible] urzędzie [illegible] będzie [illegible] mikrokomputer. Bank centralny, w tej sytuacji, zawierać będzie tylko podstawowe dane identyfikacyjne natomiast cała ich reszta zapisana będzie w sieci mikrokomputerów.

— Czy nie przewidujecie kłopotów z łącznością? Wszak nasze łącza telefoniczne nie należą, oględnie mówiąc, do najnowocześniejszych.

— Gdyby [illegible] zarzut [illegible] [illegible] [illegible] mogłyby korzystać [illegible] [illegible]. Tak [illegible] nie mamy zbyt wielkich problemów z łączami. Transmitować [illegible] będziemy tylko to, co konieczne. Zastosujemy opracowane specjalnie [illegible] [illegible] [illegible] synchroniczne.

— Pomówmy przez chwilę, o innym nieco, nie związanym ściśle z techniką aspekcie Waszej pracy. Czy nie spotykacie się z zarzutem, że tego typu ewidencja danych jest zamachem administracji na wolność osobistą każdego z nas, prawo do prywatności itd?

— Takie zarzuty [illegible] się wszędzie tam, gdzie wprowadzono podobne systemy komputerowe. Kojarzyły się one ludziom z [illegible] państwa policyjnego, które wie wszystko o każdym z obywateli i w każdej chwili może te informacje obrócić przeciwko niemu. Dyskusja na ten temat toczyła się m.in. w RFN wówczas, gdy wprowadzono tam nowy typ dowodów osobistych.

Nasz system nie ma nic wspólnego z tajnym dossier. W zasadzie [illegible] wszystkie informacje [illegible] w każdym rekordzie podawane są przez samego obywatela — wówczas, gdy zgłasza on urodzenie dziecka, wstępuje w związek małżeński itp. Wyjątek od tej reguły stanowią tylko informacje Wydziału Ruchu Drogowego, który gromadzi dane niesfornych kierowców ukaranych mandatami.

— W Warszawie nie należy zatem wyrzucać mandatu kredytowego?

— Nie radziłbym.

Wracając jednak do poprzedniego pytania. Otóż, jak się można łatwo domyśleć, niemal wszystkie dane zawarte w systemie są objęte tajemnicą. Sięgać po nie mogą tylko osoby do tego upoważnione.

— Jednak każde zabezpieczenie można złamać.

— Żaden system także [illegible] nasz nie jest w 100 procentach bezpieczny. Stosujemy oczywiście, różne zabezpieczenia, jak np. system haseł otwierających „furtki" do kolejnych informacji.

Najważniejsze jest jednak to, że za wyjątkiem wspomnianego banku danych o piratach drogowych, a także prowadzonej przez administrację ewidencji podatków czy gruntów, [illegible] dzę specjalnego sensu, [illegible] się do systemu, którego większość danych zdobyć można znacznie łatwiej całkiem legalną drogą.

— Jeśli systemu nie może użyć potencjalny „hacker" do czego poza wprowadzaniem statystyk potrzebny jest on administracji?

— [illegible]

[illegible] W [illegible] system Terenowego Banku Danych [illegible] działa już [illegible] prawach [illegible]. Gdy, na przykład, obywatel [illegible] do urzędu celem zameldowania [illegible] staje się faktem w [illegible] na terminalu [illegible]. Z [illegible] czynności [illegible] nie są już potrzebne. Z danych [illegible] korzysta [illegible] PZU. Poza tym TBD wykorzystywany jest do innych celów. Dla przykładu listy wyborcze [illegible] ostatnich wyborów do rad [illegible] sporządzane były [illegible] w oparciu o dane TBD.

— Wróćmy do informatycznej strony zagadnienia. Czym różni się Wasz system od np. dBase III?

— Jeśli chodzi o zasadę działania, to niczym. Każda baza danych, bowiem, to zbiór danych z aplikacjami. Natomiast z tajemnic „kuchni" mogę zdradzić to, że pierwsza wersja systemu oparta była na oprogramowaniu firmowym dostarczonym wraz z komputerem. Po latach stworzono praktycznie nowy system, od początku do końca opracowany tu w Warszawie. [illegible] mamy ood uwagę [illegible] posłużenia się jednym z istniejących systemów, np. dBase, lecz zarzuciliśmy szybko ten pomysł. Istniejące oprogramowanie narzędziowe ma sporo błędów do których źródeł dotrzeć jest równie trudno, jak opracować własny software. Nasz system musi być niezawodny. Lepiej zatem wiedzieć dokładnie, co się ma w ręku, odpowiadać za to w pełni, mieć możliwość ciągłego nadzoru, wprowadzania zmian itp.

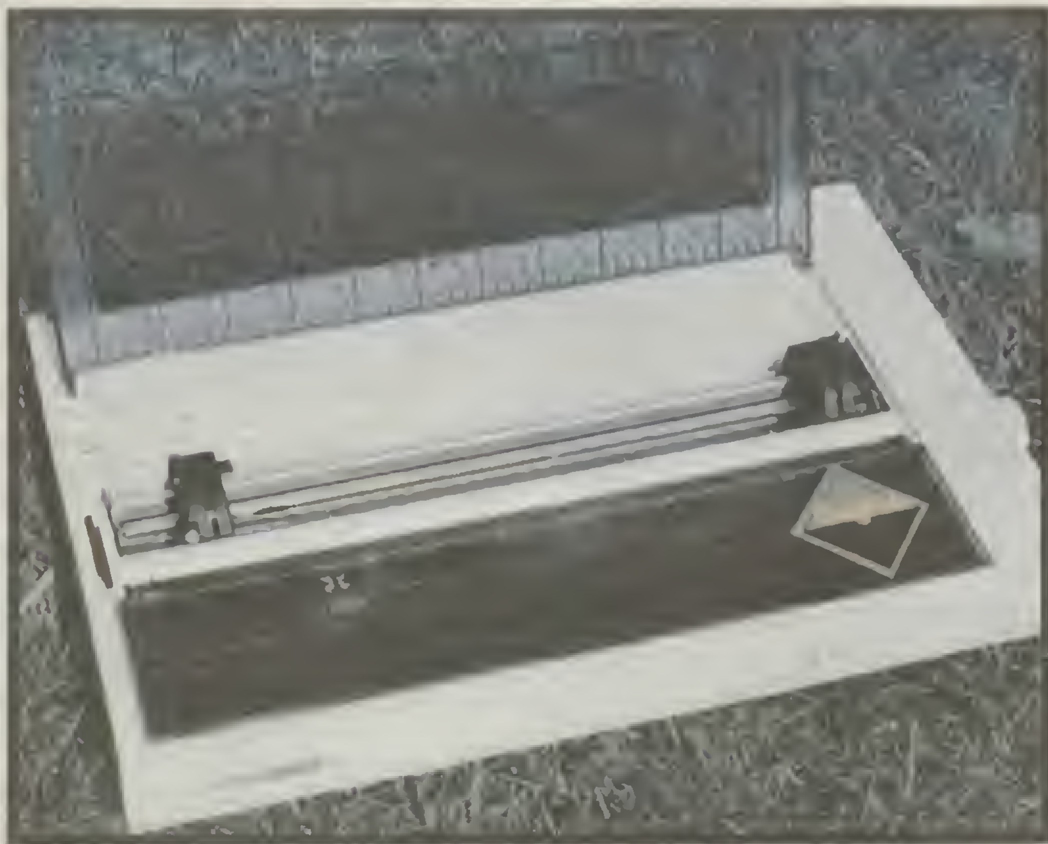
— Czy wierzy Pan jednak, w to, że dzięki Waszemu systemowi znikną kolejki w urzędach?

— Z pewnością przynajmniej część się zmniejszy. Czy zresztą nie widział Pan, co dzieje się choćby w wydziałach komunikacji? O ilez łatwiej byłoby chociażby zarejestrować samochód, gdyby urzędnicy mieli wciąż pod ręką a raczej „pod klawiaturą" wszystkie potrzebne dane o pojazdach i ich użytkownikach?

Można zatem obruszać się na nadawanie obywatelom numerów ewidencyjnych, gromadzenie informacji o nich. Te informacje jednak już wcześniej były przecież w rękach administracji. Niestety cały szkopuł w tym, że czasem wykorzystywano je przeciw obywatelom. [illegible] naszego systemu jest, by tak łatwy i [illegible] dostęp do danych służył [illegible] nas. Rzeczywiste efekty jednak to [illegible] częściej ani nasza wina ani zasługa. Odpowiedź na to pytanie [illegible] ile system nasz zmniejszy biurokrację, zależy [illegible] [illegible] informaty[illegible] [illegible] [illegible] c tym, że [illegible]

Rozmawiał: Grzegorz Onichimowski

TEST !

DRUKARKA — CITIZEN MSP-15E —

Citizen MSP-15E jest 9-igłową drukarką mozaikową z 15-calowym wałkiem do komputerów osobistych (domowych i biurowych). Drukarka ta jest modyfikacją poprzedniego modelu MSP-15, a ten z kolei jest rozwinięciem testowanej w „Bajtku" 4/88 drukarki Citizen 120-D. Większość informacji tam podanych odnosi się także do tej drukarki. Zwrócę więc jedynie uwagę na występujące różnice.

BUDOWA I DZIAŁANIE

Na pierwszy rzut oka drukarka wygląda dość delikatnie, szczególnie w porównaniu z NX-15 (Star). Wrażenie to jest jednak bardzo mylące, a powoduje je „lekkość" kształtów. Sama drukarka ma solidną, klasyczną konstrukcję mechaniczną

Prędkość druku została zwiększona do 160 CPS (Character Per Second — znaków na sekunde) w trybie draft oraz do 40 CPS w trybie korespondencyjnym (NLQ). Zestaw krojów pisma pozostał niezmieniony i zawiera wszystkie standardowe kroje: Pica — 10 CPI (Character Per Inch — znaków na cal), Elite — 12 CPI, Condensed Pica — 17 CPI oraz Condensed Elite (20 CPI). Przy większej długości wałka daje to odpowiednio 136, 163, 231 i 272 znaki w wierszu.

Zachowane zostały także dodatkowe odmiany pisma: poszerzony (odpowiednio: 5, 6, 8,5 i 10 CPI), pochylony, odwrócony, proporcjonalny i o podwójnej wysokości. Razem z powszechnymi odmianami druku wytłuszczonego (double strike) i zagęszczonego (emphasized) daje to bardzo szeroką gamę możliwości — większość krojów i odmian można ze sobą złączyć.

Standardem Citizena są już odstępy wierszy programowane w trzech podziałkach: n/72, n/144 i n/216. MSP-15E posiada równie bogate jak 120-D możliwości tabulacji, justowania oraz innych sposobów kształtowania wydruku. Zainteresowanych odsyłam do opisu drukarki Citizen 120-D.

EKSPLOATACJA

Testowana drukarka MSP-15E pracowała przez dwa miesiące w redakcji, jako podstawowy sprzęt. Przez cały ten okres spisywała się bardzo dobrze, zarówno przy współpracy z komputerami 8-bitowymi (Atari, Amstrad, Commodore), jak i z komputerem Amstrad PC 1640 (zgodny z IBM PC). Dał się zauważyć jedynie nieco większy poziom hałasu niż w innych drukarkach tej firmy. Jednakże trudno jest ocenić, czy jest to wada całej serii, czy tylko testowanego egzemplarza.

Praca z drukarką jest wygodna. Dzięki dużej liczbie kodów sterujących można programowo uzyskać wszystkie dostępne efekty. Z tego powodu praktycznie nie była wykorzystywana możliwość zmiany trybu pracy drukarki przy pomocy jej klawiszy sterujących. Kłopotliwa okazała się tylko zmiana parametrów pracy przy pomocy mikroprzełączników. Są one umieszczone wewnątrz drukarki i dokonanie zmiany wymaga zdjęcia obudowy. Uważam to za krok wstecz w konstrukcji tego udanego urządzenia.

PODSUMOWANIE

Drukarka Citizen MSP-15E posiada możliwości wydruku tekstu i grafiki, które pozwalają zaliczyć ją do sprzętu prawie profesjonalnego. Szeroki wałek, długa taśma oraz duża trwałość głowicy drukującej predestynują ją przede wszystkim do zastosowań biurowych. Może być także przydatna dla użytkowników indywidualnych wykonujących często duże ilości wydruków. Przy drukowaniu na pojedynczych arkuszach daje się jednak odczuć brak podajnika, który jest już standardowym wyposażeniem drukarek innych firm. Dystrybutor tego sprzętu, firma Synelec i serwisujące go „Ipaco" pobiły natomiast wszytkich na innym polu — jest to pierwsza drukarka jaką otrzymaliśmy z instrukcją napisaną PO POLSKU.

Zalety drukarki:

— instrukcja w języku polskim
— duża liczba zestawów znaków w trybie Epson
— dodatkowe znaki graficzne w trybie Epson
— duża liczba krojów pisma i ich kombinacji
— programowe przełączanie trybów Epson IBM
— duża trwałość głowicy drukującej
— duża kaseta z taśmą, która zapewnia długotrwałe użytkowanie bez regeneracji

Wady drukarki:

— umieszczenie przełączników trybów pracy wewnątrz obudowy
— brak podajnika papieru
— brak krawędzi do odrywania papieru z rolki
— stosunkowo głośna praca.

Wojciech Zientara

PARAMETRY TECHNICZNE DRUKARKI CITIZEN MSP-15E WG SPECYFIKACJI PRODUCENTA:

głowica	— 9-igłowa
szybkość druku	— 160 CPS w trybie draft, 40 CPS w trybie NLQ
matryca znaków	— 9 na 9 punktów (draft), 17 na 17 punktów (MLQ)
wielkość znaków	— 2,4 na 2,4 mm
gęstość druku	— 20, 17, 15, 12, 10, 8.5, 6 i 5 CPI
gęstość grafiki	— 60, 72, 80, 90, 120, 144, i 240 DPI
odstęp wierszy	— 1/6, 1/8, 7/72, n/72, n/144 i n/216 cala
papier	— szerokość 5-16 cali grubość 0,06-0,3 mm
trwałość głowicy	— 100 mln znaków
interfejs	— równoległy, 8- lub 7-bitowy Centronics (Amphenol)
zasilanie	— 180-264 V, 50-60 Hz, max. 90 VA
wymiary	— długość — 354 mm szerokość — 579 mm wysokość — 90 mm
masa	— 7 kg

U.S.A.	#	$	@	[	\	]	^	`	{	|	}	~
Francja	#	$	à	°	ç	§	^	`	é	ù	è	¨
Niemcy	#	$	§	Ä	Ö	Ü	^	`	ä	ö	ü	ß
Anglia	£	$	@	[	\	]	^	`	{	|	}	~
Dania I	#	$	@	Æ	Ø	Å	^	`	æ	ø	å	~
Szwecja	#	¤	É	Ä	Ö	Å	Ü	é	ä	ö	å	ü
Włochy	#	$	@	°	\	é	^	ù	à	ò	è	ì
Hiszpania	₧	$	@	¡	Ñ	¿	^	`	¨	ñ	}	~
Japonia	#	$	@	[	¥	]	^	`	{	|	}	~
Norwegia	#	¤	É	Æ	Ø	Å	Ü	é	æ	ø	å	ü
Dania II	#	$	É	Æ	Ø	Å	Ü	é	æ	ø	å	ü

Zestawy międzynarodowe

128	┼	136	┐	144	○	152	▄
129	┴	137	└	145	♠	153	♀
130	┬	138	┘	146	♥	154	♂
131	┤	139	▒	147	♦	155	↑
132	├	140	█	148	♣	156	↓
133	─	141	▬	149	♪	157	×
134	│	142	▌	150	♠	158	÷
135	┌	143	●	151	♦	159	±

Dodatkowe znaki graficzne

TRYB 0
TRYB 1
TRYB 2
TRYB 3
TRYB 4
TRYB 5
TRYB 6
TRYB 7

Tryby graficzne

SYNFILE +

Z pewnością najpopularniejszą i najlepszą bazą danych dla komputerów Atari XL/XE jest SynFile+ znanej amerykańskiej firmy Synapse Software.

Program ten wymaga komputera z pamięcią 64 lub 128 KB oraz jednej lub dwóch stacji dysków. Umożliwia założenie zbioru danych o praktycznie dowolnej pojemności. Dla każdego zbioru można zdefiniować dowolny format rekordu, w którym będą zapisywane informacje. Maksymalna wielkość rekordu jest ograniczona tylko rozmiarem ekranu: 21 wierszy po 80 (tak, osiemdziesiąt!) znaków. Oczywiście rekord może być dowolnie podzielony na pola różnych typów. Do tworzenia nowego zbioru służy specjalny proram **„Create"**, który znajduje się na dyskietce SynFile'a.

Rodzaje pól

Podczas tworzenia struktury zbioru danych użytkownik ustala położenie, nazwę, wielkość i rodzaj elementów struktury zwanych polami. W jednym rekordzie można umieścić do 66 pól. Po ustawieniu kursora na wybranym miejscu należy wpisać nazwę pola. Nazwa może składać się z dużych i małych liter, cyfr i innych symboli (oprócz nawiasów). Maksymalna długość nazwy wynosi 31 znaków. Naciśnięcie **RETURN** zatwierdza podaną nazwę i powoduje wyświetlenie dodatkowego menu, które zawiera dozwolone rodzaje pól. Są one następujące:

Text — pole tekstowe, które może zawierać dowolne znaki (litery, cyfry, symbole, a także znaki pseudograficzne — z CONTROL). Maksymalna długość pola tekstowego wynosi 255 znaków.

Look-Up — pole tablicowane, którego zawartość musi znajdować się w tabeli. Po zakończeniu definiowania rekordu program prosi o wprowadzenie do tabeli wszystkich dopuszczalnych elementów. Przy zapisywaniu danych w polu Look-Up mogą być wpisane tylko takie elementy, które zostały wcześniej zdefiniowane (np. nazwy województw). Pola Look-Up pozwalają na zaoszczędzenie nośnika, gdyż na dyskietce zapisywany jest tylko numer elementu. Długość pola jest za to ograniczona do 34 znaków.

Date — pole daty, które zawiera datę w formacie amerykańskim — miesiąc /dzień/rok. Pole ma zawsze 8 znaków długości, a znaki / są wpisywane automatycznie. Program jest zabezpieczony przed wprowadzeniem niewłaściwej daty (np. miesiąc 15).

Numeric — pole liczbowe pozwalające na wprowadzenie dowolnej wartości z zakresu od -9×10^{99} do 9×10^{99}. Po wybraniu tego typu pola program pyta, czy położenie przecinka ma być ustalone (fixed), a jeśli tak, to ile będzie cyfr po przecinku.

Integer — pole liczb całkowitych. Może zawierać liczby całkowite z zakresu od -32768 do 32767. Warto go używać wszędzie tam, gdzie występują tylko wartości całkowite, gdyż pole **Numeric** zajmuje sześć bajtów, a **Integer** tylko dwa.

Dollar — pole wartości pieniężnej, w którym każda liczba jest poprzedzana znakiem "$" (program powstał w USA) oraz ma dwie cyfry po przecinku. Przy określaniu długości tego pola trzeba uwzględnić miejsce na punkt dziesiętny (przecinek), ale nie na "$", gdyż ten znak jest umieszczony przed polem.

Computed — pole liczbowe o wartości obliczanej na podstawie zawartości innych pól według podanej formuły. Formuła jest wprowadzana podczas definiowania rekordu (Create). Obliczenie jest wykonywane automatycznie po wpisaniu rekordu.

Cumulative — pole liczbowe zawierające sumę innych pól i jego samego. Zawartość tego pola również jest obliczana automatycznie.

Conditional — pole warunkowe. Przy definiowaniu rekordu ustalane są dwa wpisy (typu **Text**, np. ZYSK i STRATA) oraz formuła warunku. Jeżeli obliczenie formuły warunku da wynik dodatni, to w polu umieszczany jest pierwszy wpis (ZYSK), a jeśli ujemny, to drugi (STRATA).

Record — numer wprowadzonego rekordu. Komputer wpisuje tu automatycznie kolejny numer licząc od 1. Maksymalna wartość w tym polu może wynosić 32767. Jest to najwygodniejszy sposób numerowania wprowadzanych danych, lecz numeracja jest wykonywana według kolejności wpisywania i nie można jej zmienić. W rekordzie może być tylko jedno pole typu **Record**.

Counter — pole licznika. Jego działanie jest podobne do **Record**, ale użytkownik określa liczbę początkową (od 0 do 999) i wartość, o jaką zwiększany jest licznik przy każdym nowym wpisie (od 1 do 100). Pole typu **Counter** może być także tylko jedno w rekordzie.

Po ustaleniu rodzaju pola trzeba jeszcze określić jego długość (oprócz **Date**) oraz sposób justowania wpisanej danej (do lewej lub prawej krawędzi pola). Jeżeli do pola liczbowego nie zostanie wpisana żadna informacja, to program samoczynnie umieszcza w nim zero. Pola typu **Record**, **Counter**, **Computed** i **Conditional** są wypełniane przez program.

Stworzoną strukturę rekordu można zmienić przez wybranie z programu "Create" funkcji "Edit file" (Redagowanie). Poza dodaniem i usunięciem pól możliwe jest również dokonanie w nich zmian. Program udostępnia możliwości przesunięcia pola, zmiany nazwy, zmiany typu i zmiany długości.

Operacje na zbiorach

Często podczas pracy ze zbiorami danych występuje konieczność wykonania operacji na całości lub części zbioru (np. skopiowanie lub podzielenie). Dla umożliwienia tych i innych operacji **SynFile+** posiada odpowiednie funkcje dostępne po wybraniu opcji **FILES**.

Open — otwarcie zbioru danych. Po wywołaniu tej funkcji wyświetlany jest spis zbiorów umieszczonych na dyskietce znajdującej się w stacji dysków. Po wybraniu kursorem odpowiedniego zbioru program odczytuje z niego niezbędne informacje, a następnie czeka na dalsze polecenia.

Close — zamknięcie zbioru danych. Wykonanie tej operacji jest konieczne po zakończeniu pracy z danym zbiorem, jeżeli zostały dokonane jakieś zmiany w jego zawartości. W przeciwnym razie dokonane zmiany mogą nie zostać zapisane na dyskietce. Gdy po dokonaniu zmian wybrana zostanie funkcja **Open**, program sam wykonuje najpierw funkcję **Close**.

Copy — kopiowanie zbioru danych. Umożliwia przeniesienie całego zbioru na inną dyskietkę lub wykonanie kopii na tej samej dyskietce. W celu uniknięcia pomyłek podczas kopiowania przy użyciu jednej stacji dysków zbiory źródłowy i docelowy muszą mieć różne nazwy (program tego nie sprawdza!)

Subfile — tworzenie podzbioru. Po wybraniu tej funkcji i podaniu nazwy nowego zbioru, program pyta o kryteria kopiowania poszczególnych rekordów do nowego zbioru. Obowiązują tu te same ograniczenia, co w funkcji **Copy**.

Merge — łączenie zbiorów. Ta funkcja pozwala na dołączenie jednego zbioru do drugiego. Zawartości pól ze zbioru źródłowego są przepisywane co zbioru docelowego do pól o tej samej nazwie i zbliżonym typie. W tym miejscu autorzy programu nie popisali się. Rekordy są bowiem przenoszone po jednym i przy użyciu jednej stacji i dwóch dyskietek wymaga to wymiany dyskietek tyle razy, ile rekordów jest przenoszonych. Trzeba więc korzystać z dwóch stacji dysków, albo wykonywać tę operację w obrębie jednej dyskietki.

Rename — zmiana nazwy zbioru. Funkcja ta pozwala na zmianę nazwy dowolnego zbioru, a działa podobnie jak w DOS-ie. Ponieważ jednak każdy zbiór składa się conajmniej z trzech plików, to użycie do tego celu DOS-u jest bardziej kłopotliwe.

Delete — usunięcie zbioru z dyskietki — ta operacja nie wymaga żadnego komentarza.

Density — zmiana gęstości zapisu na dyskietce. **SynFile+** rozróżnia trzy gęstości: pojedynczą (single), podwójną (double) i rozszerzoną (1050). Ustawienie gęstości musi być wykonane przed formatowaniem nowej dyskietki danych. Późniejsze zmiany gęstości są już niemożliwe. Nie można także kopiować i przenosić zbiorów między dyskietkami zapisanymi w pojedynczej i podwójnej gęstości.

Format — formatowanie dyskietki przeznaczonej do zapisu zbiorów danych. Dyskietki przeznaczone na zbiory danych **SynFile+** należy zawsze formatować przy jego pomocy, ponieważ format **SynFile+** różni się nieco od standardowego (szczególnie w gęstości 1050).

SynFile→DIF — zmiana formatu zapisanych danych. Aby umożliwić przenoszenie danych pomiędzy różnymi programami opracowany został standardowy format zapisu informacji na dyskietce DIF (Data Interchange Format). Zbiory tworzone przez **SynFile+** nie odpowiadają jednak temu formatowi przed użyciem ich np. w **SynStat** czy **SynGraph** trzeba zmienić ich format.

DIF→SynFile — odwrotna operacja zmiany formatu z DIF na **SynFile+** umożliwia dołączenie do zbiorów SynFile'a danych utworzonych przy pomocy innych programów.

Podczas przeprowadzania wymienionych wyżej operacji żądania komputera i konieczne informacje są wyświetlane w oknie menu. Ponieważ program zawiera kilka błędów warto przed przystąpieniem do łączenia, dzielenia i kopiowania zbiorów wykonać najpierw kopię całej dyskietki.

Operacje w zbiorze

Podstawowymi czynnościami, do których przeznaczona jest baza danych, nie są jednak operacje na zbiorach danych lecz operacje na danych. Ich przeprowadzenie jest możliwe po otwarciu zbioru, przez wybranie opcji **RECORDS**.

Enter — wprowadzanie danych. Zdefiniowanie zbioru to jeszcze nie wszystko. Otrzymujemy w ten sposób jedynie tabelki, które trzeba wypełnić treścią. Umożliwia to funkcja **Enter**, która powoduje wyświetlenie pustego rekordu. Po wpisaniu odpowiedniej treści, naciśnięcie klawisza **START** umieszcza zawartość rekordu w zbiorze. Wprowadzanie danych jest przerywane przez naciśnięcie **SELECT**.

Retrieve — przeglądanie danych. Przy pomocy tej funkcji można przeglądać i poprawiać wszystkie dane znajdujące się w zbiorze. Po jej wybraniu należy podać kryteria wyszukiwania informacji w zbiorze lub nacisnąć **START**, gdy chcemy przeglądać wszystkie rekordy. Po wyświetleniu rekordu można wykonać w nim dowolne zmiany lub naciśnięciem klawisza **OPTION** wywołać dodatkowe menu. Umożliwia ono wydrukowanie lub usunięcie rekordu, a ponadto przeliczenie zawartości jego pól liczbowych.

Re-index — porządkowanie zbioru. **SynFile+** wymaga, aby zbiór danych był uporządkowany. Dlatego też operacja ta jest wywoływana automatycznie przy pierwszym otwarciu zbioru nowoutworzonego lub powstałego z przyłączania innego zbioru. Ponadto można ją wywołać w każdej chwili w celu zmiany uporządkowania zbioru. Najpierw wyświetlany jest wykaz nazw pól, z którego należy wybrać pole (lub pola), według którego będą porządkowane dane. W przypadku pól typu Text trzeba jeszcze podać, ile początkowych znaków z tego pola ma być uwzględnione. Teraz w górnej linii ekranu pojawia się informacja o liczbie znaków użytych do porządkowania zbioru oraz aktualna i maksymalna liczba rekordów, które mogą być w ten sposób uporządkowane. Wybór pól indeksowych kończy się po ustawieniu kursora na słowie **DONE**. Następnie program pyta jeszcze, czy kolejność porządkowania ma być rosnąca, czy malejąca i przystępuje do sortowania zbioru. Na koniec sposób uporządkowania jest zapisywany na dyskietce.

Delete all — kasowanie. Jeżeli zachodzi potrzeba usunięcia ze zbioru większej liczby rekordów, to wykonywanie tego pojedynczo jest bardzo żmudne. Należy wtedy użyć funkcji **Delete all**. Komputer najpierw pyta o kryteria usuwania rekordów, a po ich podaniu i potwierdzeniu wykonuje żądaną operację. Każdy usuwany rekord jest przy tym wyświetlany na ekranie, co umożliwia w pewnym stopniu kontrolowanie operacji.

Update all — zmiana zawartości. Podobne działanie ma funkcja zmiany zawartości rekordów. Jednak zamiast kasowania zamienia ona wskazany

element rekordu na inny, który również musi być podany. Ponieważ żaden rekord nie może być powielony (skopiowany na inny rekord), to funkcja **Update all** umożliwia ominięcie tej niedogodności. W rekordach, w których zawartość jednego lub kilku pól ma być bardzo podobna, wpisujemy dane skrótowo (najlepiej przy pomocy nietypowych znaków), a następnie przy pomocy **Update all** zamieniamy ich zawartość na poprawną. Ewentualne drobne korekty można potem wykonać indywidualnie w każdym rekordzie.

Warto wiedzieć, że po żądaniu przez program podania kryteriów wyszukiwania nie trzeba wpisywać całej zawartości pola. Można użyć znaku "*" na podobnych zasadach, jak podczas pracy z DOS-em, lecz zarówno za, jak i przed szukanym fragmentem pola (lub przed i za). Ponadto przy wyszukiwaniu danych można używać znaków "<" oraz ">" i to także w stosunku do pól tekstowych (litery są sortowane w kolejności: duże — małe, więc "a" jest za "Z", a nie między "A" i "B").

Raporty

SynFile+ umożliwia także wykonywanie zbiorczych zestawień danych oraz tzw. etykiet. Rezultat tych operacji może zostać wyświetlony, wydrukowany lub zapisany na dyskietce. Funkcje te są dostępne po wybraniu opcji **REPORTS**.

Lists — listy. Po wybraniu tej funkcji w górnej części ekranu wyświetlane są nazwy pól, a w dolnej linia z liczbami. Linia ta określa liczbę znaków w jednym wierszu listy. Dla ekranu nie należy przekraczać wartości 40. Wartość dla zapisu na dyskietce jest dowolna, a dla wydruku zależy od trybu pracy drukarki. Po wpisaniu nazw pól w dolnej linii (nazwy muszą być oddzielone conajmniej jedną spacją) komputer rozsuwa je odpowiednio i pyta o urządzenie, na które ma wysłać listę. Po wybraniu stacji dysków pyta się jeszcze o nazwę pliku, a po wybraniu drukarki o tytuł wydruku. To ostatnie pytanie umożliwia podanie drukarce w tytule kodów sterujących i uzyskanie np. zwężonego lub wyrazistego druku. Na końcu należy jeszcze podać kryteria wyszukiwania rekordów ze zbioru.

Labels — etykiety. Ta funkcja w odróżnieniu od poprzedniej nie umieszcza danych z rekordu w jednej linii, lecz w polu o zdefiniowanym kształcie. Pożądany wygląd etykiety uzyskujemy przez wpisanie nazw pól w miejscach, w których ma się znaleźć ich zawartość. Maksymalny wymiar etykiety jest ograniczony rozmiarem ekranu (21 wierszy i 80 kolumn), a liczba pól w etykiecie nie może przekraczać 32. Po wybraniu urządzenia wyjściowego program pyta o parametry etykiet. Kolejno należy podać: liczbę etykiet obok siebie, lewy margines, poziomy (w spacjach) i pionowy (w liniach) odstęp między etykietami. Na zakończenie trzeba ustalić kryteria przeszukiwania zbioru.

Pomimo kilku błędów w programie oraz istnienia wielu innych baz danych dla komputerów Atari XL/XE, **SynFile+** wydaje się być bezkonkurencyjny w zakresie oferowanych możliwości. Jest to program wystarczający w zupełności do prowadzenia kartoteki, a w połączeniu z **SynCalc** także księgowości, w niewielkim zakładzie. Nawet serwis Atari w początkach działalności miał kartotekę prowadzoną przy pomocy **SynFile+** — cały zbiór danych zajmował prawie dziesięć dyskietek.

Wojciech Zientara

ANIMACJA NA 130XE

Komputery Atari 130 XE ze względu na większą pamięć mają znaczną przewagę nad innymi ośmiobitowymi komputerami tej firmy. Jedną z ciekawszych możliwości jest animacja z wykorzystaniem pamięci dodatkowej. Pozwala ona na zastosowanie trybów graficznych o dużej rozdzielczości, np. trybu graficznego 8+16, tj. trybu 8 bez okna tekstowego. Obraz w GRAPHICS 8+16 zajmuje niemalże 32 strony pamięci RAM, dlatego w komputerach bez pamięci dodatkowej można umieścić jednocześnie co najwyżej cztery takie obrazy.

Przełączanie banków pamięci w Atari 130 XE uzyskuje się poprzez zmianę zawartości komórki pod adresem 54017. Blokowy schemat pamięci Atari 130 XE został podany w „Bajtku" 5/87, a sposób przełączania pamięci dodatkowej jest opisany w podręczniku załączanym do komputera, ale błędnie podana jest zawartość komórki 54017. Pod adresem tym, po włączeniu komputera znajduje się wartość 253, a nie 193 — jak podaje podręcznik, co oznacza, iż zarówno CPU tzn. procesor 6502C jak i ANTIC mają dostęp do pamięci podstawowej („Normal"), a nie do dodatkowej.

Animacja opisana tutaj jest oparta na podobnej zasadzie, co przedstawiona w „Bajtku" 5-6/86. Istotną jednak różnicą jest to, że w przedstawionym programie następuje nie tylko przełączanie starszego bajtu adresu programu ANTIC-a, lecz także banków pamięci. Układając własny program należy zwrócić uwagę na to, aby tak rozmieścić obrazy, żeby ich przełączanie odbywało się za pomocą tylko jednej instrukcji POKE, tzn. albo tylko przełączenia banków, albo w wyniku zmiany adresu programu ANTIC-a. W przeciwnym wypadku nastąpi nakładanie się obrazów i ruch na ekranie nie będzie płynny.

Zamieszczony program przykładowy rysuje osiem faz ruchu graniastosłupa, a następnie przechodzi do przełączania kolejnych obrazów, co daje złudzenie obrotu bryły. Klawiszami „START" i „SELECT" reguluje się prędkość obrotu. Zatrzymanie programu następuje po naciśnięciu klawisza „BREAK" lub „RESET".

Po wprowadzeniu programu można na nim poeksperymentować poprzez wpisanie nowych zmiennych lub zmianę wartości zmiennych użytych w programie i uzyskać przez to graniastosłupy (a nawet inne bryły) o różnych wymiarach.

Linia 10	— Wprowadzanie liczby boków wielokąta podstawy.
Linia 20	— Ustawienie zmiennych dla pętli sporządzającej poszczególne ekrany.
Linie 30 i 40	— Pętla rysująco-animacyjna. W trakcie przygotowania ekranów wykorzystuje podprogram w liniach 80÷100, a do przełączania ekranów podprogram 50÷70.
Linie 50÷70	— Regulacja szybkości obrotowej.
Linie 80÷100	— Rysowanie graniastosłupów. Po skończeniu rysunków podprogram kończy się w linii 110.
Linia 110	— Ustawienie zmiennych. Przygotowanie pętli znajdującej się w liniach 30 i 40 do przełączania ekranów i ustawienie RAMTOP na jego normalnej wysokości.
Linia 120	— Ustawienie szybkości animacji, skoku w pętli i zablokowanie trybu przyciągania uwagi.

Wojciech Przybył

Nie należy wpisywać liter wydrukowanych przed numerem linii programu. NIE są one częścią linii, lecz kodem kontrolnym „Edytora BASIC-a" (zob. „Bajtek" 1/88 lub „Bajtek-Atari").

```
XE  0 REM REGULACJA PREDKOSCI: "START" -
    ZMNIEJSZA, "SELECT" - ZWIEKSZA
OD  9 REM WYBOR WIELOKATA PODSTAWY
JE  10 GRAPHICS 0:? :? :? "  PODAJ LICZBE
    BOKOW N=";:INPUT N:IF N<3 OR N>INT(N)
    THEN 10
CW  19 REM USTALENIE ZMIENNYCH DLA EKRANOW
DF  20 F=106:T=128:D=193:H=80:A=120:B=30:Q
    =35:P=160:KT=360/N:N=KT/16:DEG
TO  29 REM PETLA RYSUJACO-ANIMACYJNA
JQ  30 FOR K=0 TO 8 STEP 8:E=4-K:POKE F,T-
    4*K:FOR J=0 TO 3:IF J THEN D=D+E
GS  40 POKE 54017,D:GOSUB H:NEXT J:NEXT K:
    POKE L,P:GOTO A
QS  49 REM REGULACJA PREDKOSCI
TQ  50 FOR I=1 TO N:IF PEEK(53279)=5 THEN
    IF N>0 THEN N=N-0.3
ZR  60 IF PEEK(53279)=6 THEN N=N+0.3
UT  70 NEXT I:RETURN
KK  79 REM RYSOWANIE GRANIASTOSLUPA
NT  80 GRAPHICS 8+16:COLOR 1
MV  90 FOR I=0 TO 360 STEP KT:X=P+A*COS(I+
    N):Y=Q+B*SIN(I+N):IF I THEN PLOT R,S:D
    RAWTO X,Y:DRAWTO X,Y+A:DRAWTO R,S+A
QZ  100 R=X:S=Y:NEXT I:FOR I=1 TO 300:NEXT
     I:N=N+KT/8:IF N<KT THEN RETURN
OV  109 REM USTALENIE ZMIENNYCH DLA
        ANIMACJI
SX  110 L=F:F=561:T=96:H=50:RETURN
NM  120 L=77:P=0:A=30:N=10:GOTO A
```

ATARI 520 ST

Zaprezentowane po raz pierwszy wiosną 1985 r. Atari 520 ST zapoczątkowało całą rodzinę nowych komputerów serii ST. Model ten był również zapowiedzią stopniowego odchodzenia od produkcji komputerów 8-bitowych Atari 800XL/130XE, które mimo niskiej ceny przestają być sprzętem poszukiwanym przez użytkowników.

W Atari 520 ST zastosowano mikroprocesor Motorola 68000 o strukturze 32-bitowej i 16-bitowej szynie danych. Pozwala on na bezpośrednie adresowanie do 16 MB pamięci, lecz praktyczne rozwiązanie innych układów ogranicza jej myksymalny zakres do 4 MB. 520 ST dysponuje pamięcią 512 KB, a jego następcy 1040 ST i MEGA ST mają już odpowiednio 1040 KB i 2 MB. W pamięci ROM mającej 192 KB umieszczono m.in. system operacyjny TOS. GEM (Graphics Environment Manager) łączy technikę okienek, ikon i przewijanych menu wspomagany myszą gwarantują sprawną i wygodną dla użytkownika obsługę komputera. Konstruktorzy Atari 520 ST przewidzieli dołączanie różnych dodatkowych urządzeń: dysku twardego, którego zainstalowanie jest możliwe dzięki układowi DMA (Direct Memory Acces) o szybkości transmisji danych 1,33 Mb/s, drukarki lub instrumentów muzycznych przez interfejs MIDI. Podstawowym rodzajem pamięci masowej jest obecnie dwustronna 3,5 calowa stacja dysków elastycznych SF 314 o pojemności 720 KB.

Użytkownik ma możliwość wyboru monitora monochromatycznego o wysokiej rozdzielczości 640×400 punktów lub kolorowego 640×300 punktów w 4 barwach i 320×200 w 16 barwach. Ogólnie można korzystać z palety aż 512 kolorów. 3 niezależne, regulowane generatory dźwięku o częstotliwościach przekraczających zakres słyszalności ludzkiego ucha pozwalają naśladować brzmienie instrumentów muzycznych i uzyskiwanie wielu ciekawych efektów akustycznych. Grafika i dźwięk stały się jednym z podstawowych atutów Atari 520 ST i umożliwiły opracowanie setek interesujących programów użytkowych oraz pasjonujących gier.

Liczne zalety Atari 520 ST oraz jego następców sprawiły, że pretenduje on do roli najpopularniejszego komputera domowego. Dostępna dla użytkownika pamięć, urządzenia zewnętrzne i szybki procesor pozwalają konstruować oprogramowanie o walorach przewyższających niejednokrotnie komputery typu IBM PC. Firmy softwarowe dostrzegły możliwości drzemiące w ST i ich ofercie możemy znaleźć dziś wszystkie podstawowe np. języki programowania np. assembler, Basic, Pascal, Modula 2, bazy danych, programy kalkulacyjne, graficzne, muzyczne, a nawet pakiety CAD. Wydawanych jest wiele pism tylko o ST (np. „ATARI ST USER"), a inne (wśród nich „BYTE") przeznaczają dla ST obszerne stałe rubryki. Wzrasta również liczba publikacji książkowych. Kilkanaście tytułów wydawanych rocznie tylko przez wydawnictwo Data Becker jest znamiennym symptomem zainteresowania komputerami Atari ST.

(j.j.)

DANE TECHNICZNE

Pamięć
512 KB RAM
192 KB ROM

Struktura wewnętrzna
mikroprocesor 16/32 bitowy Motorola 68000
8 MHz
osiem 32 bitowych rejestrów danych
dziewięć 32 bitowych rejestrów adresowych
16 bitowa szyna danych
24 bitowa szyna adresowa
siedem poziomów przerwań
56 rozkazów, 14 trybów adresowania, 5 typów danych

Przechowywanie danych
bezpośredni dostęp do pamięci 1,33 MB/s
wbudowane gniazdo dla cartridge'a
integralny napęd dysków elastycznych

Złącza
złącze do przyłączenia twardego dysku
złącze równoległe drukarki
RS 232 (V 24)
złącze DMA dla drukarki laserowej i dysku twardego
gniazdo dla dwóch napędów dysków elastycznych
2 gniazda joysticków
wyjście video dla monitora RGB, telewizora lub monitora monochromatycznego
wyjście HF dla telewizora
interfejs MIDI sprzęgający z urządzeniami syntetyzującymi dźwięk

Klawiatura
klawiatura typu qwerty
blok 18 klawiszy numerycznych
klawisze sterujące ruchem kursora
oddzielny procesor obsługujący klawiaturę
dostępne wersje klawiatury angielskiej i niemieckiej

Dźwięk
3 generatory dźwięku
częstotliwość generowanego dźwięku od 30 Hz do 16 KHz
3 kanały
częstotliwość i głośność dźwięku każdego kanału regulowana
dynamiczna kontrola obwiedni dźwięku

Grafika
pamięć obrazu 32 KB
3 tryby rozdzielczości:
- 320 × 200 punktów w 16 kolorach (najniższa rozdzielczość)
- 640 × 200 punktów w 4 kolorach (średnia rozdzielczość)
- 640 × 400 punktów monochromatycznych (najwyższa rozdzielczość)

512 kolorów

System operacyjny TOS z GEM
możliwość jednoczesnego otwarcia do 4 okien
menu rozwijane
biblioteka procedur użytkowych GEM
zegar czasu rzeczywistego

ZOSTAŃ NIEŚMIERTELNYM (3)

Oto następna seria poprawek umożliwiających uzyskanie „wiecznego życia".

Przypominamy, że do programów w wersji kasetowej można je wprowadzać przy pomocy programu „Zamiana napisów" („Bajtek 7/87) lub „Nie tylko dla graczy" („Bajtek" 3/88), a w wersji dyskowej przy pomocy dowolnego monitora dyskowego („Sherlock", „Watson", „Wizard" itd.).

PANTHER

Liczb „żyć" w komórce $A0 — zamienić DEC $A0 na LDA $A0 ($C6, $A0 na $A5, $A0 — „F" w negatywie, spacja w negatywie na „%" w negatywie, spacja w negatywie).

MOUSE TRAP

Liczba „żyć" w komórce $50 — zamienić DEC $50 na LDA $50 ($C6, $50 na $A5, $50 — „F" w negatywie, „2" na „%" w negatywie, „2").

MONTEZUMA'S REVENGE

Liczba „żyć" w komórce $8D — zamienić DEC $8D na LDA $8D ($C6, $8D na $A5, $8D — „F" w negatywie, „CTRL-M" w negatywie na „%" w negatywie, „CTRL-M" w negatywie).

DONKEY KONG JR.

Liczba „życ" w komórce $89 — zamienić DEC $89,X na LDA $89,X ($D6, $89 na $B5, $89 — „V" w negatywie, „CTRL-I" w negatywie na „5" w negatywie, „CTRL-I" w negatywie).

PINHEAD

Liczba „żyć" w komorce $B2 — zamienić DEC $B2 na LDA $B2 ($C6, $B2, na $A5, $B2 — „F" w negatywie, „2" w negatywie na „%" w negatywie, „2" w negatywie).

BRUCE LEE

Liczba „żyć" w komórce $26 — zamienić DEC $26 na LDA $26 ($C6, $26 na $A5, $26 — „F" w negatywie, „&" na „%" w negatywie, „&").

ZAXXON

Liczba „żyć" w komórce $9A — zamienić DEC $9A, X na LDA $9A,X ($D6, $9A na $B5, $9A — „V" w negatywie, „CTRL-Z" w negatywie na „5" w negatywie, „CTRL-Z" w negatywie).
Rozkaz ten występuje w programie dwukrotnie, trzeba więc dokonać zamiany dwa razy.

MOLECULE MAN

Liczba „bomb" w komórce $0605 — DEC $0605 ($CE, $05, $06 — „N" w negatywie, „CTRL-E", „CTRL-F").
Liczba „tabletek" w komórce $0606 — DEC $0606 ($CE, $06, $06 — „N" w negatywie, „CTRL-F", „CTRL-F").
Liczba „funtów" w komórce $0607 — DEC $0607 ($CE, $07, $06 — „N" w negatywie, „CTRL-G", „CTRL-F").
We wszystkich przypadkach należy zamienić rozkaz DEC na LDA ($CE na $AD — „N" w negatywie na „-" w negatywie), przy czym „funty" znajdują się w dwóch miejscach programu.

Tomasz Wiśniewski
Wojciech Zientara

GŁOS O „EDYTORZE BASICA"

W numerze 1/88 „Bajtka" oraz w dodatku „Tylko o Atari" został wydrukowany program „Edytor BASIC-a.

Sposob „odzyskania" programu „czystego", wpisywanego za pomocą „EDYTORA" jest bardzo niewygodny. (Zapis na nosniku instrukcją LIST; kasowanie pamięci, odczyt instrukcją ENTER i dopiero właściwy zapis na nosniku).

Programowane przeze mnie zmiany i dodatkowy blok kasowania ułatwiają korzystanie z „Edytora":

1 — Kod zobrazowany jest w INVERSE VIDEO, dzięki czemu wyróżnia się od numeru linii (a jest wyswietlany bezposrednio przed nim).
2 — Po wypisaniu całego programu za pomocą „EDYTORA" wystarczy podać komendę KAS (skrót od — kasowanie) i wszystkie linie „EDYTORA" są wymazywane z pamięci, po czym właściwy program jest powolnie listowany — dla ostatecznego przejrzenia jego treści. Można go potem od razu zapisac na nośniku, bez dodatkowych (niepotrzebnych przecież!) operacji.

Niżej podaję kolejno czynności przy przeróbce treści programu

1.— Wprowadzić do pamięci „Edytor BASIC-a" i uruchomić go.

2 — Zmienic linie 32190 i 32200 (przez *) wpisując zamiast + 65 człon +193 (kod — w INVERSE VIDEO):

```
32190 KODM=KOD-(KODS*26)+193
32200 KODS=KODS+193
```

3.— Połączyć dwie linie w jedną poprzez dopisanie na początku linii 32090 tresci linii 32080:

```
32090 POSITION 2,10:? "CONT":B=VAL(LIN
IA$):POSITION 1,3:? " ";
```

4.— Dopisać nową linię zamiast stałej (przekazanie pracy programu — po komendzie KAS do bloku kasowania „Edytora")

```
32080 IF LINIA$="KAS" OR LINIA$="kas"
THEN 32240
```

5.— Wprowadzić nowe linie stanowiące blok kasowania „Edytora":

```
32230 REM * KASOWANIE EDYTORA *
32240 ? CHR$(125):POSITION 2,4:FOR I=0
 TO 15:? 32000+I*10:NEXT I:? "CONT"
32250 POSITION 1,2:? " ";:POKE 842,13:
STOP
32260 POKE 842,13:? CHR$(125):POSITION
 2,4
32270 FOR I=16 TO 30:? 32000+I*10:NEXT
 I:? "POKE 842,12:? CHR$(125):POKE 622
,255:L.:POKE 622,0":GOTO 32250
32280 REM W celu usuniecia EDYTORA z
pamieci wpisz zamiast linii programu
zlecenie KAS (skrot od KASOWANIE)
32290 REM (c) "Bajtek" 1/88
32300 REM Kasowanie - L. Zgutka
```

Leszek Zgutka

OD REDAKCJI: Pierwsza z opisanych poprawek jest bardzo pomocna w pracy z „Edytorem Basica". Wiele wątpliwosci wywołuje jednak druga propozycja. Atari Basic zapisuje wszystkie zmienne oraz różne „smieci" powstałe na skutek błędow w tablicy nazw zmiennych. Instrukcje SAVE i CSAVE zapisują tablicę nazw zmiennych wraz z całą zawartością. Natomiast instrukcja LIST oczyszcza program ze zbędnych elementów. Zasadą pracy każdego programisty powinno byc zapisywanie gotowego programu najpierw przez LIST.

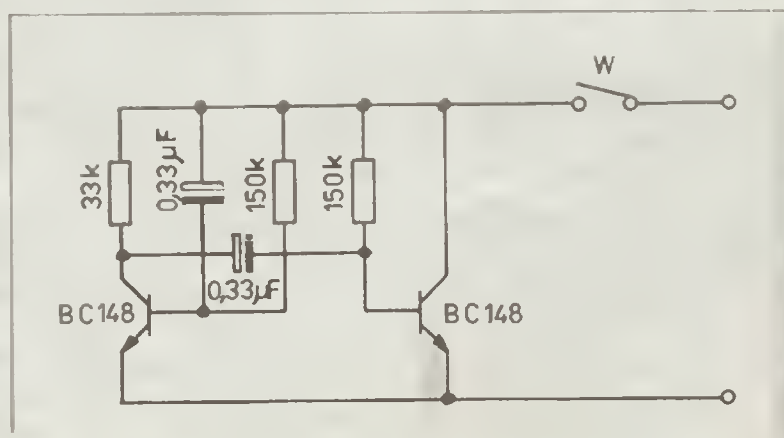
(red.)

AUTO-FIRE

Na giełdach komputerowych i w sklepach Pewexu można zakupić joystick VG-125. Jego drozsza wersja VG-125AQ posiada możliwość przełączania na ciągłe strzelanie, tzw. auto-fire.

Zwiększona funkcjonalność nie uzasadnia jednak tak dużej różnicy cen między odmianami tego joysticka. Na szczęście wersja uproszczona posiada płytkę drukowaną, w którą można wlutować elementy według zamieszczonego rysunku. Wyłącznik można zastosować dowolny, np. przełącznik zakresów stosowany w radioodbiornikach bateryjnych. Pewien kłopot mogą sprawić kondensatory. Podczas prób najlepsze okazały się kondensatory tantalowe o pojemności 0,33 μF.

Jerzy Krzyżowski

NOTATNIK NA SCALAKACH

	C-64	C-64	C-64	C-64	C-64	C-64	C-64	C-128	C-128	C-128
NAZWA PROGRAMU	IRC	GEO	FFI	MNG	DMA	SUP	SDA	DMA	SUP	FFI
NOSNIK ORYGINALNY	D/T	DSK	DSK	DSK	D/T	DSK	DSK	DSK	DSK	DSK
DYSKIETKA ZABEZPIECZONA ?	TAK	TAK	TAK	TAK	NIE	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK
OPCJA "HELP" DOSTEPNA ?	TAK	NIE	NIE	TAK	NIE	TAK	NIE	TAK	TAK	NIE
BAZA DEMO DOSTEPNA ?	TAK	TAK	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE	TAK	NIE	TAK
ZAPIS DANYCH NA KASECIE	TAK	NIE	NIE	NIE	TAK	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE
MAKS. ILOSC REKORDOW	1)	?	5000	2000	5205	4)	?	?	4)	5000
MAKS. DLUGOSC REKORDOW	255	?	255	1500	240	1100	760	4096	1100	255
MAKS. ILOSC POL W REKORDZIE	15	?	20	250	8	127	19	100	127	20
MAKS. ILOSC ZNAKOW W POLU	32	?	255	40	30	255	40	255	255	255
UKLAD BAZY PROJEKTOWANY ?	NIE	TAK	NIE	TAK	NIE	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK
MAKSYMALNA ILOSC EKRANOW	1	10	1	20	1	1	1	64	4	1
TYP ZBIORU DANYCH	PRG	USR	SEQ	SEQ	REL	SEQ	5)	REL	SEQ	SEQ
POLA ZNAKOWE DOSTEPNE ?	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK
POLA NUMERYCZNE DOSTEPNE ?	NIE	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	NIE	TAK	TAK	TAK
POLA DLA DATY DOSTEPNE	NIE	NIE	NIE	NIE	TAK	TAK	NIE	TAK	TAK	NIE
INNE DOSTEPNE POLA	NIE	TAK	NIE	NIE	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	NIE
ARYTMETYKA DOSTEPNA ?	NIE	NIE	TAK	TAK	TAK	TAK	6)	TAK	TAK	TAK
PROGRAMOWANIE WARUNKOWE	NIE	NIE	NIE	TAK	NIE	TAK	NIE	TAK	TAK	NIE
RAPORT W ZADANYM UKLADZIE	TAK	TAK	TAK	TAK	NIE	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK
WSPOLPRACA Z EDYTOREM TEKSTU	2)	TAK	TAK	TAK	NIE	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK
WSPOLPRACA Z ARKUSZEM KAL.	NIE	TAK	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	TAK	NIE	NIE
SORTOWANIE ZBIORU	3)	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK
ROZSZERZANIE ZBIORU	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK
OPERACJE DYSKOWE	NIE	TAK	TAK	NIE	NIE	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK
ZMIANA UKLADU ZBIORU	NIE	TAK	TAK	TAK	NIE	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK
WYSZUKIWANIE	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK
WYDRUK POJEDYNCZEGO REKORDU	NIE	TAK	TAK	TAK	NIE	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK
KORZYSTA Z DYSKU SYSTEMOWEGO	NIE	TAK	NIE	TAK	NIE	TAK	NIE	TAK	TAK	NIE
PRACA NA DWIE STACJE MOZLIWA	NIE	TAK	TAK	NIE	?	TAK	NIE	NIE	TAK	TAK
FORMATOWANIE DYSKIETKI	NIE	NIE	NIE	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK
TRYB PRACY (40/80 ZNAKOW)	40	40	40	40	40	40	40	80	80	80

UWAGI:

1) 121 przy 255 znakach w rekordzie.
2) Tworzy ze zbioru plik typu SEQ.
3) Pozwala na wprowadzanie rekordu pomiedzy inne.
4) Ilosc rekordow ograniczona jedynie pojemnoscia stosowanej stacji.
5) Dane sa wpisywane bezposrednio w sektory dyskietki.
6) Operacje arytmetyczne mozliwe poza polami.

Programy GEOFILE i STARDATEI sa elektronicznymi kartotekami.
SUPERBASE umozliwia ukladanie programow we wlasnym jezyku.

Skroty nazw programow:

IRC - INSTANT RECALL	MASTERTRONICS
GEO - GEOFILE 64	BERKELEY SOFTWORKS
FFI - FLEET FILER (64 i 128)	PSI
MNG - The MANAGER 64	CBM
DMA - DATA MANAGER (64 i 128)	TIMEWORKS, INC.
SUP - SUPERBASE (64 i 128)	PRECISION SOFTWARE, INC
SDA - STAR DATEI	SYBEX

Gdybyśmy zapytali kompletnego laika komputerowego, z czym kojarzy mu się ta maszyna, to jestem pewny, że wymieniłby bazy danych zaraz po zastosowaniach matematycznych. W rzeczywistości wielu z nas przysparza sobie tylko sporo dodatkowej pracy usiłując zelektronizować swój notesik czy notatnik z adresami.

Wielu posiadaczy mikrokomputerów zupełnie niepotrzebnie marnuje swój czas zakładaniem baz danych zawierających 25 czy 40 rekordów. Niepotrzebnie dlatego, ponieważ w rzeczywistości znacznie szybciej odszukamy adres kumpla czy jego telefon właśnie w kaldendarzyku. Być może twierdzenie to wyda się komuś nieprawdopodobne, ale jest to prawda. Policzmy czas, jaki zajmie nam wyjęcie kalendarzyka, wybranie odpowiedniej litery w skorowidzu i wyszukanie żądanej informacji; czas ten nie zajmie nam więcej niż minutę, góra dwie. Ta sama operacja przy wykorzystaniu komputera będzie minimum dwa razy dłuższa — trzeba komputer włączyć, wczytać program, zmienić dyskietki i wykonać jeszcze kilka operacji dodatkowych. Z tego wniosek, że komputer jest wolniejszy od człowieka i... w tym wypadku jest to prawda.

Zakładanie jakiejkolwiek bazy danych ma sens jedynie wtedy, gdy nasz zbiór informacji jest bardzo duży i chcemy w uporządkowany sposób odczytywać zapisane w nim informacje. Przykładem może być tu np. zbiór obejmujący dane o dużym księgozbiorze, dane tematyczne o artykułach w iluś tam rocznikach naszego ulubionego czasopisma, dane o znaczkach itp. Czasami warto w tym celu napisać własny program lub skorzystać z już gotowych.

Poniższa tabela zawiera porównanie kilku programów dostępnych obecnie na rynku (czytaj — giełdzie) do komputerów C-64 i C-128. Oczywiście nie byłem w stanie podać wszystkich, gdyż potrzebowałbym na co najmniej pół numeru BAJTKA; starałem się więc wybrać te programy, które oferują dość bogate możliwości. W wypadku C-128 nie wspominałem o najbardziej uniwersalnym — dBASE II firmy Ashton-Tate, gdyż po pierwsze działa on pod kontrolą systemu CP/M, a po drugie jest to program dość dobrze znany. Do swoich prywatnych zbiorów (raptem 4) używam tylko i wyłącznie dBASE II, gdyż system ten daje rzeczywiście ogromne możliwości, które kiedyś niewątpliwie w BAJTKU opiszę.

Z programów proponowanych dla C-64 warto wspomnieć o SUPERBASE 64 oraz THE MANAGER, dających użytkownikowi posmak tego, czym powinna się dobra baza danych charakteryzować. DATA MANAGER dla C-128 jest częścią pakietu zintegrowanego składającego się z edytora tekstu (niestety bez polskich liter) oraz arkusza kalkulacyjnego, co znacznie powiększa moim zdaniem wartość tego programu. SUPERBASE 128 jest także hitem dla tego modelu komputera i współpracuje z programem SUPERSCRIPT (edytor tekstu) również dostępnym w wersji 128. Brak programów przeznaczonych dla C-16 i PLUS/4 Czytelnik zawdzięcza głównie brakowi informacji o odnośnym oprogramowaniu do tych modeli (pomijając oczywiście bazę zapisaną w ROM Commodore PLUS/4). A może Czytelnicy — właściciele pomogą mi zdobyć informacje o bazach danych dla rodziny C-16, C-116 i PLUS/4?

Klaudiusz Dybowski

SEQ, REL — I FERAJNA —

Skróty te są zapewne dobrze znane posiadaczom stacji dysków 1541 czy 1570; nie każdy jednak wie dokładnie o co chodzi. Ponieważ tematem przewodnim tego numeru „Bajtka" są bazy danych, warto więc przyjrzeć się tym skrótom nieco bliżej.

Tytułowa „ferajna" ma swoje źródło w tym, że tak naprawdę istnieją jeszcze trzy dodatkowe typy zbiorów (plików) jakie można utworzyć, jeżeli dysponuje się stacją dysków — DEL, PRG i USR. Pierwszym z nich nie będziemy się zajmować w ogóle, gdyż oznacza on plik skasowany. Cztery pozostałe typy zbiorów — PRG, SEQ, REL i USR — to typy zbiorów, z którymi masz do czynienia w zasadzie na co dzień.

Najpopularniejszym z nich jest zbiór programowy oznaczany w katalogu dyskietki jako PRG. Od pozostałych różni się on tym, że pozwala zapisywać rozkazy i instrukcje BASIC w postaci jednego bajtu. Taki zapis pozwala nam niewątpliwie zaoszczędzić sporo miejsca na dyskietce. W bazach danych jednak, zbiory typu programowego (PRG) są wykorzystywane dość rzadko, gdyż bardzo rzadko istnieje potrzeba zapisywania w nich cyfrowych postaci instrukcji i poleceń BASIC.

USR to skrót oznaczający zbiór przeznaczony dla użytkownika (USeR). Jego struktura jest w zasadzie identyczna ze strukturą zbioru sekwencyjnego (SEQ) z tym, że znaczek "&" wpisany w tytule pozwala nam (jeżeli ktoś umie programować w języku maszynowym) na automatyczne wczytanie zawartości takiego zbioru do pamięci RAM stacji dysków i (również automatyczne) uruchomienie i wykonanie programu zapisanego w takim zbiorze. Podobnie jak zbiór PRG jest on dość rzadko wykorzystywany do przechowywania danych.

Przeczytałeś w swoim życiu już niejedną książkę. Przykład książki ilustruje doskonale zbiór sekwencyjny oznaczany w katalogu dyskietki (directory) jako SEQ. Podczas tworzenia takiego zbioru dane są zapisywane jedna za drugą w dokładnie takiej samej kolejności, w jakiej wpisujesz je do komputera. Zapis tego rodzaju ma zarówno wady jak i zalety. Zaletą jest tu niewątpliwie fakt, że umieszczając dane w zbiorze jedna za drugą nie „marnujesz" nawet jednego bajtu z dyskietki — gdy wpisałeś jedno nazwisko, zaraz za nim jest zapisywane następne. Stąd też zbiory takie są często używane tam, gdzie nie istnieje konieczność szybkiego wyszukiwania danych. Ten typ zbioru jest też jedynym możliwym do zastosowania w wypadku pamięci taśmowych. Wadą zbiorów sekwencyjnych jest z kolei powolność ich przeszukiwania — aby odczytać setne nazwisko zapisane czy to na dyskietce czy to na taśmie, komputer musi najpierw odczytać 99 nazwisk zapisanych wcześniej. Dlatego też do zapisu zbiorów danych o dużej ilości rekordów (jeden rekord oznacza w tym przypadku jedno zapisane nazwisko) pliki typu SEQ nie nadają się zupełnie — olbrzymia większość czasu to czas zmarnowany na odczytywanie niepotrzebnych nam informacji.

Wady tej pozbawione są z kolei zbiory określane jako REL (RELative) czyli zbiory o dostępie bezpośrednim. Zbiory takie możemy tworzyć jedynie na dyskietce, ponieważ tylko w stacjach dysków głowica odczytująca jest ruchoma i przesuwa się nad nośnikiem magnetycznym. Taki sposób odczytu umożliwia nam „przeskakiwanie" w dowolne miejsce dyskietki i odczytywanie zapisanych w niej informacji. Nieruchoma głowica w magnetofonie kasetowym nie jest w stanie zapewnić nam tego komfortu.

Niejednokrotnie odbierałeś już pewnie z zakładu fotograficznego wywołany film ze slajdami. Aby przejrzeć po kolei czy zdjęcia Ci się udały, rozwijałeś rolkę i klatka po klatce przeglądałeś każde przeźrocze; jak się domyślasz taki sposób odczytu informacji jest właśnie przykładem odczytu sekwencyjnego.

Zupełnie inaczej wygląda sprawa, gdy wszystkie slajdy są już pocięte, włożone w ramki i znajdują się w pudełku czy odpowiednim magazynku. Gdy chcesz obejrzeć jeden z nich nie musisz już przeglądać wszystkich — wystarczy jeżeli każdy z nich ponumerujesz i wyciągniesz z pudełka przeźrocze o określonym numerze. Zamiast więc przeszukiwać całe pudełko czy magazynek, wyjmujesz tylko jeden slajd bez konieczności oglądania pozostałych (co miałoby miejsce, gdybyś rozwinął niepocięty pozytyw i szukał tego jednego slajdu klatka po klatce). W bardzo podobny sposób odczytywane są właśnie zbiory o bezpośrednim dostępie. Dzięki odpowiedniej tabeli tworzonej na dyskietce w chwili ich zapisu DOS (dyskowy system operacyjny) jest w stanie obliczyć, gdzie znajduje się rekord o określonym numerze i może go odczytać nie marnując czasu na odczyt innych.

Jak z tego wynika, stosowanie takich zbiorów we własnych bazach danych gwarantuje nam dużą szybkość wyszukiwania informacji. Wadą jest tu niestety pewne „marnotrawstwo" — każdy rekord musi składać się z określonej z góry liczby znaków (maksymalnie 254). Innymi słowy, jeżeli na nazwisko w każdym rekordzie przeznaczyłeś powiedzmy 10 bajtów a składało się ono z trzech liter, to 7 bajtów przepadło już nam bezpowrotnie — zostaną one zapisane jako puste.

Artykuł ten nie ma celu zapoznania Cię Czytelniku z zasadami programowania i wykorzystywania poszczególnych typów zbiorów. Na dyskietce demonstracyjnej dołączonej do każdej stacji przy jej zakupie znajdują się dwa programy — „SEQ FILE DEMO" oraz „REL FILE DEMO", które w przystępny i zrozumiały sposób wprowadzą Cię w arkana stosowania tych zbiorów. Zamiast tego chciałbym tu raczej napomknąć kilka słów na temat pewnych sztuczek i usprawnień jakie można i warto czasami zastosować projektując swoją własną bazę danych.

Najszybszym sposobem selekcji i wyszukiwania danych jest umieszczenie ich w pamięci operacyjnej komputera — np. w tablicy. Taka metoda może być zastosowana jednakże jedynie w wypadku zbiorów niezbyt wielkich, powiedzmy ok. 1000—2000 pozycji. Jeżeli przewidujesz, że Twój zbiór danych będzie większy, to warto być może pokusić się o jego podział; przykładowo, gdy tworzysz zbiór danych obejmujący listę posiadanych przez Ciebie programów, wyszukiwać je będziesz najczęściej po tytule. Ponieważ zaś każdy tytuł zaczyna się na jakąś literę (lub cyfrę) opłaca się czasami utworzyć szereg oddzielnych zbiorów, w których zapisywać będziesz tytuły zaczynające się na daną literę; otwieranie i zamykanie dostępów do tych plików można zrealizować za pomocą trzech linii w BASIC:

```
10 INPUT "Wpisz tytuł programu" A$ B$=LEFT$
(A$,1)
20 C$=B$+" BAZA,S,R": REM nazwa zbioru np. A
BAZA, B.BAZA,S,R: B BAZA itp
30 OPEN 5,8,5, (C$)
```

Program-baza powinien być oczywiście jak najkrótszy co zwiększa także pojemność pamięci przeznaczonej na naszą ewentualną tablicę. W rzeczywistości wszystkie taśmowe bazy danych wczytują najczęściej całą zawartość zbioru do przygotowanej wcześniej tablicy; dzięki temu wzrasta szybkość operacji i wyszukiwania, można także bez przeszkód zbiór uzupełniać. Gdy dokonamy już wszystkich niezbędnych korekt i poprawek zawartość tej tablicy zapisujemy na taśmie czy dyskietce za pomocą:

```
1000 OPEN 1,1,2, "BAZA Danych  CR$ CHR$(1
1010 FOR X=0 TO N  REM N ilość rekordow
1020 PRINT # 1 A$(N), CR$ B$(N) CR$ C$(N)
1030 NEXT X
1040 CLOSE 1
```

Gdy zapisujemy na taśmie czy dysku nasze dane warto pokusić się o wpisanie jeszcze jednej informacji — całkowitej ilości nazwisk czy tytułów w naszej bazie zawartych. Jeżeli zapis taki poprzedzi zapis danych, to unikniemy konieczności deklarowania tablicy „na wyrost" podczas odczytu, innymi słowy będziemy w stanie od razu określić, że należy utworzyć tablicę dla np. 297 wartości. W takim wypadku należy dodać do powyższego programu:

```
1002 # PRINT 1 N
```

Gdy zamierzamy odczytywać dane ze zbioru wystarczy teraz skorzystać z następującego programu.

```
2000 OPEN 1,1,0, "BAZA DANYCH"
2010 INPUT 1,N
2020 DIM A$(N), B$(N), C$(N)
2030 FOR I=0 TO N
2040 IF ST=64 GOTO 2999
2050 INPUT # 1,A$(I),B$(I),C$(I)
2060 NEXT I
2999 CLOSE 1
```

Linia 2040 pozwoli nam określić precyzyjnie koniec zbioru i zamknąć dostęp do niego w chwili odczytania ostatnich danych.

Odrębnym zagadnieniem jest tu dobranie odpowiednio szybkich algorytmów sortujących i wyszukujących. Znaczne zwiększenie szybkości wyszukiwania danych umożliwia nam albo zastosowanie procedur w języku maszynowym, albo (w nieco mniejszym stopniu) kompilacja całego programu. Ciekawym rozwiązaniem może tu być tzw. system wyszukiwania binarnego. W dużym skrócie polega on na szybkim dzieleniu zbioru przez dwa. Załóżmy, że zapisaliśmy jako 84 pozycję nazwisko MALINIAK i staramy się je wyszukać stosując tę melodę (zakładam też, że nazwiska są ułożone w kolejności alfabetycznej). Najpierw dzielimy zbiór na dwie połówki — od rekordu 1 do 50 i 51 do 100. Sprawdzamy ostatni rekord pierwszej połowy — zawiera on nazwisko np. Kowalski. Komputer wie już, że trafiliśmy za blisko. Zbiór jest więc dzielony znowu na dwie połowy — tym razem od rekordu 51 do 75 i 76 do 100. Po przetestowaniu rekordu 75 wiemy na pewno, że poszukiwany przez nas rekord znajduje się gdzieś w drugiej połówce czyli pomiędzy rekordami 76—100. Wykonywany jest więc następny podział i w rezultacie zamiast przeszukiwać wszystkie 100 rekordów po kolei po trzecim podziale ograniczamy ilość rekordów do przeszukania do zaledwie 12 — od numeru 76 do 88. Nic więc dziwnego, że algorytm ten jest bardzo często stosowany w firmowych bazach danych oferowanych dla komputerów Commodore.

Ostatnio pojawiły się w prasie zagranicznej dość niepokojące artykuły dotyczące przede wszystkim zbiorów typu REL i stacji dysków 1571. Zgodnie z testami przeprowadzonymi przez renomowane czasopisma okazało się, że niektóre procedury DOS nie są dopracowane do końca i w efekcie mogą wystąpić pewne problemy z zapisem rekordów o określonych numerach czy też znaczne spowolnienie zapisu danych na drugiej stronie dyskietki. Problemy te zostaną opisane w oddzielnym artykule. Ja natomiast polecałbym posiadaczom tych stacji korzystanie z firmowych programów, z których większość (np. DATA MANAGER 128) omija te rafy dzięki językowi maszynowemu. Innym rozwiązaniem tego problemu może też być skorzystanie z w pełni profesjonalnego programu dBASE II pracującego pod kontrolą systemu CP/M.

Klaudiusz Dybowski

KOMBINACJE

Oddajemy Wam do użytku program obliczający kombinacje z powtórzeniami, ze wzoru [(n!/(k!*(n−k)!)]. Program ten został napisany na Commodore 64, ale działa na większości komputerów, bez konieczności przeróbek.

Posiadacze Commodore'ów nie muszą wpisywać poleceń **LET**, ale tylko następujące po nich założenia oraz nie muszą w linii 10 wpisywać **DIM A$(3)**

Za N i K można podstawiać nawet bardzo duże liczby, ale różnica pomiędzy nimi nie może być zbyt wielka, gdyż wynik działania wykroczy poza obszar zakresu liczbowego komputera (dla różnych komputerów zakres ten jest odmienny). Jeżeli wynik obliczeń kombinacji N po K będzie przekraczał maksymalną dopuszczalną wartość obszaru liczbowego Waszego komputera, program zostanie przerwany i ukaże się komunikat błędu (wykroczenia poza zakres liczbowy).

Mamy nadzieję, że program ten oszczędzi Wam żmudnej i czasochłonnej pracy.

(K & B)

PRZEDSTAWIAMY WARSAW BASIC (6)

PROCEDURY

W SYSTEMIE WB

Przy pierwszym kontakcie z edytorem ekranowym interpretera cieszy sam fakt, że komputer może nam służyć jako maszyna do pisania na ekranie (w różnych miejscach różne znaki). Na wyższym etapie tworzenie napisów może służyć do wydawania rozkazów do natychmiastowego wykonania (tryb bezpośredni lub ekranowy). Wykonywanie rozkazów, poprzedzone zapisaniem ich do pamięci operacyjnej, wymaga jeszcze większych umiejętności.

Na tym etapie mogą już powstać programy, służące do rozwiązywania nawet bardzo dużych problemów. Zachowanie ich dla potomności lub powtórnego użycia wymaga pamięci zewnętrznej do ich składowania. Takie wykorzystanie pamięci zewnętrznej, to etap czwarty według naszej klasyfikacji.

Wyobraźmy sobie, że rozwiązaliśmy już kilka większych problemów i każdy programy zapisaliśmy w pamięci masowej. Może się zdarzyć, że nowy problem wymaga wykonania kolejno tych kilku zadań lub ich fragmentów. Można oczywiście połączyć w trybie bezpośrednim ze sobą wcześniej napisane programy i uruchomić całość. Pomijamy tutaj uciążliwości związane z tego rodzaju łączeniem. Może okazać się jednak, że konieczność wyeliminowania powtarzających się nazw zmiennych i uzgodnienia numerów linii skutecznie utrudnia (a nawet uniemożliwia) poprawne wykonanie tego zadania. Chciałoby się, aby wszystkie te uciążliwe prace redakcyjne można było pominąć i po prostu w programie wywołać kolejno zadania, do wykonania z pamięci zewnętrznej — z taśmy lub dyskietki.

Można tego dokonać odpowiednio projektując wykorzystanie pamięci zewnętrznej w trybie programowym. Ten najwyższy w naszej klasyfikacji etap wykorzystania interpretera nie jest możliwy do osiągnięcia przy pomocy większości znanych nam translatorów, zaimplementowanych na mikrokomputerach domowych. Wyjątkiem jest tutaj interpreter języka Warsaw BASIC.

Aby wyeliminować kłopoty z uzgodnieniem numerów linii, nasze zadanie podzielimy na program główny i wywoływane w tym segmencie procedury. Jeżeli więc zadbamy o to, aby procedury były ładowane do pamięci w inne miejsce niż program główny, to problem przenumerowania linii zniknie.

Problem uzgadniania nazw zmiennych zniknie, jeśli program główny i procedury będą miały rozdzielne zbiory zmiennych. Jak już o tym wspomnieliśmy w odcinku „Organizacja pamięci" (Bajtek Nr 4/88), interpreter CBM V2 jest na tyle elastyczny, że taka propozycja jest możliwa do wykonania.

Rozwiązanie według tej recepty naszego zadania wymaga odpowiedniej organizacji pamięci operacyjnej. Trzeba stworzyć mechanizm podziału pamięci na poziomy. Poziom zerowy przyporządkujemy tej części pamięci, którą zajmuje program główny i jego zmienne. Bezpośrednio za zbiorem zmiennych programu głównego jest miejsce na poziom 1, na którym system będzie umieszczał procedury wywoływane przez program główny. Nic nie stoi na przeszkodzie by procedury z poziomu 1 mogły wywoływać inne procedury. Poziom 2 utworzymy bezpośrednio po zbiorze zmiennych poziomu 1, poziom 3 po zmiennych poziomu 2 itd.

Podział taki, poza wymienionymi już udogodnieniami, dodatkowo umożliwia wykonanie długich programów, które w całości nie zmieściłyby się w pamięci operacyjnej. W tym przypadku kolejne zadania i zbiory ich zmiennych nakładają się bowiem w pamięci, tzn. wywołanie następnej procedury powoduje jej wczytanie z pamięci zewnętrznej i umieszczenie w miejscu poprzedniej. Tym samym procedury tworzą w pamięci zewnętrznej bibliotekę, z której można korzystać w każdym programie w sposób automatyczny — bez żadnych zabiegów redakcyjnych. Aby użyć procedury w programie trzeba tylko znać jej nazwę, pod którą jest ona przechowywana w bibliotece oraz znaczenie jej parametrów. Tak więc korzystanie z procedur nie różni się niczym, poza miejscem przechowywania, od korzystania ze słów kluczowych interpretera, które są obsługiwane przez procedury rezydujące na stałe w pamięci operacyjnej.

W znanych nam implementacjach języków proceduralnych, na mikrokomputerach domowych, korzystanie z biblioteki procedur wymaga dołączania ich do programu na etapie edycji. Często procedury muszą być w trakcie takiego dołączania odpowiednio dostosowane, a całość musi być przed wykonaniem skompilowana. Opisany powyżej mechanizm wykorzystania biblioteki procedur w trybie interpretacji wyróżnia zatem, jak nam się wydaje, Warsaw BASIC spośród innych translatorów.

Poza wspomnianymi już sposobami używania procedur, takimi jak nakładkowanie i zagnieżdżanie, Warsaw BASIC umożliwia programowe tworzenie pakietów procedur w pamięci operacyjnej. Wystarczy w tym celu wskazać nazwy procedur, które mają być załadowane z pamięci zewnętrznej i połączone. Ewentualne powtarzanie się numerów linii w wybranych do pakietu procedurach nie przeszkadza w jego tworzeniu. Zestawianie procedur umożliwia wielokrotne wywoływanie ich z pakietu w dowolnej kolejności, bez potrzeby ładowania z pamięci zewnętrznej przy każdym kolejnym wywołaniu.

W najbardziej rozbudowanej wersji WB 3.2 pakiet procedur można umieścić w RAM-dysku. Procedury w nim umieszczone mogą wywoływać się wzajemnie i ich nazwy można traktować jako nowe słowa kluczowe interpretera. Można je także używać w trybie bezpośrednim bez potrzeby ładowania z pamięci zewnętrznej i stosować rekursję. Głębokość zagnieżdżenia ograniczona jest tylko pojemnością stosu. Zawartość RAM-dysku, której nie niszczy nawet instrukcja NEW, może być oczywiście zmieniana w trakcie wykonywania programu. Pakiet procedur przy nakładkowaniu zachowuje się tak jak pojedyncza procedura, tzn. na procedury z pakietu można nałożyć procedurę wywoływaną z pamięci zewnętrznej. Procedury w RAM-dysku są zabezpieczone przed takimi nakładkami.

Do wywołania procedury z dyskietki w systemie WB wystarczy podanie jej nazwy i listy parametrów. Translator WB po napotkaniu w programie ciągu znaków, których nie może zinterpretować jako kodu instrukcji, traktuje ten ciąg jako nazwę procedury. Następnie sprawdza czy procedura o tej nazwie znajduje się w pamięci operacyjnej na poziomie o jeden wyższym. Jeśli jej tam nie ma, to sprawdza czy jest założony RAM-dysk. Jeśli jest RAM-dysk, to w nim poszukiwana jest procedura. Jeśli nie ma RAM-dysku lub nie ma w nim poszukiwanej procedury, to translator sprawdza czy jest ona w dostępnej pamięci zewnętrznej. Jeśli procedury nie ma na dyskietce znajdującej się aktualnie w stacji dysków, to proponuje zmianę nośnika. Dopiero po włożeniu właściwej dyskietki, poszukiwana procedura jest wczytywana do pamięci operacyjnej i program jest kontynuowany.

Warsaw BASIC zawiera narzędzia, które wraz z RAM-dyskiem umożliwiają efektywne programowanie języków problemowo zorientowanych z własnymi strukturami danych, tworzonymi w oparciu o tablice ze zmiennymi wymiarami. Nazwy procedur są słowami kluczowymi tych języków. Nasz system relacyjnej bazy danych „eBase WB" jest przykładem takiego języka. Wprowadzone w nim własne typy zmiennych: zmienne rekordowe, formatowe i indeksowe są zaimplementowane tak, że używają tablic tekstowych i numerycznych o zmiennych wymiarach w sposób niewidoczny dla użytkownika. Te nowe zmienne umożliwiają m in. wykonywanie takich operacji obsługi bazy danych jak przygotowanie raportów, sortowanie i wyszukiwanie informacji według reguł dowolnego alfabetu, a w szczególności według reguł alfabetu polskiego. Nasza biblioteka Warsaw BASIC'a zawiera również języki problemowo zorientowane na rachunek macierzowy — „Matrix WB" i zespolony — „Complex WB"

W następnych odcinkach przedstawimy dalszą rozbudowę interpretera o podprogramy, które umożliwiają dynamiczny podział pamięci na poziomy, wywołanie procedury z pamięci zewnętrznej z załadowaniem lub bez (jeśli procedura jest już w pamięci), przekazywanie parametrów z programu wywołującego do procedury przez wartość i z procedury do programu głównego przez nazwę procedury oraz nakładkowanie procedur

Krzysztof Gajewski
Bogusław Radziszewski

JEDYNA SZANSA: VU-FILE

Czy użytkownik ZX Spectrum może założyć bazę danych? Oczywiście, że tak. Pod warunkiem jednak, iż nie zniechęci go zapisywanie i odtwarzanie danych z taśmy magnetofonowej. Do zbioru swych programów dołączyć więc powinien VU-FILE firmy PSION SOFTWARE.

Program VU-FILE służy do zarządzania zbiorami danych definiowanych przez użytkownika. Poprzez pracę w trybie konwersacyjnym (język angielski) jest bardzo łatwy w obsłudze i umożliwia szybkie naprawienie ewentualnych błędów i pomyłek popełnionych przez obsługującego bazę danych. Oczywiście wielkość obszaru pamięci przeznaczonego na dane nie zadowoli profesjnalny (pozostaje około 34 KB) ale i amator powinien zadbać o właściwe wykorzystanie każdego bajtu.

Logiczna organizacja zbiorów obsługiwanych przez VU-FILE jest następująca. Zbiór danych podzielony jest na mniejsze jednostki organizacyjne zwane rekordami, te zaś składają się tzw. pól. Program umożliwia dostęp do pojedyńczych rekordów poprzez wyświetlanie ich na ekranie. Jednorazowo można wyświetlić jeden rekord. Obszar przeznaczony do wyświetlania rekordów jest prostokątem o 20 wierszach i 32 kolumnach. W tym obszarze wyświetlać można dowolne rekordy ze zbioru danych, wyszukiwane za pomocą rozkazów programu. Najmniejszą rozpoznawalną jednostką organizacyjną jest pole, które może składać się z sekwencji znaków alfanumerycznych o długości nie przekraczającej 32 znaki. W skład pojedyńczego rekordu może wchodzić maksymalnie 30 pól. Wszystkie rekordy w zbiorze danych mają taką samą budowę, tzn. składają się z takiej samej ilości pól. Jednak długości tych samych pól w różnych rekordach mogą być różne. Długość pojedyńczego pola nie jest ustalona (jedynym ograniczeniem jest maksymalna długość 32 znaków), a VU-FILE dynamicznie przydziela pamięć dla każdego pola, w zależności od jego długości. Zatem ilość zajętej pamięci przez konkretny rekord nie jest z góry ustalona, ale zależy od rozmiarów poszczególnych pól wchodzących w skład rekordu (jeden znak pola zajmuje 1 bajt pamięci).

Rekordy wyświetlane są w formacie zdefiniowanym przez użytkownika. Oprócz zawartości poszczególnych pól, na ekranie mogą być wyświetlane elementy powtarzające się we wszystkich rekordach a zapamiętywane jednorazowo przez VU-FILE w osobnym zbiorze (prowadzi to do oszczędności pamięci). Mogą to być tytuły, nagłówki, nazwy pól, podkreślenia, tabele itp. Ich postać i układ są również definiowane. Oprócz formatu używanego do wyświetlania rekordów na ekranie, można zdefiniować zupełnie inny format przeznaczony do wydruku ich na drukarce. Z reguły jest on bardziej zwarty w celu oszczędności papieru. Komunikaty i zlecenia w języku angielskim mogą być nie dla wszystkich zrozumiałe, zatem podaję krótki zarys obsługi programu.

Po wczytaniu bazy mamy do wyboru: „E" — rozpoczęcie pracy baz danych lub „L" — wczytanie zbioru danych z taśmy.

Wybranie przycisku „E" jest równoznaczne z definiowaniem od początku formatu rekordów, położenia pól i wpisywaniem rekordów począwszy od pierwszego. Wyświetlony zostaje nowy nagłowek (RECORD LAYOUT...) oraz czysty ekran z migającym w lewym górnym roku kursorem. Wolna część ekranu to obszar obrazu rekordu. Jest ona przeznaczona do wyswietlania zawartości pojedyńczego rekordu. Przesuwając kursor za pomocą strzałek (na klawiaturze) i wpisując tekst w dowolnych miejscach, ustalić można wszystkie wymagane stałe elementy, które będą pojawiać się przy wyświetlaniu każdego rekordu. W dowolnym momencie, po wciśnięciu klawisza EDIT ukaże się okno z wartościami atrybutów. Nazwy atrybutów oraz ich dopuszczalne wartości są zgodne z nazwami i dopuszczalnymi argumentami odpowiednich instrukcji języka BASIC ZX Spectrum. Wartości przedstawione na ekranie można zmieniać używając odpowiednich przycisków numerycznych i ENTER. Atrybuty raz ustawione, pozostają aktywne aż do następne ich modyfikacji.

Po wpisaniu wszystkich żądanych tekstów należy wcisnąć STOP, co powoduje automatyczne przejście do funkcji pozwalającej na ustalenie pozycji wyświetlania poszczególnych pól rekordu. Nowy nagłówek (DATA FIELDS) informuje o tym, że we wprowadzonym wzorcu rekordu, przy pomocy kursorów i ENTER ustalamy początkowo pozycje każdego pola rekordu. Po przesunięciu kursora i naciśnięciu ENTER program pyta o kolor tła (PAPER) i liter (INK) ostatnio ustalonego pola danych. Po podaniu odpowiednich dwóch wartości przesuwamy kursor (nieco zmieniony) i definiujemy położenie następnego pola rekordu. W ten sposób możliwe jest zdefiniowanie maksymalnie 30 pól, przy czym pojedyńcze pole musi mieścić się w jednej linii ekranu. Gdy wciśniemy STOP, VU-FILE zażąda wprowadzenia przynajmniej jednego nowego rekordu (ENTER A RECORD). Kursor ustawiony będzie na początku pierwszego pola rekordu. Po wpisaniu zawartości pola i wciśnięciu ENTER, kursor przechodzi na początek następnego pola. Po wyczerpaniu wszystkich pól, rekord automatycznie dołączany jest do zbioru danych, a kursor znowu ustawia się na pierwszym polu, co umożliwia wpisanie kolejnego rekordu. Jeżeli chcemy przerwać wpisywanie rekordów, to w momencie, gdy kursor wskazuje na pierwsze pole, należy wcisnąć STOP. VU-FILE przechodzi wówczas do działania w trybie zleceń, wyświetlając nagłówek z zestawem następujących zleceń (COMMANDS ARE...):

ENTER — służy do dołączania nowego rekordu do zbioru danych (patrz opis powyżej).

ALTER — modyfikowanie zawartości aktualnie wyświetlonego rekordu. Po wywołaniu zlecenia kursor ustawia się na początku pierwszego pola rekordu. Naciskając CAPS SHIFT i 6 powodujemy przeskok kursora na początek następnego pola danych. W ten sposób zawartość wybranego pola może być poddana dowolnej korekcie. Po wprowadzeniu poprawek w danym pou na ekranie należy wcisnąć ENTER, aby zmodyfikować rekord. Po przejściu kursora przez wszystkie pola program powraca do trybu zleceń.

INFORM — w obszarze nagłówka ekranu wyświetlane są podstawowe informacje: nazwa zbioru danych (nazwa, pod jaką zbiór był zapamiętany na taśmie), ilość pól wchodzących w skład jednego rekordu (FIELDS), ilość bajtów pamięci wykorzystanych przez zbiór danych (BYTES USED:), ilość wolnych bajtów pamięci (REMAINING:) oraz aktualna liczba rekordów (RECORDS:) i numer pola, według którego uporządkowany jest cały zbiór danych (ORDER FIELD:). Powrót do trybu zleceń przez wciśnięcie dowolnego przycisku.

FORWARD — służy do wyświetlania kolejnego rekordu z całego lub zredukowanego za pomocą zlecenia SELECT zbioru danych.

BACK — analogicznie — wyświetlanie poprzedniego rekordu.

RESET — przejście do pierwszego rekordu zbioru danych.

ORDER — sortowanie zbioru danych według porządku leksykograficznego względem dowolnie wybranego pola rekordu. Po zmianie nagłówka wciskając dowolny przycisk (oprócz ENTER powodujemy przemieszczenie kursora do następnego pola. Jeżeli wciśniemy ENTER, to program przejdzie do wyświetlania nagłówka ekranu ze zbiorem zleceń, a zbiór danych zostanie natychmiast uporządkowany względem pola, które wskazywał kursor.

SELECT — wyszukiwanie ze zbioru danych jego podzbiorów według zadanych kryteriów. Po wyborze zlecenia pojawi się nowy nagłówek. Jeśli wciśniemy teraz ENTER, oznaczać to będzie, że kryteria służące do wyszukiwania podzbiorów mają być stosowane do wszystkich pól. Jeśli jednak dowolnym innym przyciskiem przesuniemy kursor na początek któregoś z pól i naciśniemy ENTER, to kryteria wyszukiwania będą stosowane tylko do tego pola, które zostało wskazane. W obu przypadkach pojawi się nowy nagłówek SEARCH MODE. Jeżeli teraz wprowadzimy dowolną sekwencję znaków, to będzie ona stanowiła wzorzec do porównywania z zawartością zbioru. Wprowadzenie wzorca kończymy klawiszem ENTER. Jeśli podane warunki spełnia więcej niż jeden rekord, to pozostałe otrzymamy po ponownym wciśnięciu ENTER. W każdej chwili możemy wpisać nowy wzorzec.

Tryb przeszukiwania opuszczamy klawiszem STOP. Wówczas program żąda decyzji, czy ostatni wzorzec ma zostać aktywny, czy należy go usunąć. Jeśli odpowiedź

będzie twierdząca (Y), to zlecenia programu VU-FILE będą operowały na zredukowanym za pomocą wzorca zbiorze danych. Aktywny wzorzec wyświetlany jest poniżej zestawu zleceń. Jednokrotne naciśnięcie „S" spowoduje usunięcie ograniczeń.

QUIT — zakończenie pracy w trybie zleceń i przejście do ekranu ze zbiorem funkcji VU-FILE'a (szczegóły w dalszej części).

PRINT — służy do wydruku zbioru danych począwszy od aktualnie wyświetlanego rekordu. Kolejne drukowane rekordy wyświetlane są równocześnie na ekranie. Drukowanie można przerwać wciśnięciem dowolnego klawisza.

COPY — dokładne skopiowanie wyświetlanego na ekranie obrazu rekordu na drukarkę.

LIST — wyświetlanie kolejnych rekordów, począwszy od ostatnio wyświetlanego, w kolejności, w jakiej są uporządkowane, przez ok. 1 s każdy. Listowanie można przerwać wciskając dowolny klawisz.

DELETE — wymazanie ze zbioru aktualnie wyświetlanego rekordu. O decyzję program pyta ponownie. Należy wówczas nacisnąć ENTER.

UWAGA! Wszystkie wymienione powyżej zlecenia wywoływane są klawiszem z pierwszą literą ich nazwy!

Zlecenie QUIT powoduje przejście do zestawu funkcji bazy danych:

1 — rozpoczęcie pracy z VU-FILE (przejście do trybu zleceń, a więc to, co zostało opisane wyżej);
2 — zmiana formatu rekordu dla ekranu (pojawia się nagłówek (RECORD LAYOUT...) taki, jak na początku definiowania rekordu) — tym samym systemem można dokonać zmian i poprawek w dotychczasowym rozmieszczeniu tytułów pól i w samych polach);
3 — zmiana formatu rekordu dla wydruku w podobny sposób jak dla ekranu;
4 — zapis zbioru danych na taśmie;
5 — wczytanie nowego zbioru danych;
6 — usunięcie aktualnego zbioru danych.

Zapis odbywa się w sposób zbliżony do zapisu w systemie ZX Spectrum. Należy podać nazwę zbioru i po włączeniu magnetofonu nacisnąć dowolny klawisz. Klawiszem „V" można później zweryfikować zapis. W wypadku błędu w weryfikacji należy wpisać w trybie bezpośrednim GO TO USR a. Program powróci wtedy do zestawu funkcji VU-FILE. Po usunięciu danych można wpisać nowy zbiór z taśmy lub rozpocząć ponowne definiowanie rekordów.

VU-FILE nie jest programem nowym — powstał niemal natychmiast po ZX Spectrum, ale brak kontynuacji w tworzeniu nowych baz danych świadczy o tym, że tylko przy pomocy VU-FILE można efektywnie wykorzystać niewielkie przecież możliwości tego mikrokomputera. Trzeba tylko wiedzieć co i jak notować.

Piotr Bernatek

SPRÓBUJMY INACZEJ

Zdarza się często potrzeba wpisywania do pamięci komputera listingów programów w kodzie maszynowym. Listingi takie to liczby w liniach DATA w postaci cyfr dziesiętnych, lub tekstu znakowego przy zapisie heksadecynalnym. Zapis ten bardzo często jest dublowany dodatkowym programem w asemblerze.

Osobiście nie korzystam z żadnego z tych sposobów uważając je za mało efektywne przy wklepywaniu danych z następujących powodów:

1. Skoro mamy w posiadaniu program w bezpośrednim kodzie maszynowym, pisanie go ponownie w asemblerze i jego disasemblacja jest podobna do sceny faceta opalającego się nad wodą w kąpielówkach, który przed kąpielą ubiera się w smoking, by ponownie rozebrać się do kąpielówek przed zanurzeniem do wody (pomijam sprawy dydaktyczne, lub możliwości skorygowania błędnych czy nieczytelnych danych);

2. Formułowania danych w liniach DATA związane jest z koniecznością tworzenia tych linii, dodatkowo każdą liczbę należy rozdzielić przecinkiem. Wprawdzie nie jest to wymagane przy danych znakowych, lecz odczyt tekstu w linii jest w tym przypadku bardzo utrudniony i prowadzi do licznych pomyłek;

3. Wpisanie do pamięci danych z linii DATA wymaga napisania dodatkowego programu w języku BASIC, który (szczególnie przy danych tekstowych) jest dosyć złożony.

Wymienione czynności są czasochłonne, co bardzo często skutecznie zniechęca do napisania i wykorzystania wielu ciekawych procedur w kodzie maszynowym.

Do wpisywania kodu maszynowego wykorzystuję uniwersalny, utrwalony na taśmie program, pozwalający na wpisywanie danych (o podanym adresie początkowym), jak również i kontrolny odczyt zawartości każdej komórki pamięci komputera. Taki mikroprogramik w przypadku „wypadnięcia" (co w programach KM nie jest zjawiskiem sporadycznym) jest bardzo łatwy do ponownego wprowadzenia do komputera. Zaś wpisywanie kodu maszynowego odbywa się bezpośrednio pod wskazane adresy i może być wykonane w czasie co najmniej dwukrotnie mniejszym od czasu potrzebnego w innych metodach.

Programik składa się z dwóch części:
I wpisującej — linie 2 i 3
II odczytującej — linie 5 i 6
(linie 7, 8, 9 stanowią wspólny podprogram, tak dla części wpisującej, jak i odczytującej).

Uwagi dotyczące działania i obsługi programu:
1. Program tak przy wpisywaniu jak i odczycie po każdych 10 bajtach podaje sumę kontrolną modulo 1000 ich zawartości;
2. Przy pytaniu "Adres" lub "poz" wpisujemy adres i komórki KM;
3. W przypadku błędnego wpisu naciskany "P" (lub inną literę) i przez GO TO 1 (nie naciskamy ENTER) podajemy adres pierwszego bajtu danej dziesiątki w której wystąpił błąd;

Niżej przedstawiam podobny program narzędziowy posiadający następujące możliwości:
1. wpisywania i odczytywania jednobajtowych i dwubajtowych komórek pamięci Spectrum
2. interpretacje każdej komórki w języku BASIC
3. wydruk na ekranie adresu dowolnej linii, w której znajduje się kursor.

Program zawiera 256 bajtów kodu maszynowego i znajduje się w buforze drukarki od adresu 23296. Program uruchomiany jest instrukcją RANDOMIZE USR 23296.

Zaletą programu jest możliwość bezkolizyjnego analizowania innych programów znajdujących się powyżej adresu PROG.
Osobiście wykorzystuję go również do pisania niezbyt długich programów w kodzie maszynowym (program w kodzie maszynowym wpisuje się do komputera za pomocą poprzedniego programu niecałe 10 min- sprawdziłem).

Mieczysław Torbus

Od redakcji: Jest to oczywiście tylko propozycja. Decyzja należy do Czytelników — prosimy o uwagi.

```
   2 POKE 23609,30: INPUT " Adre
s: ";n: LET a=n: LET s=0: REM wp
is
   3 INPUT " liczba: ";x: IF x>2
55 THEN BEEP .1,1: GO TO 3
   4 POKE n,x: LET x=PEEK n: GO
SUB 7: GO TO 3
   5 INPUT " poz.  ";n: LET a=n:
 LET s=0: REM odczyt
   6 LET x=PEEK n: GO SUB 7: GO
TO 6
   7 LET s=s+x: IF s>999 THEN LE
T s=s-1000
   8 PRINT n,TAB 10;x: LET n=n+1
: IF n-a=10 THEN PRINT TAB 10;s:
 LET a=a+10: LET s=0: PRINT
   9 RETURN
```

29296:0	195	110	92	34	31	198	176	205	91	2	205	8	92
1	188	42	201	176	31	91	92	89	205	205	148	205	111
2	91	75	62	92	31	34	115	91	89	1	91	148	96
3	0	92	42	62	31	85	40	205	91	22	225	91	62
4	62	119	215	247	56	92	8	89	205	42	229	225	16
5	30	33	0	219	243	201	35	91	94	176	86	126	205
6	50	228	205	254	20								
7	57	91	160	31	172	160	205	227	24	229	94	35	91
8	92	34	91	48	91	91	172	205	251	62	235	34	62
9	62	85	235	38	33	42	91	172	62	1	62	176	21
suma:	827	909	303	201	924	199	48	398	203	832	418	293	904

23426:0	205	245	91	42	190	9	92	25	97	14	24	58	0
1	140	62	68	75	201	205	201	62	0	0	1	54	29
2	91	23	77	92	197	181	110	238	32	0	238	34	22
3	241	215	205	35	213	3	25	34	34	56	34	59	91
4	254	241	43	35	229	225	68	32	59	91	32	110	0
5	32	215	45	35	17	209	77	108	110	0	65	58	13
6	56	215	205	94	50	193	201	105	58	13	100	249	*255*
7	1	201	227	35	0	201	0	99	249	0	114	192	*0*
8	215	205	45	86	33	42							
9	201	140	201	175	0	73	1	98	48	1	115	14	*32*
suma:	436	762	207	704	130	341	779	861	937	175	823	854	442

Uwaga! Ostatnie cztery bajty podane są tylko ze względu na uzyskanie sumy w bajcie kontrolnym!

OD ŚRODKA

cz. VII

Miesiąc temu przedstawiliśmy wam procedury z ROM-u — SAVE-BYTES i LOAD-BYTES. Dziś zobaczycie, jak procedury te wykorzystywane są w zabezpieczeniach programów. Zajmiemy się blokami kodu maszynowego, które uruchamiają się w dziwny sposób.

Pierwszym z tych sposobów jest przykrywanie programu ładującego blokiem, który jest przez niego ładowany. Zabezpieczenie takie występuje np. w grze "Three Weeks in Paradise". Prześledźmy sposób wczytywania tego programu, tak, by się nie uruchomił.

Zaczynamy jak zwykle od BASIC-u i przystępujemy do jego oglądania. Okazuje się, że praktycznie jedyną ważną instrukcją jest RANDOMIZE USR w obszar zmiennych BASIC-a, czyli tam znajduje się procedura ładująca, napisana w asemblerze. Musimy więc zająć się nią.

Najlepiej jest zdisasemblować tę procedurę począwszy od adresu, od którego jest uruchamiana instrukcja RANDOMIZE USR (PEEK 23627+256 PEEK 23628), tzn. w naszym przypadku, od adresu 24130. Procedury takie wykorzystują zwykle znaną nam procedurę 1366, wczytującą bloki bez nagłówka. Tak jest i tu, ale przed jej wywołaniem, za pomocą rozkazu LDIR, procedura ładująca przenosi samą siebie na koniec pamięci (pod adres 63116) i skacze tam instrukcją JP:

```
24130  DI              ;Zabronienie przerwań
24131  LD SP,0         ; - Tzn. LD SP,65536.
24134  LD HL,(23627)   ;Do HL adres o 28
24137  LD DE,28        ;większy, niż wartość
24140  ADD HL,DE       ;zmiennej syst. VARS.
24141  LD DE,63116     ;Do DE adres, a do BC
24144  LD BC,196       ;długość bloku, który
24147  LDIR            ;zostaje skopiowany.
24149  JP 63116        ;Kontynuacja wykony-
24152  LD IX,16384     ;wania programu pod
24156  LD DE,6912      ;innym adresem.
          ...
```

Teraz wczytuje obrazek a następnie główny blok danych:

```
63116  LD IX,16384     ;Przygotowania do za-
63120  LD DE,6912      ;ładowania obrazka na
63123  LD A,255        ;ekran, poprzez pro-
63125  SCF             ;cedurę LOAD-BYTES z
63126  CALL 1366       ;ROM-u.
63129  LD IX,26490     ;Parametry głównego
63133  LD DE,38582     ;bloku programu,który
63136  LD A,255        ;wczytując się,kasuje
63138  SCF             ;tę procedurę.
63139  CALL 1366       ;wczytanie tego bloku
63142  JR NZ,+79       ;Po powrocie z proce-
63144  CP A            ;dury 1366 znajduje
63146  CALL 65191      ;się tu już inny pro-
63149  JR NC,-2        ;gram.
```

Wyjaśnienia wymaga jednak sposób, w jaki uruchamia się wczytany program. Jak zapewne wiecie, każda instrukcja CALL odkłada na stosie maszynowym adres, od którego ma działać program po powrocie z podprogramu. W tym loaderze, po wykonaniu drugiej instrukcji CALL 1366, na stosie odkładany jest adres instrukcji następnej po CALL, tzn. 63142, a procedura ładująca najzwyczajniej w świecie kasuje samą siebie, bo bajty z magnetofonu wczytują się w ten sam obszar pamięci, gdzie była ona umieszczona — wczytywany program „przykrywa" procedurę ładującą. Najistotniejszą rzeczą jest sposób, w jaki wczytany program się uruchamia: Procedura 1366 kończy się oczywiście instrukcją RET, która oznacza skok pod adres zapisany na stosie, czyli w naszym przypadku, pod adres 63142. W trakcie wczytania programu procedura, która się tam znajdowała, została podmieniona przez wczytany właśnie program, ale mikroprocesor nie zauważa tego — wraca pod adres, z którego wykonano CALL 1366, nie zwracając uwagi na to, że znajduje się tam już zupełnie inny program. Schematycznie przedstawia to rys.1. Z lewej strony rozpisana jest zawartość pamięci przed, a z prawej — po wczytaniu programu. Żółtym kolorem zaznaczone są instrukcje, składające się na wykonywany program.

A oto, jak rozpoznać tego typu zabezpieczenia, i jak je zlikwidować. Zaczynamy oczywiście od BASIC-a, odczytujemy procedurę ładującą (w asemblerze) i liczymy adresy końców wczytywanych bloków (dodając do adresu początku (rejestr IX długość bloku/rejestr DE)). Jeśli którykolwiek z bloków zachodzi na procedurę ładującą, oznacza to, że program wczytuje się i uruchamia właśnie w ten sposób.

Reszta jest już prosta. Wystarczy, w oparciu o dane bloków (adres, i długość), napisać króciutką procedurę ładującą interesujący nas blok kodu lub spreparować odpowiedni nagłówek, następnie przez CLEAR adr odpowiednio ustawić stos maszynowy (aby wczytany program nie zniszczył stosu) i wreszcie — wczytać program. Po wykonaniu w nim odpowiednich zmian, nagrywamy go na taśmę, ale tak samo, jak był on zapisany oryginalnie (zgadzać się musi przede wszystkim długość). Jeśli blok ten był bez nagłówka (a tak jest w naszym przypadku), to nagrywamy go przez zwykłe SAVE "" CODE... ale pomijając nagłówek, tzn. uruchamiamy magnetofon dopiero w przerwie między nagłówkiem, a blokiem kodu. Można także próbować uruchomić wczytany blok skacząc pod odpowiedni adres instrukcją RANDOMIZE USR..., lecz nie zawsze musi się to udać. W grze „Three Weeks in Paradise" adresem tym będzie oczywiście 63142 i jak możesz się przekonać — metoda ta skutkuje.

Innym ciekawym sposobem uruchamiania bloków kodu maszynowego jest wczytywanie programu w obszar stosu maszynowego. W ten sposób można uruchamiać bloki kodu maszynowego, ładując je po prostu przez LOAD "" CODE! Metoda ta została schematycznie przedstawiona na rys.2. Wskaźnik stosu (rejestr SP) przyjmuje pokazaną na rysunku wartość w trakcie wykonywania procedury 1366 (wywołanej z BASIC-a przez LOAD "" CODE).

Sposób, w jaki program się uruchamia, jest w sumie bardzo prosty. Adres wczytywania bloku jest tak wyliczony, że wczytuje się on na stos maszynowy, dokładnie od tego miejsca, w którym znajduje się (zapisany przez interpreter BASIC-a) adres powrotu z intrukcji LOAD "" CODE (jest on wtedy równy wartości zmiennej systemowej ERRSP — 2) lub wręcz z procedury LOAD-BYTES (równy ERRSP — 6). Wówczas dwa pierwsze bajty programu oznaczają adres jego uruchomienia. Sposób ten jest bardzo podobny do poprzedniego, tylko że tam podmieniana była procedura ładująca, tutaj — adres powrotu z tej procedury lub po prostu adres powrotu z instrukcji LOAD. Po wczytaniu bloku kodu, mikrokomputer odczytuje zawartość stosu i skacze pod odczytany adres (który dopiero co znalazł się w pamięci wraz z wczytanym programem). Pod tym adresem znajduje się w programie początek procedury ładującej kolejne jego bloki — tak jak to widać na rys.2.

Metoda ominięcia tego zabezpieczenia także jest dosyć prosta. Wystarczy zmienić RAMTOP na odpowiednio niską wartość, a następnie wczytać blok kodu, który dzięki temu nie uruchomi się. Sytuacja komplikuje się, jeśli blok ten jest bardzo długi (co zdarza się rzadko, ale jest możliwe) — wtedy musimy z nim postępować tak, jak z każdym zbyt długim blokiem, ale pamiętając, w jaki sposób się uruchamiał. (tzn. od jakiego adresu).

Zajmiemy się teraz właśnie cięciem bloków kodu o długości przekraczającej 42K. Włamywanie się do tego typu bloków polega na podzieleniu ich na takie fragmenty, by w pamięci pozostało jeszcze miejsce na MONS-a czy inny disasembler, poprawieniu tych fragmentów, a następnie „sklejeniu" ich w jedną całość lub napisaniu nowej procedury ładującej. Zazwyczaj wystarcza, jeśli długi blok podzielimy na dwie części. Aby otrzymać pierwszą z nich, wykorzystujemy procedurę 1366 ale z innymi parametrami niż wymaga tego dzielony na części blok (wcześniej oczywiście z procedury ładującej, lub jeśli takiej nie ma — z nagłówka tego bloku, odczytujemy jego długość i adres wczytania). Podajemy po prostu adres, pod jaki chcemy ten blok wczytać (powyżej RAMTOP-u!) oraz długość równą około 16K (mimo tego, że blok ten jest znacznie dłuższy). Wczytujemy teraz ten blok przez CALL 1366 lub CALL 2050, lecz w drugim przypadku komunikat „Tape loading error", który się ponowi, nie da nam żadnej informacji o poprawności wczytania — ładujemy tylko część bloku, a więc bez bajtu kontrolnego, który umieszczony jest na końcu. Tak wczytaną pierwszą część bloku nagrywamy na taśmę a na razie zabieramy się do drugiej części. Jej wczytanie jest trudniejsze, ale też możliwe, mimo ograniczeń pojemności pamięci. Wystarczy wykorzystać fakt, że w Spectrum istnieje 16K ROM-u, a próba zapisu informacji do ROM-u po prostu nic nie daje. Jeśli więc np. wywołamy procedurę 1366 z adresem wczytania równym np. O, to początkowe 16K wczytywanego bloku zostanie stracone a do pamięci RAM wczyta się TYLKO końcowe 32K lub mniej (zależnie od długości bloku). Nie wystarczy jednak napisanie takiej prostej procedurki, jak poprzednio. Wczytywany blok zajmie w pamięci RAM adresy od 16384 i dalej, zachodząc na zmienne systemowe, pozostawiając bez zmian jedynie bajty o adresach większych niż jego długość. Dlatego też musimy zadbać o to, by stos maszynowy oraz napisaną przez nas procedurę ładującą umieścić na końcu pamięci. Musimy także pamiętać o tym, że system BASIC-a zostaje zniszczony i musimy wczytany blok od razu nagrać na taśmę procedurę napisaną w asemblerze. Ponadto w czasie między wczytaniem fragmentu bloku a jego nagraniem, nie można do odblokowania przerwań, gdyż mieniają one wartość komórek o adresach 23552 — 23560, oraz 23672 — 23673, a tam znajduje się wczytany blok. Aby spełnić ten ostatni warunek, wskoczymy do środka procedury 1366, dzięki czemu po wczytaniu bloku nie zostanie wykonana procedura 1343, która właśnie m.in. odblokowuje przerwania. Przez CLEAR 64999 przenosimy stos maszynowy, a od adresu 65500 umieszczamy procedurę ładującą:

```
10          ORG 65000
20          LD IX,0       ;Adres wczytania.
30          LD DE,dl      ;Długość bloku.
40          LD A,255      ;Przygotowania do
50          SCF           ;wczytania bloku.
60          INC D         ;W ten sposób za-
70          EX AF,AF'     ;stępujemy począ-
80          DEC D         ;tek procedury
90          DI            ;1366, a następ-
100         LD A,15       ;nie wskakujemy
110         OUT (254),A   ;do jej wnętrza:
120         CALL 1378
130         LD A,0        ;Czarna ramka oz-
140         JR C,OK       ;naczać będzie po-
150         LD A,7        ;prawne wczytanie,
160 OK      OUT (254),A   ;biała - błędne.
170 CZEKAJ  LD A,191      ;Czekamy na wciś-
180         IN A,(254)    ;nięcie klawisza
190         RRA           ;ENTER.
```

listing 1.

```
  10 CLEAR 64999
  20 INPUT "długość bloku ? ";dl
: RANDOMIZE dl: LET x=PEEK 23670
: LET y=PEEK 23671: LET s=0
  30 FOR n=65000 TO 65053: READ
a: LET s=s+a: POKE n,a: NEXT n
  40 IF s<>5254+2*(x+y)-64 THEN
PRINT "Błąd w danych!": STOP
  50 PRINT "Wszystkie dane Ok.""
"Włącz magnetofon"
  60 RANDOMIZE USR 65500
  70 DATA 221,33,0,0,17,x,y,62,2
55,55,20,8,21,243,62,15,211,254
  80 DATA 205,98,5,62,0,56,2,62,
7,211,254,62,191,219,254,31,56
  90 DATA 249,221,33,0,0,17,x,y-
64,62,255,205,194,4,33,231,253,2
02,25,18
```

```
200        JR C,CZEKAJ
210        LD IX,0          ;Nagrywamy wczy-
220        LD DE,dl-16384;tany  blok kodu
230        LD A,255         ;na taśmę.
240        CALL 1218        ;oraz inicjujemy
250        LD HL,64999      ;działanie  sys-
260        JP 4633          ;temu BASIC-a.
```

Zamiast wczytywać asembler i wpisywać powyższą procedurę, możesz uruchomić program z listingu 1.

Jak wygląda cięcie bloku? Ustawiamy taśmę na bloku kodu, który chcemy ciąć. Jeśli miał on nagłówek — to pomijamy go. Uruchamiamy procedurę i włączamy magnetofon. Nie przeraź się, gdy w pewnym momencie ujrzysz, że program wczytuje się na ekran — tak przecież powinno być. Po załadowaniu bloku kolor ramki sygnalizuje poprawność wczytania: jeśli ramka jest czarna, to wszystko jest OK, jeśli biała — wystąpił błąd. Teraz włóż do magnetofonu drugą kasetę, włącz nagrywanie i wciśnij ENTER. Program nagra się na taśmę, a potem procedura wróci do BASIC-a, informując o tym komunikatem „© 1982...", nie kasując pamięci (niszczony jest jedynie obszar od początku ekranu do adresu ok. 24000). Teraz, preparując nagłówek lub pisząc króciutką procedurkę, możesz wczytać uzyskany blok pod dowolny adres.

Gdy już znajdziesz to, czego szukałeś, i chcesz uruchomić poprawiony program, musisz się trochę pomęczyć i „skleić" rozcięty program lub napisać do niego nową procedurę ładującą. Jeżeli program wypełniał całe 48K pamięci RAM, możliwa jest tylko ta druga metoda.

Jeżeli chcesz skleić bloki — wystarczy napisać procedurę podobną do rozcinającej, lecz która wczyta pierwszy blok pod adres 16384, drugi — zaraz za nim, a następnie nagra je razem, jako jeden blok.

W następnym, ostatnim już, odcinku naszego cyklu — odkodowywanie zakodowanych bloków „Bytes"

Robert Dudzik
Tomasz Surmacz

Od red. W czwartym odcinku naszego cyklu zamienione zostały dwa listingi w tekście — przepraszamy

Rys.1.

Program ładujący		Wczytany program
	...	
LD A,255	63136	(254)
	63137	(254)
SCF	63138	(75)
	63139	(254)
CALL 1366	63140	(255)
	63141	(255)
	...	DI
JR NZ,+79	LOAD-BYTES 1366	
CP A		LD SP,0
	...	
CALL 65191	63146	LD HL,
	63147	28267
	...	

Rys.2.

Stos maszynowy

...		
65356	...	
...		
rej. SP→		
65359	1343	
65360		
65361	2053	
65362		
65363	7030	65368
65364		
65365	4867	?
...	?	?
RAMTOP→	62	62
65368		LD IX,
65369		...
65370		
...		LD DE,

MINI WYCIECZKA

W ŚWIAT BAZ DANYCH

Motto:
„Przy samych danych bez baz bałagan byłby w sam raz..."

Wprawdzie w dzisiejszych czasach informacja jest cennym towarem, jednakże samo gromadzenie i posiadanie informacji w pamięci komputera bez możliwości szybkiego wyszukiwania konkretnych danych nie miałoby większego sensu.

Konieczne stało się więc opracowanie specjalnych programów ułatwiających przechowywanie, modyfikację, uaktualnianie i wyszukiwanie informacji. I w ten sposób pojawiły się systemy zarządzania bazą danych, w których informacje wprowadzane i zapamiętywane są w postaci zorganizowanych struktur pól, rekordów i plików. Podstawową strukturą jest rekord, który może być podzielony na pola, zaś pewna ilość rekordów (rożna w różnych bazach danych) tworzy plik. Jeżeli wyobrazimy sobie rekord jako pewien formularz to jego rubryki będą polami, a paczka formularzy będzie plikiem. W zależności od powiązań między strukturami baz danych i organizacją samych struktur ustalił się podział na: kartotekowe bazy danych, relacyjne bazy danych, hierarchiczne, sieciowe, bazy danych o formacie swobodnym i wielodostępne. Ograniczę się do omówienia tylko dwóch pierwszych typów, do których istnieją stosowne programy pracujące na mikrokomputerach Amstrada.

1. Kartotekowe bazy danych. Plik, będący magazynem naszych informacji, składa się z rekordów o takiej samej strukturze, tzn. z pól o tych samych nazwach i tego samego typu, aczkolwiek treść informacji wpisana w te pola może być dla każdego z rekordów inna. Wróćmy do przykładu formularza (rekord) rubrykami (pola): wiek, płeć, miejsce zamieszkania... Jeżeli taki formularz wypełnia mężczyzna i kobieta w różnym wieku i z różnych miast, to otrzymamy prosty plik (dwa formularze) z różnymi informacjami w rekordach o takich samych polach.

W tej grupie programów wyróżnia się prostotą obsługi Gestion de Fichiers — baza danych, w której każdy rekord może mieć do 19 pól o szerokości 50 znaków. Wielkość pliku ograniczona jest jedynie pojemnością dyskietki, jednakże użytkownik „obarczony" jest koniecznością nadania nazw rekordom, określenia ilości i nazw pól i, oczywiście, wypełnienia ich treścią. Taka elastyczność jest dużą zaletą dla pracowitych użytkowników mikrokomputerów. Leniwi mogą korzystać ze specjalizowanych prostszych baz danych typu „notes" (Agenda firmy Logys), czy „książka adresowa" (Carnet d'adresse tej samej firmy). Wpisane wcześniej informacje mogą być wyszukiwane od kątem różych kryteriów: nazwiska, adresu, numeru telefonu lub daty.

2. Relacyjne bazy danych. Pliki, tak jak w bazach kartotekowych zbudowane są z rekordów, a rekordy z pól. Jednakże baza może zawierać kilka plików, różniących się strukturą rekordów a także umożliwia tworzenie nowych rekordów z różnych plików i tworzenie nowej bazy danych zawierającej łączne informacje, pod warunkiem że przynajmniej jedno pole jest wspólne. Wyobraźmy sobie autora książek wydawanych w różnych wydawnictwach, który chce podsumować swój dorobek: każde wydawnictwo ma kartotekę wydanych własnych książek i tylko nazwisko zainteresowanego autora jest wspólne. Przy pomocy relacyjnej bazy danych, jeżeli wydawnictwa są połączone w sieci komputerowej, autor uzyska niemal natychmiast potrzebne informacje, nawet nie wiedząc że możliwe było utworzenie nowego rekordu z wielu innych, których jedynym wspólnym polem było jego nazwisko. Najpopularniejszym programem w tej grupie jest niewątpliwie dBase II opracowany przez firmę Ashton Tate — w pełni profesjonalny, pracujący początkowo pod kontrolą systemu operacyjnego CP/M, adaptowany później do mikrokomputerów 16-bitowych (PC, DOS, CP/M 80 i 86).

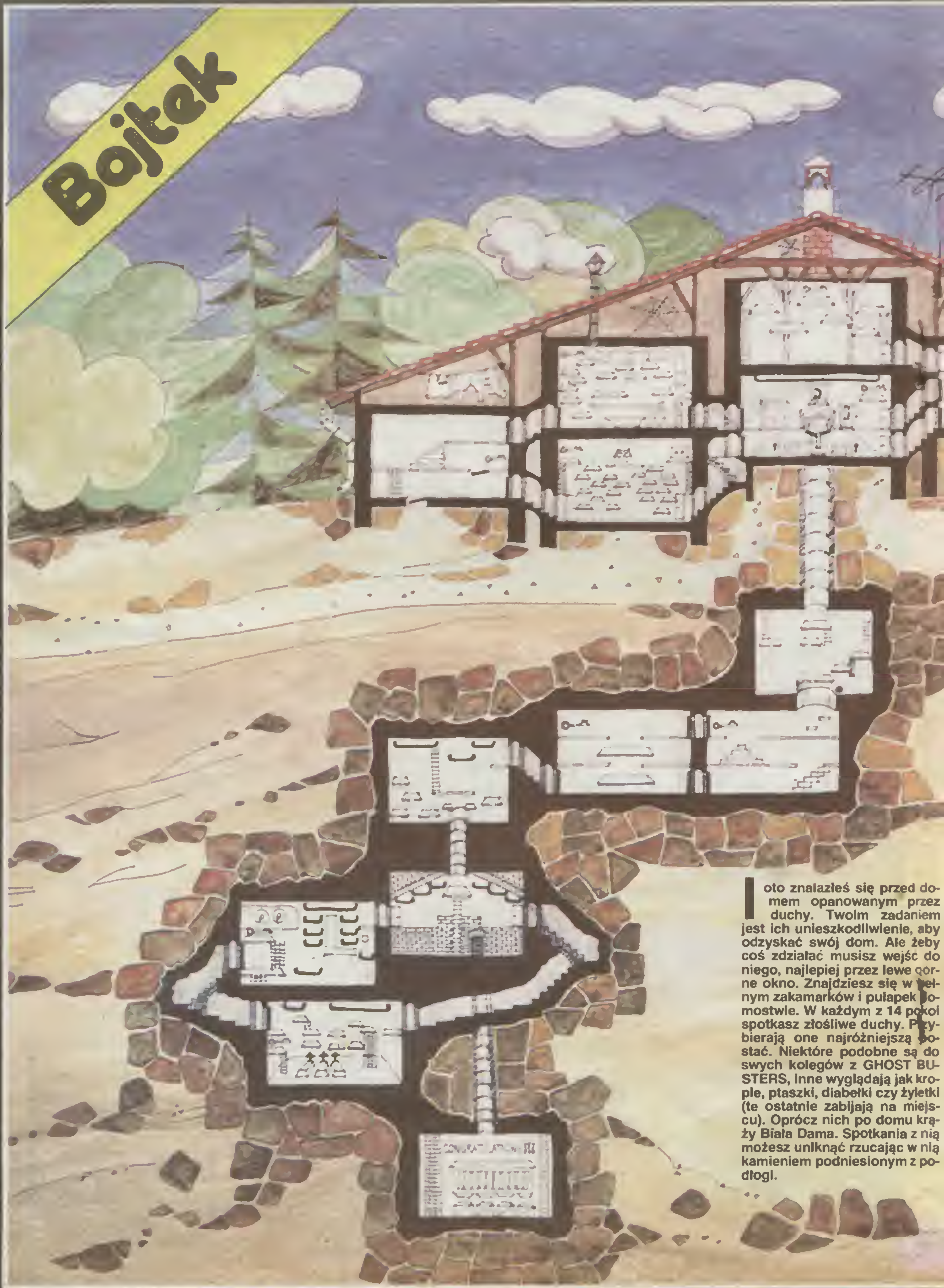
W interesującej nas wersji można założyć bazę danych z maksymalną ilością 65535 rekordów, składających się z 32 pól. Każde pole może zawierać do 254 znaków, jednak łączna liczba znaków w rekordzie nie może przekroczyć 1000. Informacje w polach mogą być znakowe, numeryczne lub logiczne. Wbudowany w dBase II język programowania umożliwia, w przypadku wykonywania skomplikowanych operacji na polach i rekordach nieprzewidzianych w menu, stworzenie przez programistę lub zaawansowanego użytkownika swoistego programu użytkowego, ułatwiającego pracę innym użytkownikom tej bazy danych. W prostszych przypadkach wystarcza korzystanie z dołączonego do programu menu i wprowadzanie z klawiatury podstawowych poleceń oferowanych przez dBase II (np. zmiana struktury i zawartości rekordu, sortowanie pliku wg określonych kryteriów, dołączanie rekorsu do pliku, sumowanie wartości numerycznych ze wskazaniem rekordów, wyświetlanie lub wydruk danych, usuwanie rekordów spełniających zdefiniowany wcześniej warunek itp.).

Istnieją również programy umożliwiające tworzenie mniejszych, ale łatwiejszych w obsłudze baz danych jak np. Datamat (do 400 rekordów) czy Masterdile — firmowa baza danych Amstrada (do 500 rekordów).

Niezależnie do swoich zalet bazy danych są tylko pewnym zbiorem informacji, który w świetle potrzeb użytkowników wymaga łączenia z tekstem, dokonywania różnorodnych obliczeń i prezentowania (łącznie lub wyłącznie) w postaci różnorodnych tabel i wykresów. Powstały więc Pakiety Zintegrowane, łączące edytory tekstów, bazy danych, programy kalkulacyjne, graficzne i komunikacyjne, z ujednoliconym sposobem obsługi wszystkich składników pakietu i łatwością przesyłania informacji między nimi. W przypadku CPC również Masterfile współpracuje z arkuszem kalkulacyjnym Mastercalc i edytorami tekstów Tasword oraz Protext. Podobnym minipakietem jest Pockte Base + Packet Calc. Dość duża uniwersalność pakietów zintegrowanych niesie za sobą również pewne ograniczenia, ale to już temat na zupełnie inne opowiadanie. Tymczasem proponuję rzucić okiem na krótki program będący przykładem kartotekowej bazy danych. Jest to notatnik, umożliwiający wpisywanie modyfikację i przechowywanie na dyskietce nazwisk, adresów i telefonów. Po uruchomieniu programu należy oczywiście najpierw zapisać notatnik (wybieramy opcję 1 z menu) i wpisać te informacje na dyskietkę (opcja 3) do tworzonego automatycznie zbioru „notki". Przy następnym korzystaniu z programu należy wybrać opcję 4 (odczyt danych z dyskietki) i już można poszukiwać informacji przez wybór opcji 2. Program umożliwia również modyfikację i usuwanie poszczególnych zapisów, jednak należy pamiętać aby po każdej z tych czynności zapisać uaktualniony notatnik na dyskietkę (ponownie opcja 3).

Wojciech Ziółek

listing na str. 21

I oto znalazłeś się przed domem opanowanym przez duchy. Twoim zadaniem jest ich unieszkodliwienie, aby odzyskać swój dom. Ale żeby coś zdziałać musisz wejśc do niego, najlepiej przez lewe górne okno. Znajdziesz się w pełnym zakamarków i pułapek domostwie. W każdym z 14 pokoi spotkasz złośliwe duchy. Przybierają one najróżniejszą postać. Niektóre podobne są do swych kolegów z GHOST BUSTERS, inne wyglądają jak krople, ptaszki, diabełki czy żyletki (te ostatnie zabijają na miejscu). Oprócz nich po domu krąży Biała Dama. Spotkania z nią możesz uniknąć rzucając w nią kamieniem podniesionym z podłogi.

ghost chaser

Rysował: Piotr Kamiński

- poręcz
- zapadnia
- schody
- mata
- drabina
- drzwi otwarte
- drzwi zamknięte
- klucz
- drzwi windy
- obraz-wejście do podziemi

Jeżeli zetkniesz się z duszkiem, przestraszysz się i stracisz trochę energii życiowej. Nie jest to bardzo niebezpieczne, ale uważaj, bo kilka takich zetknięć może cię kosztować życie. Powstaje kłopot, gdy spotkasz ducha będąc na poręczy. Spadasz wtedy na dół i zostaje po tobie mokra plama. Zawsze jednak możesz podkurczyć nogi.

W poruszaniu się po pokojach pomocne będą maty, schody i drabiny lecz uważaj na zapadnie i dziury w podłodze. Szczególnie niebezpieczna jest dziura w 11-tej komnacie.

Większość drzwi jest zamknięta — do każdych pasuje jeden klucz. W zasadzie zadanie sprowadza się do zebrania wszystkich kluczy. Nie zawsze jest to łatwe. Na pewno przyda ci się kilka wskazówek:

Aby wziąć klucz z drugiej komnaty, trzeba wejść do trzeciej, zejść po schodach i macie na najniższy poziom i przejść teraz znów do drugiej komnaty. Uwaga na zapadnię!

W czwartej komnacie możesz podskoczyć na skrzyni.

W piątej pomoże ci szafa — winda ale uważaj, bo po schodach można wchodzić tylko w górę.

Po wzięciu kluczy z komnat 6, 7 i 8 wejdziesz znowu do piątej i tu czeka cię niespodzianka. Otworzy się obrazek i ukazując tajne wejście do piwnic. Tu pozbieraj najpierw klucze z komnat 10 i 11, potem wróć do komnaty 10, zejdź na dół i idź dalej. W komnacie 12 uważaj na ptaszki.

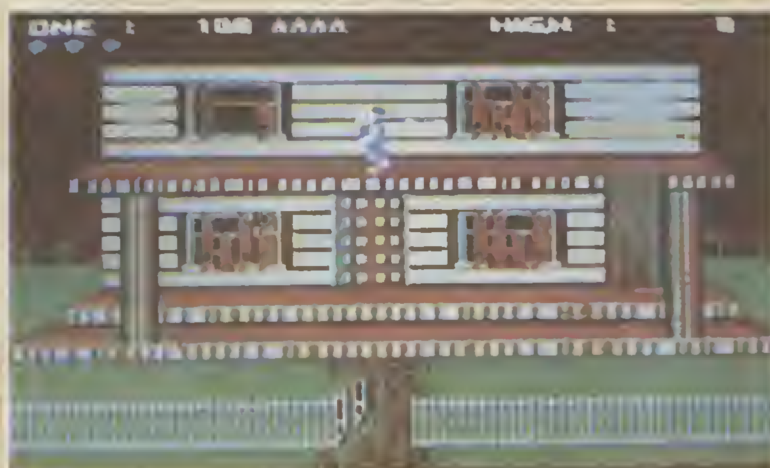
W 13 zejdź po poręczach i zabierz klucze z komnat 14 i 15. Teraz możesz zejść na dół po drabinie i wejść w drzwi po prawej stronie. Znajdziesz się w ostatniej komnacie. Tutaj możesz już tylko skakać z radości.

Na koniec dwie ważne informacje: wystukanie na klawiaturze słowa FANDA przenosi cię od razu do dziewiątej komnaty; FRANK odnawia zapas ludzików i daje na pewien czas nieśmiertelność.

Wchodząc do domu masz tylko jeden plan, trochę wiadomości i chęć wygranej. Nie jest to wiele ale warto spróbować, więc spróbuj!

Autor: Frank Cohen
Producent: Artwox Software
Komputer: Atari XL/XE

Robert Rogowski

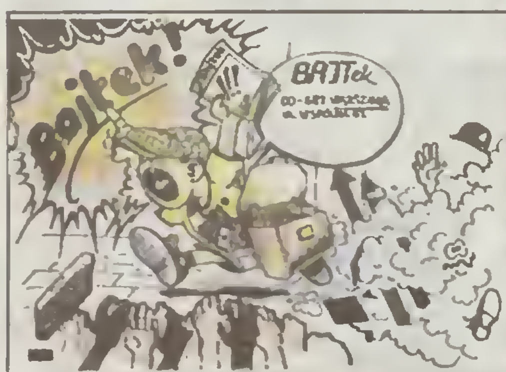

10 BAJTKOWA LISTA PRZEBOJÓW (7/88)

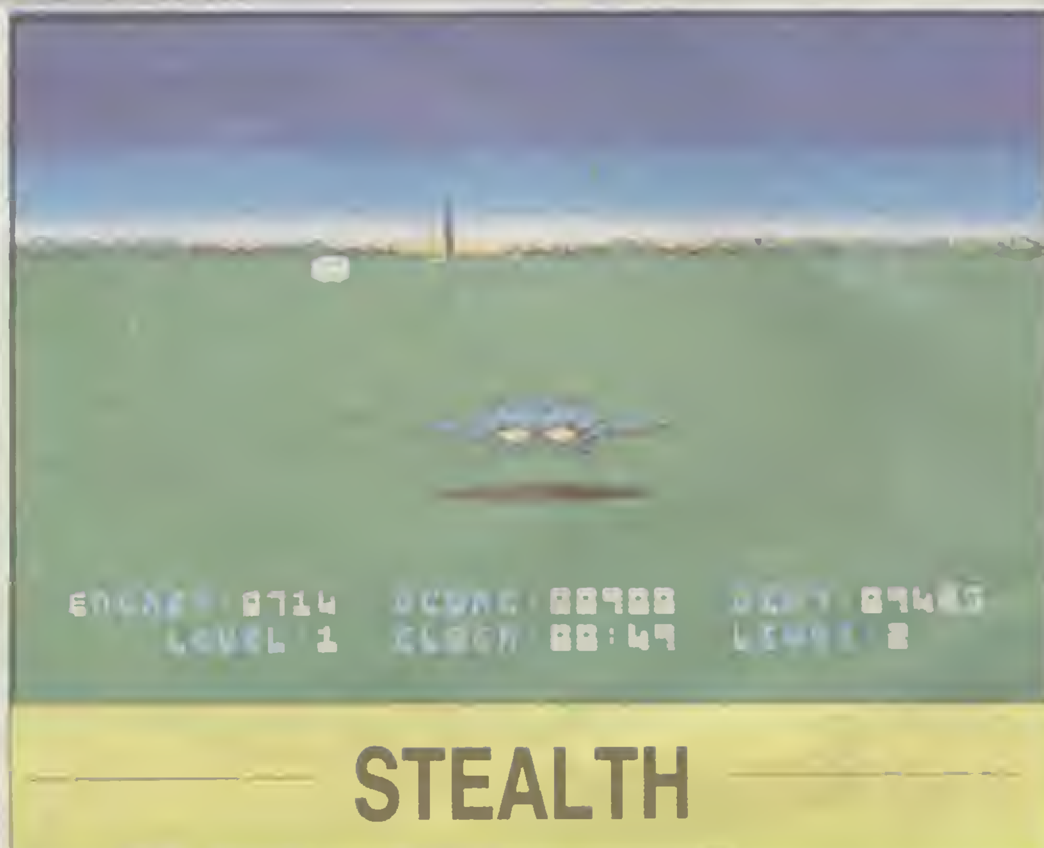
[illegible] gra nadal bije wszystkich rywali [illegible] trochę dziw[illegible] że Turbo Esprit, jedna z [illegible] gier symulacyjnych [illegible] teraz wywalczyła [illegible] miejsce. Z[illegible] Solo Flight w niczym mu nie ustępuje, trzyma się dalej pozy[illegible] Jeszcze [illegible] symulacji — A[illegible] [illegible] dostępny [illegible] Spectrum [illegible] Commodore. Z pewnością jednak i on doczeka się wersji na Atari. Tym razem otrzymaliśmy 1273 propozycje [illegible] [illegible]

		ATARI	AMSTRAD	COMMODORE	SPECTRUM
1	TURBO ESPRIT ↑		×	×	×
2	SPLITTING IMAGES !		×	×	×
3	SOLO FLIGHT ↓	×		×	
4	WEST BANK !		×	×	×
5	GHOST CHASER !	×		×	
6	HARD BALL !	×		×	×
7	ACE !		×	×	×
8	SHOW JUMPING ↑			×	×
9	STARQUAKE ↓	×	×	×	×
10	SABOTEUR II ↓		×	×	×

Nagrody otrzymują: Tamara Pietkiewicz i Wojtek Grunert

Kopertę nadesłał Adam Karol z Płocka

STEALTH

Lewą ręką sprawdził zapięcie pasów bezpieczeństwa i nasunął na twarz pancerną szybę kasku. Ognie odległego słońca [illegible] na jego niklowanej powierzchni. Prawą, uzbrojoną w ciężką rękawicę bojową, ujął czarny drążek [illegible]. Leżał doskonale w dłoni. Lampki kontrolne dwukolorową mozaiką oświetlały pulpit sterowniczy. Nie myślał o niczym. Za chwilę jego nerwy splotą się w jedną całość z elektronicznymi obwodami supermyśliwca. Lata treningu były poświęcone tej jednej chwili. Jego twarz stężała, a oczy nabrały drapieżnego blasku. W prawym dolnym rogu ekranu zamigotała liczba 10 000 — dystans dzielący go od Wieży Ciemności. Kątem oka sprawdził jeszcze poziom paliwa i już miał pewność. Był gotowy do akcji.

Łagodnie zszedłeś nad powierzchnię planety wroga. Zimne dysze rozbłysły światłem silników fotonowych. Myśliwiec zaczął nabierać prędkości. Ziemia zdaje się umykać sprzed dziobu statku. Daleko na horyzoncie wystrzelona w tęczowe niebo widnieje Wieża Ciemności. Wyraźnie króluje nad ośnieżonymi łańcuchami odległych gór.

Nagły strzał z boku przywraca cię do rzeczywistości. Nie jesteś tu po to, aby podziwiać krajobrazy. Łagodny przechył myśliwca, lekkie dotknięcie spustu i z atakującego cię bunkra pozostaje tylko rozpraszający się z wolna obłok. Pociski wroga nie są w stanie naruszyć superpancerza twego myśliwca. Mogą jednak uszczuplić i tak skromne zapasy paliwa. Nie obawiaj się jednak — na swojej drodze spotkasz wiele pól energetycznych. Najlepiej wtedy zwolnić i poczekać aż basowe buczenie potwierdzi tankowanie. Korzystaj tylko z jasnych pól — fioletowe pozbawiają cię energii. Pamiętaj, że twój bak pomieści tylko 3000 litrów paliwa.

Siejąc po drodze zniszczenie dotarłeś wreszcie do Wieży Ciemności. Kilka pocisków i wieża wali się na ziemię. Twój myśliwiec gwałtownie przyspiesza i nabierając wysokości znika w oddali. Lecz twoja rola się nie kończy. Otrzymujesz awans do następnego etapu. Z każdym mnożą się niebezpieczeństwa — bunkry, czołgi, aktywne i wygasłe wulkany, samobójcze myśliwce. Tych ostatnich nie da się zestrzelić — ratuje tylko szybki uskok w bok. Pojawiają się w 3 etapie i towarzyszą do końca. Zaskakują przy tankowaniu paliwa. A pól energetycznych jest coraz mniej i nie można pozwolić sobie na opuszczenie żadnego. Czeka na ciebie wiele niespodzianek, których nie wolno mi wyjawić. Nie zdradzę nawet, ile etapów ma gra. Atrakcyjność „Stealth'a" bazuje bowiem na zaskoczeniu i tajemniczości.

Gra ta nie wymaga myślenia, ale za to posiada efektowną grafikę. Jest odprężeniem od trudnych programów symulacyjnych i skomplikowanych gier strategicznych.

Więc powodzenia, pilocie! W twoich rękach spoczywa los Galaktyki. Pamiętaj tylko o energii, nalotach myśliwców i tym, że 3 statki to wcale nie za dużo na pokonanie dystansu. Połamania skrzydeł i joysticka!

Komputer: Atari XL/XE, Commodore 64/128

(guma)

KRÓL I KRÓLOWA GIER

TAMARA PIETKIEWICZ z Sopotu, uczennica 4 klasy Szkoły Podstawowej nr 6. Posiada mikrokomputer Commodore 16. Ulubiona gra Rickatac, zainteresowania: tenis, jeździectwo, język niemiecki.

WOJTEK GRUNERT, uczeń Szkoły Podstawowej nr 27 w Gdańsku. Posiada mikrokomputer Timex. Ulubiona gra Uridium oraz Basketball. Zainteresowania: matematyka, judo, piłka nożna, język angielski.

SOLO FLIGHT

SOLO FLIGHT (lot w pojedynkę) jest całkiem niezłym symulatorem lotu. Pozwoli Ci zaznać wielu trudów i niebezpieczeństw lotu prawdziwym samolotem. Do zapoznania się z samolotem i jego reakcjami służy opcja **FLYING**. W czasie treningów postaraj się dobrze opanować start, lądowanie, nawigację, lot na przyrządy (bardzo pomaga przy niskim pułapie chmur) oraz postępowanie w czasie zagrożeń i awarii.

Jeśli już dobrze opanowałeś wszystkie te czynności, możesz wybrać opcję MAIL PILOT (pilot pocztowy). Tu musisz się wykazać wszystkimi zdobytymi wcześniej umiejętnościami, gdyż punkty dostaniesz nie tylko za doręczenie przesyłki, ale i za punktualność. Możesz też wybrać, nad którym ze stanów USA chcesz latać (do wyboru masz Kansas, Waszyngton i Kolorado). Oprócz tego możesz wybrać stopień trudności gry lotu terenowego: **CLEAR** — ładna pogoda, **LANDING** — trening lądowania, **WINDY** — pogoda wietrzna lub **IFR** — lot na przyrządy przy niskim pułapie chmur, lub jeden ze stopni trudności lotu pocztowego: **STUDENT**, **PRIVATE**, **SENIOR** lub **COMMAND**.

W locie pomocne Ci będą przyrządy kontrolne i namiarowe, umieszczone w dolnej połowie ekranu. Duża tarcza z podziałką z lewej strony tablicy z podpisem **ALT** (altitude) to Twój wysokościomierz. Każdy znak na podziałce oznacza 1000 stóp dla małej wskazówki. Tarcza z oznaczeniem **SPD** (Speed) to prędkościomierz. Podaje on prędkość w węzłach od 0 do 180. Wskaźnik z podpisem **POWER** (moc) informuje o aktualnej mocy silników. Mała tarcza umieszczona w centrum to sztuczny horyzont, który pokazuje położenie samolotu względem prawdziwego horyzontu. Oprócz tych wskaźników, na dole po lewej stronie znajdują się cztery wskaźniki cyfrowe. Są to: **PITH** pokazujący nachylenie samolotu względem poziomu, **HEAD** pokazujący azymut (kąt między północą a kierunkiem lotu), **FLAPS** pokazujący kąt wychylenia klap oraz **CLIMB** który jest wskaźnikiem prędkości pionowej. Pasek podpisany **FUEL** informuje o zawartości baku. Lampka z podpisem **TEMP** zapala się, gdy silnik ulega przegrzaniu. Lampka z literką **L** pokazuje, czy zostało wypuszczone podwozie, a lampka z literką **B** oznacza włączone hamulce kół.

Przyrządy nawigacyjne umieszczone są na prawej stronie tablicy. Są to **VOR1** i **VOR2**, które odczytują namiary ze stacji **VOR** (Very High Frequency Omnidirectional Radio Range — radiolatarnia ogólnokierunkowa o dużej częstotliwości) oraz wskaźnik **ILS** pomocny w trakcie lądowania.

W prawdziwych samolotach do latania używa się głównie sterów pionowych, poziomych oraz przepustnicy (regulacji mocy silników). Aby używać sterów, wystarczy Ci joystick (steru pionowego możesz używać po wciśnięciu **FIRE**. Do regulacji mocy potrzebne Ci będą klawisze od 0 do 9. (0 to wyłączone silniki, 9 to pełna moc). Do wypuszczania i chowania podwozia służy klawisz **L**. Klawisz **F** reguluje kątem wychylenia klap, a klawisz **B** uruchamia i zwalnia hamulce. Wciskając klawisze kursorów będziesz mógł zobaczyć, co dzieje się z tyłu i po bokach. Jeśli się zmęczysz, możesz wcisnąć klawisz **P**. Jeśli chcesz obniżyć wysokość lotu bez utraty kursu, przechyl samolot na skrzydło i wciśnij **FIRE** wykonasz tzw. ślizg pod wiatr.

Jeśli znudzi Ci się sielankowy lot wciśnij klawisz **E**. Komputer zrobi wtedy specjalnie dla Ciebie jakąś awarię np. wysokościomierza.

W górnej części ekranu pokazany jest Twój samolot oraz cechy charakterystyczne terenu, nad którym się znajdujesz. Jeśli lecisz na małej wysokości, to na ziemi widoczny jest także cień Twojego samolotu. Lotniska są zaznaczone na czarno, farmy na szaro, wieże VOR i góry na biało.

Jeśli już opanowałeś podstawy lotu, wiesz gdzie jest jaki klawisz, możesz zacząć grać w pilota pocztowego. Wybierz opcję **MAIL PILOT**. Na ekranie ukaże się mapa (tylko w wersji dyskowej). Wciśnij teraz **START** — będziesz mógł załadować przesyłki pocztowe (przy pomocy klawisza **OPTION**). Możesz ich wziąć ile chcesz, ale pamiętaj, że każdy worek zwiększa masę Twego samolotu. Klawiszem **SELECT** możesz tankować paliwo (zbiornik ma pojemność 64 galony).

Jeśli wziąłeś już wszystko, co trzeba (zdrowy rozsądek też), wciśnij **START**. Na ekranie ponownie pojawi się mapa. Przestudiuj ją dokładnie, gdyż informacje o położeniu charakterystycznych punktów, gór i lotnisk mogą się okazać niezbędne. Wciśnij znowu **START**. Zaczyna się Twój lot.

Po przybyciu do celu wciśnij **START**. Ukaże się obraz poczty. Tutaj wszystko się powtarza i jest tak do momentu aż doręczysz pięć przesyłek lub rozbijesz się.

Pamiętaj, by nigdy do końca nie wierzyć przyrządom. Jeśli uważasz, że masz awarię, nie wpadaj w panikę. Postaraj się spokojnie wylądować na jakimś lotnisku, a Twoimi awariami zajmie się wyspecjalizowany personel naprawczy.

Najtrudniejszą umiejętnością do opanowania jest lądowanie. Zbliżając się do lotniska docelowego postaraj się ustawić samolot na przedłużeniu pasa startowego. Leć mniej więcej na wysokości 1000 stóp nad poziomem ziemi (Twój wysokościomierz pokazuje wysokość nad poziomem morza!). Gdy tylko uaktywni się wskaźnik **ILS** (mały punkt w środku tarczy) wtedy wznieś się lub opuść tak, by punkt był w środku tarczy. Wypuść podwozie, zmniejsz moc do ok. 4 i ustaw samolot tak by prędkość wznoszenia była ok. -4 (wskaźnik **CLIMB**) stopy na minutę. Gdy dostatecznie zbliżysz się do pasa startowego, zredukuj tempo obniżania. Teraz możesz już lądować na pasie, ale uważaj by prędkość samolotu nie była zbyt duża, gdyż wtedy samolot przeleci za daleko i nie zdążysz wyhamować. Prędkość nie może być też zbyt mała, wtedy samolot spadnie na ziemię, zanim doleci do pasa. Gdy już miękko osiądziesz na ziemi, wyłącz silniki (klawisz 0), uruchom hamulce i postaraj się wyhamować przed końcem pasa.

Jeśli lądowanie nie uda się, na ekranie ukaże się informacja o przyczynie katastrofy. **STALLED** oznacza, że leciałeś ze zbyt małą prędkością i spadłeś na ziemię, **CRASH LANDING** — że uderzyłeś w ziemię ze zbyt dużą siłą lub zapomniałeś wysunąć podwozia. **MISSED RUNWAY** oznacza, że nie trafiłeś w pas startowy bądź zjechałeś z niego. **GROUND LOOP** mówi, że zbyt gwałtownie chciałeś skręcić w czasie kołowania.

W SOLO FLIGHT każde lotnisko jest zdefiniowane jako przecięcie się dwóch namiarów z dwóch stacji VOR. Dzięki temu łatwo jest je znaleźć.

W stanie Kansas jest 7 lotnisk, których namiary wynoszą (VOR1-VOR2): Wichita 222-001, Lyons 252-336, Emporia 225-022, Chanute 154-052, Alina 295-335, Topeka 330-016, Kansas City 065-036. Kansas jest płaskim terenem wprost idealnym dla początkujących pilotów, ale uważaj na tajemnicze piramidy indiańskie.

Drugim stanem jest Washington. Przebiega przez niego pasmo gór! Niektóre szczyty wznoszą się na 4000 stóp. Namiary dla lotnisk tego stanu są następujące: Portland 223-001, Salem 224-278, Kelso 251-350, Olympia 284-344, Seattle 314-010 wysokość 500 stóp, Chelan 060-035 wys. 1000 stóp i Yakima 142-059 na 500 stopach.

W Kolorado, w Górach Skalistych, lotniska są prowizoryczne i niemal prymitywne. Dane nawigacyjne dla tego stanu wynoszą: Aspen 223-001 2000 stóp, Pueblo 143-074 1000 stóp, Glenwood 264-343 2000 stóp, Vail 184-030 2500 stóp, Boulder 053-037 500 stóp i Steamboat 334-008 na 2000 stóp.

Na koniec parę porad dla pilota:

1. Podczas kołowania nie wykonuj ostrych skrętów gdyż możesz zniszczyć delikatne podwozie.
2. Przed startem dokładnie zaplanuj trasę lotu.
3. W czasie lotu staraj się nie puszczać silnika na pełną moc, gdyż może on ulec przegrzaniu. Pełnej mocy używaj tylko przy starcie.
4. Nie przeładuj samolotu (bierz około dwóch worków). Samolot przeładowany jest bezwładny, potrzebuje dłuższej drogi lądowania i startu. Będzie ciężko mu się oderwać od lotnisk Kolorado.

Życzę Ci przyjemnej zabawy oraz tyle lądowań ile startów!

Firma: Micro Prose
Komputer: Atari XL/XE, Commodore 64/128.

(gustav)

S.O.S.

Liczę na Waszą pomoc. Szukam opisu do gry BARBARIAN na Atari 65 XE. Nie znam kodu, który pozwala uruchomić tę grę. W zamian za informacje oferuję opisy do innych gier.
Tomasz Galecki ul. Gościnna 4 32-510 Jaworzno

Mam Atari XE. Szukam opisów do gier: MONTEZUMA'S REVENGE, ZORRO i CHIMERA. W ZORRO chodzi mi głównie o nieśmiertelność.
Marcin Rogulski ul. Kamienna 12 97-300 Piotrków Tryb.

Poszukuję opisów do gier: COMMANDO, GLADIATOR, HOBBIT, BARBARIAN na Atari.
Tomek Frąckowiak os. Widok 17/24 66-200 Świebodzin

Nie wiem, jak uzyskać nieśmiertelność w grze COMMANDO na Spectrum+. Pomóżcie!
Marcin Kwapisz ul. R. Barana 25 m 39 42-200 Częstochowa

Proszę o dokładny plan i opis do gry CAVERNS OF ERIBAN na Atari.
Arek Ociepiński ul. Górna 25 47-330 Zdzieszowice

Kto mi przyśle opis JAMESA BONDA na Spectrum? W zamian opisy do: COMMANDO, PIPELINE, PARADISE i innych.
Maciej Słonkowski ul. I Armii W.P. 23/2 22-100 Chełm

Mam Spectrum+. Proszę o pomoc w grach: ALCHEMIST, ZZOOM, SABRE WOLF, CYCLON (jak znaleźć wszystkie paczki?).
Marcin Rozner ul. Koński Jar 8 m 90 02-785 Warszawa

Może ktoś z czytelników będzie w stanie mi pomóc — szukam instrukcji do gry SILENT SERVICE na Amstrada CPC464. W zamian służę nieśmiertelnościami do różnych gier na ten komputer.
Marcin Borowiecki os. Dolnośląska 100/62 97-400 Bełchatów

Kto mi napisze, jak w grze TRAP DOOR otworzyć sejf ze skarbami?
Tomasz Saja ul. Szymanowskiego 7/14 58-506 Jelenia Góra

Nie mogę dać sobie rady z dwoma grami: GYRUSS (proszę o nieśmiertelność) oraz PITFALL II (proszę o rysunek opisu).
Grzegorz Chyrc ul. Szujskiego 1/15 31-123 Kraków

Chciałbym nawiązać kontakt z posiadaczami gier: RAMBO, GLADIATOR, BARBARIAN, ATIC ATAC na ZX Spectrum.
Piotr Jedziński ul. Fiszera 7/4 80-231 Gdańsk

Poszukuję sekretnego kodu do gry KENNEDY APPROACH. W zamian służę opisem gry ZORRO i innymi. Komputer Atari.
Mariusz Gęborek 32-631 Dankowice 545 woj. bielskie

Od wielu miesięcy poszukuję gry GHOSTS N GOBLINS bez rezultatu. Bez Waszej pomocy nie zdobędę jej. Pomocy! Mam Atari.
Grzegorz Woroniak ul. Kościuszki 7/11 12-200 Pisz

Kto udostępni mi ciekawe gry na Amstrada? Jestem inwalidą, więc sam nie mogę ich zdobyć. Mam też problem z grą BRUCE LEE — nie wiem, jak zabić przeciwnika w połowie planszy. Bardzo proszę o pomoc.
Michał Kardasiński ul. Klonowa 46/31 25-538 Kielce

Szukam nieśmiertelności do gry KOKOTONI WILF — w zamian oferuję opis do ROBIN HOODa.
Radek Rusiński ul. Gw. Ludowej 3 16-400 Suwałki

Jak pokonać smoka ziejącego ogniem w grze LAST NINJA i TRIAD w wersji dyskowej 175 linii na C64. Proszę też o krótki opis pokonywania trudniejszych miejsc w dalszych etapach tej gry, np. jak otworzyć bramę lub przejść przez skały.
Dariusz Pietrowiak ul. Newtona 3 B m 41 60-161 Poznań

Proszę, pomóżcie mi w grach: ZORRO, W.A.R., SPY Vs SPY, RAMBO. Wersja na C-64.
Zosia Rupala ul. Orkana 9 m 50 25-548 Kielce

Jak uzyskiwać nieśmiertelność w grach na ATARI 65 XE?
Paweł Lamik os. 2-go Pułku Lotniczego 19/147 31-868 Kraków-Nowa Huta

CZY KOMPUTER UMIE LICZYĆ?

(czyli zupa z gwoździa, którą każdy powinien zjeść, nawet jeśli mu nie smakuje)

To, że komputer potrafi liczyć bardzo szybko nie budzi niczyich wątpliwości. Spróbujmy się jednak zastanowić jak wygląda dokładność tych obliczeń.

Zaczniemy jednak od obliczeń wykonywanych ręcznie, na kartce kratkowanego papieru. Będziemy je wykonywać bardzo starannie — w jedną kratkę wolno wpisać tylko jedną cyfrę. Weźmy wąski pasek papieru, np. szerokości 5 kratek, liczby zapisujemy normalnie, w systemie dziesiętnym, jedynki pod jedynkami, dziesiątki pod dziesiątkami, itd., aby wygodnie było wykonywać działania (dokładnie tak uczono mnie rachunków w szkole podstawowej, więc nie będzie to nic trudnego). Dodajemy dwie liczby, np:

```
 1 2 3 4
   1 2 8
 -------
 1 3 6 2
```

Świetnie, ale tak naprawdę, to zrobiliśmy to działanie tylko aby upewnić się, że jeszcze potrafimy dodawać, gdyż zaraz zaczną się kłopoty. Dodajemy teraz naszym „przyrządem" 90123 i 82314:

```
   9 0 1 2 3
   8 2 3 1 4
 -----------
 1 7 2 4 3 7
```

Wynik który otrzymaliśmy na pięciokratkowej kartce (72437) jest beznadziejnie zły. Oczywiście wiemy, że z jego lewej strony powinna stać jeszcze cyfra 1. Ale zapisać ją możemy co najwyżej na obrusie, z lewej strony kartki. Jeśli jednak nasz wynik zechcemy zabrać do innego pokoju, to straci wartość.

Co w takim razie zrobić? Rozwiązanie najprostsze: wziąć kartkę szeroką na sześć kratek. Świetnie, w takim razie ja poproszę, żebyście dodali 999999 i 901039. Widać, że ten sam problem się powtórzy. Nie należy się poddawać zbyt łatwo. Bierzemy kartkę na 6 kratek ale do wykonywania dodawań przyjmujemy tylko liczby pięciocyfrowe. Jeszcze lepiej, a ja w takim razie poproszę, żebyście liczbę pięciocyfrową, np. 90000 dodali do siebie 20 razy. Właściwie możecie sobie nawet oszczędzić trudu, bo 20 × 9000 = 1800000, czyli jest to liczba siedmiocyfrowa. Oczywiście można wziąć kartkę szeroką na 8 kratek, potem na 10, potem na 1000, ale przecież ta metoda do niczego nie prowadzi, zarówno pokój, w którym wykonujecie te arytmetyczne eksperymenty jak i kula ziemska, mają skończone rozmiary, natomiast liczby mogą rosnąć w nieskończoność. Zawsze więc znajdzie się liczba, dla której zabraknie kratki.

Jeśli ktoś ma ochotę powtórzyć tę samą zabawę w dwójkowym systemie liczenia, to proszę bardzo, gdyż zbliża nas to do celu zasadniczego — arytmetyki komputera. Dodawanie dwójkowe jest bardzo proste, popatrzmy na przykład (jeśli ktoś bardzo nie chce dodawać liczb binarnych, to może pominąć parę najbliższych akapitów):

```
  1 0 1 0
  1 1 0 1
 ---------
1 0 1 1 1
```

a teraz na reguły:

```
  0     0     1     1
+ 0   + 1   + 0   + 1
---------------------
  0     1     1    10
```

dodajemy tak samo jak w systemie dziesiętnym: podpisujemy liczby pod sobą i zaczynamy dodawanie od strony prawej (cyfry najmniej znaczące) do lewej. Bierzemy parę cyfr i wyznaczamy ich sumę. Możliwe są tylko cztery kombinacje cyfr, wynik dla każdej z nich napisałem kilka wierszy wyżej. Zwróćmy uwagę, że tak jak w systemie dziesiętnym, może wystąpić przeniesienie (1+1=10) i otrzymaną w wyniku tego przeniesienia jedynkę trzeba dodawać do następnej z lewej kolumny. Jeszcze jeden przykład:

```
  1 0 1 1 1 0 1
+   1 0 1 1 0 0
---------------
1 0 0 0 1 0 0 1
```

(jeśli ktoś ma ochotę sprawdzić to można przeliczyć argumenty i wynik z systemu dwójkowego na dziesiętny — pisaliśmy już kilkakrotnie jak to zrobić).

Najważniejsze jednak jest to że znowu pojawiło się nam przeniesienie. Powstaje nowa cyfra która nie mieści się w kratkach. Problem, który mieliśmy z za wąską kartką będzie również problemem komputera. Dużo bardziej dotkliwym, gdyż my mogliśmy próbować brać większą kartkę, a komputer nie. Ma tyle miejsca (tyle bitów, czyli cyfr binarnych) na zapisanie liczby, ile przewidział konstruktor i zrobiła fabryka. Cóż może więc zrobić komputer gdy w wyniku działania arytmetycznego powstanie liczba, która nie da się zapisać w komórce pamięci (bo ma więcej cyfr niż jest bitów w komórce)? Może tylko zasygnalizować ten smutny fakt użytkownikowi i zakończyć obliczania przed czasem. Tak właśnie zdarzyło się nam w zeszłym miesiącu podczas obliczania wartości wielomianu. Zwróćmy uwagę, że w wielomianie występuje wyraz $a_n x^n$. Gdy podaliśmy $a_n = 100$, $x = 5$, $n = 100$, wyraz ten wynosił $100 \cdot 5^{100}$. Zgodzicie się chyba, że taka liczba miała prawo nie zmieścić się w zakresie dopuszczalnych wielkości, i stąd zamiast wyniku otrzymaliśmy sygnalizację „Runtime error 01".

A może warto zastanowić się jakiej wielkości liczby można zapisać w pamięci komputera? Proponuję znowu zacząć od kartki w kratkę i liczb dziesiętnych. Weźmy jako przykład liczbę czterocyfrową. Oczywiście największą liczbę dziesiętną, którą można zapisać na czterech cyfrach jest 9999. Napiszmy ją w kratkach oznaczonych kolejnymi potęgami dziesiątki, a następnie dodajmy do niej 1:

10^4	10^3	10^2	10^1	10^0
	9	9	9	9
				1
1	0	0	0	0

Zrobiliśmy, niezbyt oryginalne, odkrycie że 9999 + 1 = 10000. Ale nie tylko. Możemy bowiem łatwo zauważyć, że liczba mająca 4 cyfry, zwiększona o 1 daje 10^4. Czyli inaczej $9999 = 10^4 - 1$. Dokładnie tak samo możemy rozumować dla liczb mających 5 cyfr (największa z nich, to $9999 = 10^5 - 1$), i w ogóle dla liczb dowolnej długości. Krótko mówiąc, nasze odkrycie jest następujące: jeśli największą liczbę mającą n cyfr oznaczyć przez X_n, to $X_n = 10^n - 1$.

Czy warto zawracać sobie głowę tym, że $99 = 10^2 - 1$, czy też problemem jaka jest wartość największej ośmiocyfrowej liczby? Rozstrzygnęliśmy ten problem w systemie dziesiętnym, gdyż jest to system dużo przystępniejszy dla przeciętnego człowieka niż binarny. Dzięki temu łatwiej nam będzie zrozumieć jaka największa liczba da się zmieścić na n bitach. Będzie to oczywiście liczba składająca się z samych jedynek (tak jak w dziesiętnym z dziewiątek), czyli 1111, dodajmy do niej 1.

$$\begin{array}{ccccc} 2^4 & 2^3 & 2^2 & 2^1 & 2^0 \\ & 1 & 1 & 1 & 1 \\ \hline 1 & 0 & 0 & 0 & 0 \end{array}$$

Widzimy dokładnie to samo zjawisko: $1111 = 2^4 - 1$, i dalej, jeśli największą liczbę dwójkową o n cyfrach (dwójkowych) oznaczymy przez B_n, to mamy $B_n 6 2^n - 1$.

Teraz tylko trzeba raz jeszcze przypomnieć, że jednej cyfrze dwójkowej odpowiada jeden bit w pamięci komputera, (czyli np. w ośmiobitowym bajcie zapisujemy ośmiocyfrową liczbę) i widać dokąd zmierzaliśmy. Jeśli wiemy ile bitów przeznaczono w komputerze na zapisanie kazdej liczby łatwo obliczyć jaka największa wartość może być zapisana. Np. dla wspomnianego bajtu będzie to wartość $2^8 - 1 = 255$. Gdyby na kazdą liczbę przeznaczyć nie jeden a dwa bajty (8 2 = 16 bitów) największą liczbą będzie $2^{16} - 1 = 65535$. gdyby przeznaczyć 4 bajty (32 bity), to można reprezentować liczby od 0 do 4 294 967 296. Warto zwrócić uwagę na kilka rzeczy: po pierwsze, ta ostatnia liczba choć na pozór ogromna, wcale nie zawsze musi wystarczyć, jeśli np. zechcemy zsumować nogi wszystkich zyjących na świecie ludzi, to okazuje [illegible] być za mała na wynik Po drug[illegible] więcej bajtów przeznaczymy na zapisanie w pamięci operacyjnej komputera jednej liczby, tym mniej liczb można tam wpisać. więc dodawanie bajtów w nieskończoność nie wchodzi w grę jako metoda zapisu bardzo dużych liczb. Po trzecie wreszcie, żeby nasz komputer nie zgłupiał przy rachunkach, dobrze było by, żeby wszystkie liczby były zapisywane na takiej samej liczbie bajtów. Wadą tego rozwiązania jest z kolei marnotrawstwo miejsca gdy obok liczb dużych (wymagających np. 8 bajtów) występują w obliczeniach niewielkie, mieszczące się na jednym czy dwóch.

Jednym słowem same kłopoty. A na domiar złego dalej nie wiemy dlaczego miesiąc temu obliczając wartości wielomianu dostaliśmy dla tych samych danych kilka różnych wyników. Wyraźnie więc, w naszym opisie arytmetyki komputera czegoś jeszcze brakuje.

Tak naprawdę, to brakuje nawet paru rzeczy. Jedną z nich są liczby ujemne. Jak je wprowadzić? Najprostszą metodą jest poświęcić w komórce pamięci w której zapisujemy liczbę jeden bit na znak Jest to rozwiązanie powszechnie stosowane, a jego łatwą do odgadnięcia konsekwencją jest zmniejszenie zakresu liczb, które możemy zapisać. Jeśli na liczbę mamy 16 bitów i jeden przeznaczymy na znak to na zapis cyfr pozostanie nam 15. Jaką największą liczbę można zapisać na piętnastu cyfrach. Wszyscy już doskonale wiedzą że $2^{15} - 1 = 32767$ Przy czym jeżeli znak jest „–" to będzie to –32767, jezeli „+", to 32767 Czyli ostatecznie możemy przetwarzać liczby całkowite z przedziału od –32767 do 532767

Taka metoda zapisywania liczb ze znakiem jest bardzo naturalna, i dlatego właśnie ją wybrałem z pośród kilku możliwych rozwiązań tego problemu. Pozostałe są trochę trudniejsze do zrozumienia i darujemy je sobie aby nie utknąć w gąszczu szczegółów technicznych.

Jeśli zaś chodzi o pozostałe brak w naszej wiedzy o tym jak komputer liczy, to postaramy się uzupełnić je za miesiąc.

Andrzej Pilaszek

dokończenie ze str. 15

```
10 'Notatnik                        [884]
20 CLS:MODE 2:DIM a$(100),b$(100 [1978]
),c$(100)
30 CLS:LOCATE 30,3:PRINT "M E N  [3837]
U":LOCATE 30,4:PRINT "-------"
40 LOCATE 20,5:PRINT "1 - Zaklad [2471]
anie notatnika"
50 LOCATE 20,7:PRINT "2 - Szukan [2603]
ie informacji"
60 LOCATE 20,9:PRINT "3 - Zapis  [4384]
na dyskietke"
70 LOCATE 20,11:PRINT "4 - Odczy [4059]
t z dyskietki"
80 LOCATE 20,13:PRINT "5 - Modyf [1736]
ikacja notatek"
90 LOCATE 20,15:PRINT "6 - Kasow [2689]
anie informacji"
100 LOCATE 10,22:INPUT "Podaj od [3537]
powiednia cyfre : ",k
110 ON k GOTO 130,240,400,470,60 [2224]
0,810
120 LOCATE 10,22:PRINT STRING$(5 [2243]
0," "):GOTO 100
130 CLS:FOR i=1 TO 100           [1259]
140 CLS:LOCATE 20,3:PRINT "ZAKLA [2568]
DANIE NOTATNIKA"
150 IF a$(i)="" THEN 160 ELSE 23 [1259]
0
160 LOCATE 10,5:INPUT "Wprowadz  [4482]
nazwisko i imie : ",a$(i)
170 LOCATE 10,7:INPUT "Wprowadz  [2446]
adres : ",b$(i)
180 LOCATE 10,9:INPUT "Wprowadz  [3850]
numer telefonu : ",c$(i)
190 LOCATE 10,22:PRINT "Nastepne [4392]
 nazwisko (T/N) ? : "
200 q$=INKEY$:IF q$="" THEN 200  [3061]
ELSE q$=UPPER$(q$)
210 IF q$="T" THEN 230           [1206]
220 IF q$="N" THEN 30 ELSE 200   [1579]
230 NEXT                         [350]
240 CLS:GOTO 540                 [1021]
250 CLS:LOCATE 20,3:PRINT "Szuka [2449]
nie informacji"
260 LOCATE 10,10:INPUT "Wprowadz [3511]
 nazwisko i imie : ",a$
270 FOR i=1 TO 100               [326]
280 IF a$=a$(i) THEN 330         [327]
290 NEXT                         [350]
300 LOCATE 15,22:PRINT "W notatn [4490]
iku nie ma takiego nazwiska"
310 FOR a=1 TO 1000:NEXT         [1114]
320 GOTO 30                      [340]
330 CLS:LOCATE 10,5:PRINT "Nazwi [3191]
sko i imie : ";a$(i)
340 LOCATE 10,7: PRINT "Adres :  [3157]
";b$(i)
350 LOCATE 10,9:PRINT "Numer tel [2730]
efonu : ";c$(i)
360 LOCATE 10,22:PRINT "Szukasz  [3956]
dalej (T/N) ? : "
370 q$=INKEY$:IF q$="" THEN 370  [1812]
ELSE q$=UPPER$(q$)
380 IF q$="T" THEN 240           [1173]
390 IF q$="N" THEN 30 ELSE 370   [1623]
400 CLS:LOCATE 20,15:PRINT "Uwag [5898]
a! Trwa zapis na dyskietke."
410 LOCATE 20,3:PRINT "Z A P I S [2126]
"
420 OPENOUT "notki"              [1688]
430 FOR i=1 TO 100               [326]
440 WRITE #9,a$(i),b$(i),c$(i)   [2339]
450 NEXT                         [350]
460 CLOSEOUT:GOTO  30            [1533]
470 CLS:LOCATE 20,15:PRINT "Uwag [5405]
a! Trwa odczyt z dyskietki."
480 LOCATE 20,3:PRINT "O D C Z Y [2192]
 T "
490 OPENIN "notki"               [1229]
500 FOR i=1 TO 100               [326]
510 INPUT #9, a$(i),b$(i),c$(i)  [1110]
520 NEXT                         [350]
530 CLOSEIN:|ERA,"notki":GOTO 30 [2139]
540 LOCATE 20,3:PRINT "W Y S Z U [2727]
 K I W A N I E"
550 LOCATE 20,5:PRINT "1 - Nazwi [2132]
ska"
560 LOCATE 20,7:PRINT "2 - Lista [1643]
"
570 LOCATE 10,22:INPUT "Podaj od [3537]
powiednia cyfre : ",k
580 ON k GOTO 250,950            [1387]
590 LOCATE 10,22:PRINT STRING$(5 [2269]
0," "):GOTO 570
600 CLS:LOCATE 20,3:PRINT "M O D [3384]
 Y F I K A C J A   I N F O R M A
 C J I"
610 LOCATE 10,10:INPUT "Poszukiw [4097]
ane nazwisko i imie : ",x$
620 FOR i=1 TO 100               [326]
630 IF x$=a$(i) THEN 670         [1623]
640 NEXT                         [350]
650 LOCATE 10,22:PRINT "W notatn [4773]
iku nie ma takiego nazwiska !"
660 FOR b=1 TO 1000:NEXT:GOTO 30 [2926]
670 CLS:LOCATE 20,3:PRINT "M O D [1754]
 Y F I K A C J A"
680 LOCATE 20,5:PRINT "Nazwisko  [1969]
: ";a$(i)
690 LOCATE 10,7:INPUT "Wpisz pop [3297]
rawione nazwisko : ";a1$
700 IF a1$<>"" THEN a$(i)=a1$    [2010]
710 LOCATE 20,9:PRINT "Adres : " [2378]
;b$(i)
720 LOCATE 10,11:INPUT "Wpisz ak [3175]
tualny adres : ";b1$
730 IF b1$<>"" THEN b$(i)=b1$    [1072]
740 LOCATE 20,13:PRINT "Numer te [2495]
lefonu : ";c$(i)
750 LOCATE 10,15:INPUT "Wpisz ak [4445]
tualny numer telefonu : ";c1$
760 IF c1$<>"" THEN c$(i)=c1$    [1027]
770 LOCATE 10,22:PRINT "Czy mody [3750]
fikujesz dalej (T/N) ? :"
780 q$=INKEY$:IF q$="" THEN 780  [2709]
ELSE q$=UPPER$(q$)
790 IF q$="T" THEN 600           [1197]
800 IF q$="N" THEN 30 ELSE 780   [1559]
810 CLS:LOCATE 20,3:PRINT "K A S [2558]
 O W A N I E   I N F O R M A C J
 I"
820 LOCATE 20,5:INPUT "Poszukiwa [3853]
ne nazwisko i imie : ";xx$
830 CLS:FOR i=1 TO 100           [1259]
840 LOCATE 20,3:PRINT "K A S O W [3789]
 A N I E   I N F O R M A C J I"
850 IF xx$=a$(i) THEN 890        [2056]
860 NEXT                         [350]
870 LOCATE 10,22:PRINT "W notatn [4773]
iku nie ma takiego nazwiska !"
880 FOR c=1 TO 1000:NEXT:GOTO 30 [2113]
890 LOCATE 20,5:PRINT "Nazwisko  [1969]
: ";a$(i)
900 LOCATE 20,7:PRINT "Czy chces [3752]
z wykreslic to nazwisko (T/N) ?
: "
910 q$=INKEY$:IF q$="" THEN 910  [2243]
ELSE q$=UPPER$(q$)
920 IF q$="T" THEN 940           [1096]
930 IF q$="N" THEN 30 ELSE 910   [1722]
940 a$(i)="":b$(i)="":c$(i)="":G [2241]
OTO 30
950 CLS:k=0:LOCATE 30,1:PRINT "L [1435]
 I S T A"
960 LOCATE 3,1:PRINT "Nazwisko i [6229]
 imie":LOCATE 50,1:PRINT "Adres"
:PRINT STRING$(80,"_")
970 FOR i=1 TO 100               [326]
980 IF a$(i)<>"" THEN GOSUB 1010 [2196]
990 NEXT                         [350]
1000 PRINT STRING$(80,CHR$(208)) [1695]
:GOTO 1060
1010 k=k+1:LOCATE 1,1+k*2:PRINT  [2590]
CHR$(211)
1020 LOCATE 3,1+k*2:PRINT a$(i): [3723]
LOCATE 47,1+k*2:PRINT CHR$(211)
1030 LOCATE 50,1+k*2:PRINT b$(i) [2765]
:LOCATE 80,1+k*2:PRINT CHR$(209)

1040 IF 1+k*2=21 THEN 1080       [642]
1050 RETURN                      [555]
1060 LOCATE 40,24:PRINT CHR$(24) [5105]
;"Wcisnij dowolny klawisz";CHR$(
24)
1070 CALL &BB18:CLS:GOTO 30      [1616]
1080 LOCATE 1,22:PRINT STRING$(8 [3045]
0,CHR$(208))
1090 LOCATE 40,24:PRINT CHR$(24) [5105]
;"Wcisnij dowolny klawisz";CHR$(
24)
1100 CALL &BB18:IF i=100 THEN 30 [2906]
 ELSE CLS:k=0
1110 LOCATE 30,1:PRINT "L I S T  [3392]
A":PRINT STRING$(80,"_"):GOTO 10
90
```


DRUGIE SPOJRZENIE

Moje wrażenia z CeBIT są trochę inne od tych, które miałem okazję przeczytać dotychczas, choćby w majowym „Bajtku". Myślę, że ogrom targów wyjaśnia te niezgodności. Przy tak wielkiej imprezie nie tylko dwie, ale chyba i dziesięć osób może opowiadać coś zupełnie innego i nie jest to sprzeczność. Ja, wybaczcie, chciałbym opowiedzieć Wam tym razem nie o nowościach Commodore, czy Atari.

Co to jest CeBIT? Odbywające się co roku w Hanowerze (RFN) wielkie targi. Czy komputerowe? Popatrzmy na jakie grupy organizatorzy podzielili ekspozycję:

1. Office and Information systems.
2. Banking and Security systems.
3. Software and Consulting.
4. DP Perpherals.
5. Office and Organizational Technology.
6. Applications Center for Small — to Midsized Companies and Professionals.
7. Telecommunication, Research and Development.
8. C-Technologies, Production Data Aquisition.*)

Podaję w wersji oryginalnej zachowując nawet szczegóły pisowni, aby uniknąć posądzenia o tendencyjne tłumaczenie. A trzeba mieć argument, gdy chce się powiedzieć coś sprzecznego z obiegowym poglądem. **CeBIT to nie są targi komputerów.** Organizatorzy używają nazwy: „The World Center for Office, Information and Telecommunication". **Oferowane na nich jest wszystko, co może służyć sprawnemu przetwarzaniu informacji, ułatwieniu pracy w biurze, sklepie czy banku, organizacji łączności. Rzeczywiście; bardzo wielu wystawców przywiozło ze sobą komputery. Często nie są one jednak towarem samym w sobie, lecz elementem systemu przeznaczonego do wykonywania jakiegos zadania, np. prowadzenia korespondencji, gromadzenia danych.**

Podkreślam, elementem. Typowy wystawca nie oferuje sprzętu na zasadzie: kup Pan komputer bo to bardzo pożyteczna maszyna, na pewno Pan wymyśli dla niego jakies zastosowanie. Oferowane są zestawy realizujące jakąś funkcję, rozwiązanie konkretnego problemu. Np.: „nasz system zastępuje karty zegarowe przy rejestracji czasu pracy, automatycznie rozlicza pracowników, itd...", a nie: „nasz system zbudowany jest w oparciu o 32-bitowy mikrokomputer" Rozsądny dyrektor, który ma problem rozliczania czasu pracy dla trzech tysięcy pracowników, kupi system działający nawet na komputerze 14-i-pół-bitowym, pod warunkiem, że będzie dobrze robił to co powinien. Natomiast nawet najwspanialszy komputer, tysiącbitowy, pełen megabajtów, megahercy i do tego jeszcze turbo do kwadratu, jest dla niego zupełnie nic nie wart jako urządzenie samo w sobie.

Komputery też były

Żeby uniknąc nieporozumień dodaję, ze oczywiście wystawiają się także producenci sprzętu. I ci wielcy, znani w całym swiecie, i wielu takich których pierwszy raz widziałem na oczy. Jednak szukają oni przede wszystkim klientow innego rodzaju Choćby właśnie wspomniani przed chwilą producenci systemów użytkowych muszą gdzieś kupowac komputery do tych systemów. Hurtownicy, właściciele sklepów to są partnerzy dla poważnych producentow. Oczywiście wielkie stoiska rekinów urządzane są także z myślą o zwykłych użytkownikach, którzy chcą zobaczyć nowości mające pojawić się w handlu w najbliższej przyszłości. Wszyscy goście są witani uprzejmie — reklama jest dźwignią handlu. Każdy chce zrobić najlepsze wrażenie, jeśli jego komputery spodobają mi się, to właśnie o nie będę później pytał swoich lokalnych dostawców sprzętu.

Bardzo wielu dostawców techniki biurowej, handlowej czy jeszcze innej oferowało rozwiązania bazujące na ogromnych możliwościach współczesnych komputerów, a przede wszystkim mikrokomputerów. Stąd wrażenie dominacji sprzętu liczącego w wielu stoiskach. Jednak **wystawiane jest również wiele urządzen zupełnie nic nie mających wspólnego z komputerem. Podręczne maszynki do szybkiego oprawiania dokumentów z pełną gamą kolorowych okładek do wyboru, a z drugiej strony niszczarki, zamieniające wkładane do nich papiery na drobniutką sieczkę. Wielkie szafy z obracanymi silnikami pojemnikami na tradycyjne papierowe dokumenty, i malutkie dyktafony. Całe systemy przygotowywania i wykorzystywania mikrofilmów oraz maszyny do otwierania kopert. A także cała gama zwykłych (czyli elektrycznych!) maszyn do pisania, także takich dość inteligentnych, oraz spora oferta elektronicznych kalkulatorów.**

Nie tylko biuro

Także inne dziedziny działalności człowieka miały swoje tematyczne ekspozycje. Oczywiście znalazła odbicie ogromna rola pieniądza w naszym życiu. Sprzęt dla banków miał odrębną ekspozycję. Oprócz dużych skomputeryzowanych systemów obsługujących operacje banku były też i maszyny liczące bilon, czy wymieniające pieniądze (np. funty, franki i dolary na marki). Specjalizowane terminale kasowe i rachunkowe, systemy elektronicznych zabezpieczen.

Pawilony łącznosci zawierały pełną gamę propozycji od malutkich przenośnych radiotelefonów, do anten satelitarnych i systemów zapewniających łączność na całej kuli ziemskiej. Dla poważnych ludzi interesu oferowano wbudowane w biurko systemy wielokanałowej łącznosci z całym światem, sprzężone z komputerem i Bóg raczy wiedzieć czym jeszcze. **Nie tylko dla nich są natomiast telefaksy — urządzenia do przesyłania na odległość kopii dokumentów. Wykorzystują zwykłą linię telefoniczną i są chyba bardzo użyteczne, gdyż wszystkie firmy z którymi miałem do czynienia oprócz telefonu i teleksu podają numer telefaksu.**

Także handlowcy, hotelarze i właściciele restauracji nie mogli narzekać na brak zainteresowania swoimi potrzebami. Elektroniczne kasy rejestracyjne, samodzielne i współpracujące z komputerami, wagi elektroniczne, kompletne stanowiska kasowe dla domów towarowych. Wszystko to oferowano na przynajmniej kilkudziesięciu stoiskach.

I wreszcie sprzęt chyba głównie biurowy, ale zasługujący na oddzielną wzmiankę: kopiarki. Najwięksi, np. Canon czy Minolta wystawili ich po kilkanaście typów. Duże i małe, potrafią robić powiększenia i zmniejszenia, pracować w kilku kolorach, sortować kopie jeśli robimy kilka egzemplarzy. Są nawet egzemplarze przenośne, na baterie.

Do długotrwałej, właściwej pracy komputer potrzebuje nie tylko odpowiedniej jakości zasilania z sieci elektrycznej, ale i wielu dodatkowych materiałów. Dyskietek, tasmy barwiącej do drukarki, pisaków do plotera Różnych rodzajów papieru do drukarki, pojedynczego lub wielowarstwowego, najlepiej z kalką która nie brudzi wszystkiego dookoła na czarno. Wreszcie potrzebne są materiały do konserwacji: czyszczenia głowic, klawiatury, antystatyczne ściereczki i aerozole Przy braku tego wszystkiego, w zaopatrzeniowej próżni komputery długo nie pociągną. Na całym świecie jest to oczywiste i zrozumiałe, prawda?

Kilku wystawców oferowało też siatki ochronne, zakładane na ekran. Mają one chronic organizm operatora (przede wszystkim wzrok) przed szkodliwymi skutkami pracy przy monitorze Są one mało znane w Polsce, a być może warto się nimi zainteresować.

Szklana ściana

Na targach zainstalowany był komputerowy system informacyjny Korzystać można było z niego bezpłatnie, ale za pośrednictwem operatorów, obsługujących terminale. Ci właśnie operatorzy dostarczyli mi (zupełnie niechcący) nieoficjalnej listy najczęściej szukanych firm. Żeby ułatwić sobie pra-

cę przykleili na szybach przed sobą adresy firm, o które najczęściej pytano. **Oto lista, którą dla Was przepisałem: Commodore, Apple, Atari, Schneider, Microsoft, Data Becker, Markt und Technik, Hewlett Packard, NEC, Toshiba, Casio, Sharp, Epson, Zenith.** Jeśli ktoś nie wie kto to jest Markt und Technik, proponuję, żeby się nie martwił, ja też nie wiem.

Część firm starała się zwracać uwagę publiczności nie tylko swoją podstawową ofertą. Pisaliśmy już o pokazach ruchomych, trójwymiarowych obrazów. Zdarzały się też rzeczy mniej techniczne, np. występy mistrza magii lub koncert egzotycznych instrumentów przed stoiskiem firmy. Koncert składał się między innymi z pięknej gry na pile, ale nie był chyba tak atrakcyjny jak urodzinowe przyjęcie (piętnaste urodziny) firmy „Obra", robiącej oprogramowanie, gdyż tam, oprócz zespołu muzycznego występowała jeszcze wielka beczka piwa i trzej barmani wręczający gościom pełne kufle.

Na koniec chciałbym jeszcze wrócić do rzeczy poważniejszych. Targi były niemieckojęzyczne, jednak sporo materiałów można było uzyskać po angielsku. Prawie wszystkie osoby, do których zwracałem się po angielsku, płynnie odpowiadały w tym języku. Prawdziwym powodem, dla którego podałem „spis treści" wystawy w oryginale jest chęć zwrócenia Waszej uwagi na ten problem. **Osoby nie znające żadnego języka poza polskim mogą sobie próbować wyobrazić targi tak: kilkanaście tysięcy komputerów i innych urządzeń, przy nich jakieś napisy, stoją uśmiechnięci ludzie, którzy chętnie wszystko wyjaśniają. A my stoimy wśród nich, ale to nieprawda, że jesteśmy partnerami. Nie mamy żadnej możliwości porozumienia się, tak, jakby dzieliła nas gruba szyba.** Nie piszę tego, aby komuś dokuczyć, ale raczej, aby zmobilizować wszystkich do nauki języków. Tak przy okazji, znajomość angielskiego rozwiązuje wiele problemów, np. nie trzeba czekać, aż ktoś przetłumaczy interesującą nas książkę. No i oczywiście, za kilka lat pojedziemy razem na CeBIT. Zapewniam Was, że warto.

Jonasz Mayer

*) C — technologie, to wszystkie nowe techniki pracy mające w nazwie „computer": CAD — Computer Aided Design, CAE — Computer Aided Engineering, CIM — Computer Integrated Manufacturing, czyli, ogólnie mówiąc, wspomagane komputerem projektowanie i produkcja

PRZECZYTALIŚMY TO DLA WAS

DLA POCZĄTKUJĄCYCH

Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne wydały ostatnio dwie książki dla początkujących. **„Pierwsze kontakty z mikrokomputerem ZX Spectrum"** mają ułatwić opanowanie tajników obsługi Spectrum tym wszystkim, którzy nigdy nie mieli z nim do czynienia. Autorzy nie zamierzali umieścić tu wykładu ani opisu żadnego języka programowania. Zajęli się wyłącznie stroną użytkową i przedstawili informacje najniezbędniejsze do korzystania ze Spectrum. Zasób przekazywanych w książce wiadomości wystarcza do opanowania zasad obsługi klawiatury, wczytania i nagrania programów z magnetofonu. Kilka listingów prostych gier może obudzić w czytelniku zainteresowanie samodzielnym programowaniem i skłonić do sięgnięcia po inne publikacje z tej dziedziny.

„Pierwsze kroki w LOGO" jest książką, z którą warto zapoznać się zanim nauczymy się programować w Basicu. O wiele łatwiej będzie wtedy zrozumieć zasady niezwykle interesującego języka. Autor opisał wszystkie instrukcje występujące w LOGO, procedury, sposób używania zmiennych. Przykłady i zadania do samodzielnego rozwiązania mają rozbudzić inwencję twórczą czytelnika. Po przeczytaniu książki można z powodzeniem pokusić się o rozwiązanie nawet dość trudnych problemów. Jedyny warunek to chęć do pracy, pomysłowość i odrobina cierpliwości.

Obie pozycje kosztują w sumie zaledwie 320 zł. Nie jest to wiele, ale... Pierwsza z nich zawiera zdecydowanie za mało informacji. Staje się zbyteczna, gdy mamy dobrze przetłumaczoną instrukcję lub bardziej doświadczonego kolegę, który praktycznie pokaże w ciągu 15 minut, jak obsługiwać Spectrum

(j.j.)

Emanuel Czyżo, Wacław Zawadowski „Pierwsze kontakty z mikrokomputerem ZX Spectrum", Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1987, Wydanie I, Nakład 50.000 egz., cena 200 zł.

Jarosław Kania „Pierwsze kroki w LOGO", Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1987, Wydanie I, Nakład 60.000 egz., cena 120 zł

— KONKURS —

MATEMATYCZNY!!!

ZADANIE NR 1

Trójkątem pitagorejskim nazywamy trójkąt prostokątny o długości wszystkich boków wyrażonej liczbą całkowitą
np 3:4:5 lub 5:12:13 itd.

W matematyce istnieje cały dział matematyki oparty na tym pomyśle. Dzisiaj proponuję ułożenie programu, który w ciągu dwóch minut znajdzie większą liczbę takich trójkątów. Oczywiście NIE należy brać pod uwagę trójkątów o bezpośrednim stałym mnożniku, których boki są proporcjonalne do boków mniejszego trójkąta
np. 6:8:10 lub 15:36:39

Do rozwiązania należy dołączyć program wraz z opisem oraz podać liczbę i otrzymane trójkąty pitagorejskie.

Program musi być napisany w języku BASIC
Dopuszczone są następujące instrukcje i funkcje
PRINT, GOTO, GOSUB, RETURN, IF.. THEN, LET, DIM, FOR. .MEXT. .STEP, AND OR, NOT, RND, ABS, INT SQR EXP, ATN COS, SIN, TAN, LOG (logarytm naturalny) PI (liczba pi), SGN, +, -, *, /, ↑, >, >=, <, <=, =, <>
UWAGA! Przy podstawianiu należy posługiwać się rozbudowaną instrukcją LET.

Ponadto od programu wymaga się.
1) program ma zaczynać się od linii 1 z przyrostem linii co 1
2) program zawiera po jednej instrukcji w linii.
3) obliczone boki trójkątów winny być przechowane w jawnie określonej tablicy
4) czas dwóch minut mierzy się od momentu wykonania pierwszego obliczenia (nie jest brany pod uwagę czas potrzebny na zadeklarowanie tablicy dlatego Redakcja prosi o umieszczanie takich deklaracji na początku programu i zaznaczenie początku obliczeń przez np. PRINT"START -->"

Jedyną instrukcją dopuszczoną więc przed instrukcją PRINT"START -->" jest DIM.

UWAGA!!! Wszystkie programy pretendujące do wygranej będą wpisane na jeden komputer by jak zwykle zwyciężyła metoda rozwiązania problemu a nie szybszy komputer. Zachęcamy więc do brania udziału w konkursie i przysyłania swoich rozwiązań. Ciąg dalszy konkursu już za miesiąc.

ZADANIE NR 2

Pytanie będzie bardzo krótkie choć pewnie ono przysporzy najwięcej kłopotów.
Pytanie brzmi następująco:

Z jaką dokładnością została policzona liczba Eulera, jeśli suma wszystkich cyfr po przecinku dała w rezultacie 4091 (cztery tysiące dziewięćdziesiąt jeden)???

Liczba Eulera definiowana jest jako granica ciągu (1+(1/n))↑n przy n dążącym do nieskończoności. Z dokładnością do 6 miejsc po przecinku liczba ta wynosi 2.718281 i jest używana między innymi jako podstawa logarytmów w komputerach. Tym, którzy nie pamiętają wyżej poruszonych tematów (granica) proponuję sięgnąć do podręczników matematyki z ostatnich klas szkoły podstawowej i z pierwszych dla szkół średnich.

Do rozwiązania należy dołączyć program (obliczający liczbę E z dokładnością do n miejsc po przecinku) wraz z opisem oraz podać dokładność obliczenia liczby Eulera.

Program musi być napisany w języku BASIC.

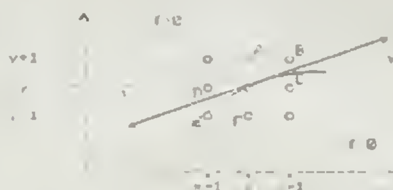
ALGORYTMY GENERACJI KRZYWYCH NA PŁASZCZYŹNIE

Wiele osób patrząc na figury geometryczne wyświetlane na monitorze typowego komputera zauważy, że okręgi nie są wcale okręgami, a grubość linii prostej zależy od jej nachylenia. Dyskretna struktura obrazu nakłada poważne ograniczenia na wygląd tych figur i zmusza do starannego doboru algorytmów ich kreślenia.

Większość algorytmów dotychczas proponowanych na łamach popularnych czasopism zajmujących się informatyką prezentowała rozwiązania najprostsze i stosunkowo mało efektywne. Przykładowo, sposób kreślenia okręgu oparty o wyliczanie dla każdego X współrzędnej Y wg wzoru: $y = \sqrt{r^2 - x^2}$ jest wyjątkowo kosztowny, jeśli chodzi o czas obliczeń. Nawet w tak trywialnym przypadku jak rysowanie linii prostej, pokutują algorytmy działające niedokładnie dla szczególnych nachyleń: 0° i 180°. Te właśnie metody zostały zastosowane w [1 2] i znane są w literaturze jako algorytmy Danielssona [3].

Bardzo efektywną klasę tworzą tzw. algorytmy przyrostowe [4].
Ich działanie można przedstawić na przykładzie prostego plotera. Przyjmijmy, że jedynymi rozkazami tego urządzenia są polecenia przesunięcia pióra w każdym z dwóch kierunków o ściśle określony krok. Zwiększ X o jeden. Zwiększ Y o jeden. Zmniejsz X o jeden, Zmniejsz Y o jeden.

Jeśli pióro plotera znajduje się w punkcie (x,y) (patrz rys. 1) to następne jego możliwe położenia mają współrzędne $(x+\Delta x,y)$, $(x,y+\Delta y)$ i $(x+\Delta x,y+\Delta y)$, gdzie $\Delta x,\Delta y=\pm 1$. Przy kreśleniu krzywej możemy przesuwać się wzdłuż jednego z dwóch kierunków (wektory $\vec{v}$ lub $-\vec{v}$). Warunek ten pozwala ograniczyć liczbę wybieranych punktów do 3 (A,B,C lub D,E,F). Jeśli przyjmiemy dodatkowe uproszczenie o niemożliwości jednoczesnego przesunięcia pióra wzdłuż obu osi, to liczba wybieranych punktów zredukuje się do dwóch (A,C lub D,F). W tym momencie należy określić kryterium wyboru lepszego punktu, tzn. takiego, który leży bliżej rzeczywistej krzywej. W tym celu musimy przypomnieć sobie trochę matematyki.

Rys. 1

Każdą krzywą na płaszczyźnie możemy opisać następującym równaniem: $f(x,y) = 0$
Dla okręgu o środku w punkcie (0,0) i promieniu R
$$f(x,y) = x^2+y^2-R^2 = 0$$
Oznaczmy przez $f^x = f(x+\Delta x,y)$ i $f^y = f(x,y+\Delta y)$ wartości funkcji f odpowiednio w punktach przesuniętych o Δx i Δy.
Jeśli $|f^x| < |f^y|$, to przesuwamy się wzdłuż osi x, w przeciwnym wypadku wykonujemy przesunięcie wzdłuż osi y. Do wyznaczenia wzorów aktualizujących wartość funkcji f^x i f^y w zależności od wartości funkcji $f^a = f(x,y)$, posłużmy się rozwinięciem funkcji dwóch zmiennych w szereg

gdzie

są pierwszymi i drugimi pochodnymi funkcji f.
Dla okręgu
$$f_x = 2x,\ f_y = 2y,\ f_{xx} = 2,\ f_{yy} = 2,\ f_{xy} = 0.$$
$f^x = f^a + 2 \cdot x \cdot \Delta x + 1$,
$f^y = f^a + 2 \cdot y \cdot \Delta y + 1$
Jeśli będziemy poruszać się zgodnie z ruchem wskazówek zegara to
$$\Delta x = +1, \text{ gdy } f_y \geq 0$$
$$-1 \text{ gdy } f_y < 0$$
$$\Delta y = +1, \text{ gdy } f_x < 0$$
$$-1, \text{ gdy } f_x \geq 0.$$

Zauważmy, że wzory otrzymane dla okręgu mają wyjątkowo prostą postać. Najbardziej skomplikowane operacje to mnożenie przez dwa i dodawanie dwóch liczb i jedynki. W systemie dwójkowym mnożenie przez dwa odpowiada przesunięciu w lewo o jeden bit. Wszystkie te operacje odpowiadają podstawowym rozkazom mikroprocesorów. Mnożenia przez Δx lub Δy nie ma gdyż wielkości te są równe ± 1.

Wykorzystanie powyższych wzorów razem z regułami wyboru $\Delta x,\Delta y$ pozwala napisać następującą wersję procedury kreślenia okręgu o środku w punkcie (0,0) i promieniu R

```
  procedure OKRĄG (r: integer);
var
    x, y, dx, dy, fa, fx, fy : integer
begin
    x := r; y := 0; fa := 0;
repeat
  Plot (x, y);
  if x>0 then begin dy := -1; fy := fa - y shl 1 + 1 end
         else begin dy := 1; fy := fa + y shl 1 + 1 end;
  if y>0 then begin dx := -1; fx := fa + x shl 1 + 1 end
         else begin dx := -1; fx := fa - x shl 1 + 1 end;
    if abs(fx)<abs(fy)
    then begin fa := fx; x := x + dx; end
    else begin fa := fy; y := y + dy; end
    until (x=r) and (y=0)
    end. {Okrag}
```

Zastosowana tutaj procedura PLOT (X,Y) zapala na ekranie punkt o współrzędnych x,y. Korzystając z symetrii okręgu możemy uprościć algorytm zastosowany w powyższej procedurze. Jeśli ograniczymy się do wyznaczenia punktów okręgu tylko w czwartej ćwiartce układu współrzędnych, to Δx i Δy będą stale równe −1. Mając współrzędne punktu okręgu z czwartej ćwiartki (x,y) i współrzędne środka okręgu (x0,y0) możemy kreślić jednocześnie cztery symetryczne punkty o następujących współrzędnych

1. x0+x,y0+y
2. x0+x,y0−y
3. x0−x,y0+y
4. x0−x,y0−y

Prezentowana poniżej procedura stosuje omówione uproszczenia

```
procedure Okrag_Nowa_Wersja (x0,y0,r: integer);
var
  x,y, fa,fx,fy : integer;
begin
  x := r; y := 0; fa := 0;
repeat
  Plot (x0+x,y0+y);                    Plot (x0+x,y0−y);
  Plot (x0−x,y0+y);                    Plot (x0−x,y0−y);
  fy := fa − y shl 1 + 1;              fx := fa − x shl 1 + 1;
  if abs(fx)<abs(fy)
  then begin fa := fx; x := x − 1; end
  else begin fa := fy; y := y − 1; end;
until x<0;
end. {Okrag}
```

Gdybyśmy ograniczyli się tylko do okręgów, rezygnując z elips, można by wykorzystać dodatkową symetrię, kreśląc figurę tylko w połowie pierwszej ćwiartki. Dodatkowe cztery punkty powstałyby przy zamianie miejscami współrzędnych x i y w poprzednich czterech punktach.
Kolejnym udoskonaleniem algorytmu jest uwzględnienie trzech możliwych do wyboru punktów (dodatkowy ruch, gdy zwiększamy jednocześnie x i y). W tym wypadku trzeba wprowadzić nową zmienną fxy aktualizowaną wg następującego wzoru:

fxy := fx + fy − fa

Zmienia się też kryterium wyboru, ponieważ musimy uwzględnić wartości funkcji w trzech okolicznych punktach. Kolejna procedura zawiera opisane poprawki i pozwala otrzymać okręgi bardziej gładkie niż poprzednio

```
procedure Okrag_Nowa_Wersja_8p (x0,y0,r : integer);
var
  x,y, fa,fx,fy,fxy, ax,ay,axy : integer;
begin
  x := r; y := 0; fa := 0
repeat
  Plot (x0+x,y0+y);                    Plot (x0+x,y0−y);
  Plot (x0−x,y0+y);                    Plot (x0−x,y0−y);
  fx := fa − x shl 1 + 1;              ax := abs(fx);
  fy := fa − y shl 1 + 1               ay := abs(fy);
  fxy := fx + fy − fa                  axy := abs(fxy)
  if (ax<=ay) and (ax<=axy)
  then begin fa := fx; x := x − 1; end
  else if (ay<ax) and (ay<=axy)
    then begin fa := fy; y := y − 1; end
    else begin fa := fxy;
                x := x − 1; y := y − 1; end;
  until x<0;
end; {Okrag}
```

Rezygnując w ostatnich dwóch przykładach procedury okrąg z kreślenia całej figury odeszliśmy trochę od naszego przykładowego plotera, który nie korzysta jednocześnie z czterech piór. Pozbyliśmy się też procedury, która zachowując się poprawnie na całym okręgu, mogłaby służyć do generacji łuków. Natomiast porównując ze sobą dwie ostatnie wersje można stwierdzić, że druga z nich jest bardziej efektywna i daje na ekranie cieńsze linie. Ilość kroków iteracji na każdą ćwiartkę okręgu wynosi 2R dla procedury wybierającej spośród dwóch okolicznych punktów i $\sqrt{2}R$ dla drugiej. Podobnie długości wykreślonych w każdej ćwiartce łuków wynoszą odpowiednio 2R i $4(\sqrt{2}-1)R \approx 1.657R$ dla każdej z procedur. Ostatnia wartość zbliżona jest do $\pi/2 = 1.571$, co świadczy o tym, że algorytm wybierający spośród trzech okolicznych punktów zapewnia bardzo dobre przybliżenie okręgu.

Metody przedstawione w przykładach mogą służyć do wyprowadzenia bardzo efektywnych wzorów interpolacyjnych do kreślenia krzywych na płaszczyźnie. Jeśli ograniczymy się do krzywych stopnia co najwyżej drugiego: proste, okręgi, elipsy, parabole i hiperbole, to najbardziej skomplikowaną operacją arytmetyczną we wzorach będzie mnożenie dwóch liczb całkowitych. Niepotrzebne są żadne pierwiastki, czy funkcje trygonometryczne. W opisanym poniżej zbiorze GRAPH.SYS (listing1) można znaleźć dalsze przykłady na potwierdzenie tego stwierdzenia.

Zbiór GRAPH.SYS — procedury pascalowe kreślące niektóre krzywe.

Zbiór ten zawiera 5 procedur realizujących podstawowe funkcje graficzne. Wypiszmy ich nagłówki:

1. Procedure PLOT (x,y, Pflag: integer);
2. Procedure LINE (x1,y1, x2,y2, Pflag : integer);
3. Procedure CIRCLE (x0,y0, R, Pflag : integer);
4. Procedure ELLIPSE (x0,y0, a,b, Pflag: integer);
5. Procedure BOX (x1,y1, x2,y2: integer)

Procedura PLOT zapala lub gasi na ekranie punkt o współrzędnych x,y. Prezentowana wersja działa na komputerze Amstrad PCW 8256. W przypadku korzystania z innej maszyny musimy napisać ją sami. Wszystkie następne procedury są już całkowicie niezależne od sprzętu.

Procedura LINE kreśli linię prostą między punktami o współrzędnych x1, y1 i x2, y2. Procedura CIRCLE wyświetla na ekranie okrąg o środku w punkcie x0,y0 i promieniu R. Jej zawartość przypomina ostatnią wersję przykładowej procedury OKRĄG. Dokładniej biorąc, z powodu różnic w rozdzielczości pionowej i poziomej ekranu, procedura wylicza elipsę o stosunku półosi 1:2. Procedura ELLIPSE kreśli elipsę o środku w punkcie x0,y0 i o półosiach a,b. Z powodu ograniczenia zakresu liczb całkowitych dla 16-bitowego typu INTEGER konieczne jest wykonywanie niektórych rachunków na liczbach rzeczywistych. Spowalnia to nieco obliczenia. Sytuację mogłoby poprawić wprowadzenie w assemblerze arytmetyki 24-bitowych liczb całkowitych. W dotychczas omówionych procedurach zmienna Pflag może przyjmować dwie wartości 0 i 1. Dla jedynki figura jest kreślona na ekranie, a dla zera wymazywana. Ostatnią procedurą pakietu jest procedura BOX rysująca prostokąt, którego lewy, górny róg ma współrzędne x1, y1, a dolny, prawy x2,y2.

Zbiór GRAPH.SYS może być dołączany do innego programu przez użycie w tym programie deklaracji typu INCLUDE

(•$I GRAPH.SYS •)

Program demonstracyjny — DEMO.PAS

Listing 2 to zbiór DEMO.PAS zawierający pascalowy program demonstrujący możliwości graficzne zbioru GRAPH.SYS. Program ten uruchomiono na komputerze Amstrad PCW 8256 i dalszy sposób postępowania dotyczy właśnie tego sprzętu.

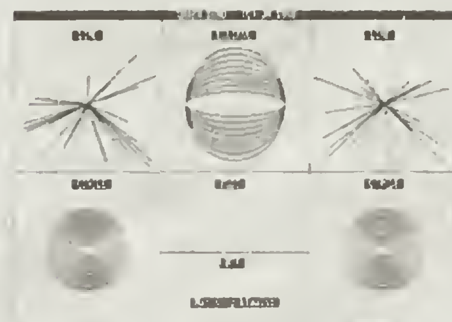
Aby otrzymać zbiór wynikowy programu DEMO razem z dołączonym RSX'em musimy wykonać następujące czynności.

1. kompilacja na dysk zbioru DEMO.PAS przy zmniejszonym adresie końcowym zbioru wynikowego. Dołączenie RSX'a (zbiór PLOT.RSX — patrz artykuł w Klanie Amstrada) do systemu operacyjnego obniży górny adres TPA (ang. Transient Program Area) zmniejszając pamięć dostępną dla programu użytkownikowa. Wpisanie C000 Hex w menu wyboru opcji sposobu kompilacji (patrz opis Turbo-Pascal'a) jako adresu końcowego (ang. END ADDRESS) zapewnia duży margines bezpieczeństwa przy zastosowaniu nawet większej ilości RSX'ów.

2. Zbiór DEMO.COM należy poddać działaniu programu systemowego GENCOM.COM

A>GENCOM DEMO.COM PLOT.RSX <CR>

W trakcie tych wszystkich operacji na dysku A muszą znajdować się następujące zbiory: DEMO.PAS, GRAPH.SYS, TURBO.COM, GENCOM.COM, PLOT.RSX. Wynik działania programu przedstawia rysunek 2. Jednoczesne naciśnięcie klawiszy EXTRA i PTR daje zrzut ekranu na drukarkę.

Rys. 2

Jarosław Młodzki

Literatura.
1. M. Pietruszka, T. Jedynak, Komputer, 12,87, s. 18–21.
2. R. Wacławek, Komputer 12,87, s. 35–36.
3. P.E. Danielsson, IEEE *Trans. Comput.*, Vol. C-19, Sep. 1970.
4. B.W. Jordan et al., IEEE *Trans. Comput.*, Vol. C-22, Dec. 1973.

LISTING 1

```
(****************************************************************)
(*                                                              *)
(*                     Zbiór GRAPH.SYS                          *)
(*                        ver. 1.01                             *)
(*           (C) Jarosław Młodzki   Luty 1988                   *)
(*                                                              *)
(* Umożliwia realizację podstawowych funkcji graficznych        *)
(* na komputerach AMSTRAD PCW 8256/8512 w Turbo-Pascalu         *)
(* pod kontrolą systemu operacyjnego  CP/M Plus.                *)
(*                                                              *)
(* Lista procedur:                                              *)
(*                                                              *)
(*  1. PLOT  ( x,y, PFlag : integer )                           *)
(*  2. LINE  ( x1,y1, x2,y2, PFlag : integer )                  *)
(*  3. CIRCLE  ( x0,y0, R, PFlag : integer )                    *)
(*  4. ELLIPSE ( x0,y0, a,b, PFlag : integer )                  *)
(*  5. BOX ( x1,y1, x2,y2 )                                     *)
(*                                                              *)
(* Uwagi                                                        *)
(*  1. Do współpracy konieczny jest zbiór PLOT.RSX              *)
(*       realizujący dostęp do pamięci ekranu                   *)
(*  2. Zmienna PFlag przyjmuje dwie wartości                    *)
(*     PFlag = 0, wymazuje figurę                               *)
(*           = 1, kreśli figurę.                                *)
(*                                                              *)
(****************************************************************)

(**************************************************)
(* Blok parametrów przekazywanych do wołanego     *)
(* przez procedurę PLOT RSX'a                     *)
(**************************************************)
var
    gpb : array(.0..4.) of integer;

procedure PLOT (x,y, PFlag: integer);
(**********************************************)
(* procedura PLOT zapala lub gasi punkt  *)
(* o współrzędnych x,y.                  *)
(* Wykorzystuje odwołanie funkcji BDOS   *)
(* o numerze 76 instalowane przez RSX'a  *)
(**********************************************)
begin
     gpb(.0.) := PFlag;
     gpb(.1.) := x;
     gpb(.2.) := y;
     Bdos(76,addr(gpb));
end;  (* of PLOT *)

procedure LINE ( x1,y1, x2,y2, PFlag : integer);
(**********************************************)
(* procedura kreśli linię między dana      *)
(* punktami o współrzędnych x1,y1 a x2,y2  *)
(* wykorzystuje algorytm 8-punktowy        *)
(**********************************************)
var x,y, dx,dy, vx,vy,
    ax,ay,axy,  fa,fx,fy,fxy : integer;
begin
  if x2>x1 then begin  dx := 1;  vx := y2 - y1;  end
           else begin  dx := -1; vx := y1 - y2;  end;
  if y2>y1 then begin  dy := 1;  vy := x1 - x2;  end
           else begin  dy := -1; vy := x2 - x1;  end;
  fa := 0;   x := x1;    y := y1;
  PLOT (x2,y2,PFlag);
  while (x<>x2) or (y<>y2)
  do begin
       plot(x,y,PFlag);
       fx := fa + vx;             ax := abs(fx);
       fy := fa + vy;             ay := abs(fy);
       fxy:= fx + fy - fa;        axy:= abs(fxy);
       if (ax<=ay) and (ax<=axy)
       then begin       fa := fx;    x := x + dx; end
       else if (ay<ax) and (ay<=axy)
            then  begin fa := fy;   y := y + dy; end
            else  begin fa := fxy;  x := x + dx;
                                    y := y + dy; end;
     end;       (* of while *)
end; (* of LINE *)

procedure CIRCLE (x0,y0, R, PFlag : integer);
(**************************************************)
(* procedura kreśli okrąg o środku w punkcie x0,y0 *)
(* i promieniu R . Z powodu różnic rozdzielczości  *)
(* pionowej i poziomej ekranu, procedura wylicza   *)
(* elipsę o stosunku półosi 1:2.                   *)
(**************************************************)
var x,y, fa,fx,fy,fxy, ax,ay,axy : integer;
begin
  x := R;   y := 0;    fa := 0;
  repeat
    Plot ( x0+x, y0+y, PFlag);   Plot ( x0+x, y0-y, PFlag);
    Plot ( x0-x, y0+y, PFlag);   Plot ( x0-x, y0-y, PFlag);
    fx := fa - x shl 1 + 1;      ax := abs(fx);
    fy := fa - y shl 3 + 4;      ay := abs(fy);
    fxy:= fx + fy - fa;          axy := abs(fxy);
    if (ax<=ay) and (ax<=axy)
    then begin       fa := fx;    x := x - 1; end
    else if (ay<ax) and (ay<=axy)
         then  begin  fa := fy;   y := y - 1; end
         else  begin  fa := fxy;  x := x - 1;
                                  y := y - 1; end;
  until x<0;
end; (* CIRCLE *)

procedure ELLIPSE (x0,y0, a,b, PFlag : integer);
(**************************************)
(* procedura kreśli elipsę o środku  *)
(* w punkcie x0,y0 i półosiach a,b   *)
(**************************************)
var x,y : integer;
    fa,fx,fy,fxy, ax,ay,axy, aa,bb, a2,b2 : real;
begin
  x := a;     y := 0;        fa := 0;
  aa := a;    aa := aa*aa;   a2 := 2*aa;
  bb := b;    bb := bb*bb;   b2 := 2*bb;
  repeat
    PLOT ( x0+x, y0+y, PFlag);  PLOT ( x0-x, y0-y, PFlag);
    PLOT ( x0-x, y0+y, PFlag);  PLOT ( x0+x, y0-y, PFlag);
    fx := fa - x * b2 + bb;      ax := abs(fx);
    fy := fa - y * a2 + aa;      ay := abs(fy);
    fxy:= fx + fy - fa;          axy := abs(fxy);
    if (ax<=ay) and (ax<=axy)
    then begin        fa := fx;    x := x - 1; end
    else if (ay<ax) and (ay<=axy)
         then  begin  fa := fy;   y := y - 1; end
         else  begin  fa := fxy;  x := x - 1;
                                  y := y - 1; end;
  until x<0;
end; (* ELLIPSE *)

procedure BOX ( x1,y1, x2,y2 : integer);
(****************************************************)
(* procedura kreśli pudełko o współrzędnych    *)
(*  lewy górny róg - x1,y1                     *)
(*  prawy dolny róg - x2,y2                    *)
(****************************************************)
const pflag = 1;
begin
     LINE ( x1,y1, x2,y1, PFlag );
     LINE ( x2,y1, x2,y2, PFlag );
     LINE ( x2,y2, x1,y2, PFlag );
     LINE ( x1,y2, x1,y1, PFlag );
end; (* of BOX *)
```

LISTING 2

```
program GraphDemo;
(**********************************************)
(* [illegible] możliwości graficznych       *)
(*       pakietu GRAPH.SYS                  *)
(*       (C) Jarosław Młodzki               *)
(*            Luty 1988                     *)
(**********************************************)

(*$I graph.sys *)

var
   ch : char;
   i  : integer;

begin (* GraphDemo *)
    ClrScr; write([illegible]);

    Box (0,249,719,0);
    Line (0,225,719,225, 1);
    Line (239,0,239,227, 1);
    Line (479,0,479,227, 1);
    Line (239,50,479,50, 1);

    GotoXY ([illegible]);  for i := 1 to 80 do write([illegible]);
    GotoXY ([illegible]);  write([illegible]);
    GotoXY ([illegible]);  write('LINE');
    GotoXY ([illegible]);  write('ELLIPSE');
    GotoXY ([illegible]);  write('LINE');
    GotoXY ([illegible]);  write('CIRCLE');
    GotoXY ([illegible]);  write('PLOT');
    GotoXY ([illegible]);  write('CIRCLE');
    GotoXY ([illegible]);  write('BOX');

    for i:=1 to 12 do Circle ([illegible]);
    for i:=1 to 8 do Ellipse ([illegible]);
    for i:=1 to 12 do Circle ([illegible]);
    for i:=1 to 25 do Line ([illegible]);
    for i:=1 to 500 do Plot ([illegible]);
    for i:=1 to 25 do Line ([illegible]);

    GotoXY ([illegible]);  write([illegible]);
    repeat until KeyPressed;
    read(kbd,ch);
    ClrScr;   write([illegible]);
end.
```

WSZYSTKO DLA WSZYSTKICH

NAJWIĘKSZY DYSTRYBUTOR PERYFERII KOMPUTEROWYCH W RFN

SYNELEC

Datensysteme
GmbH
Postfach 151727
8000 München 15
tlx 5212289
tel 089/519278

CITIZEN

oferuje:

A) DRUKARKI MOZAIKOWE CITIZEN

	Cena/szt. DM	Transport DM
LSP-120D (9 igieł, 10 cali 120 Zn/s)	350	40
MSP-15E (9 igieł, 15 cali, 160 Zn/s)	675	40
MSP-40 (9 igieł, 10 cali, 200 Zn/s)	715	40
MSP-45 (9 igieł, 15 cali, 200 Zn/s)	895	40
MSP-50 (9 igieł, 10 cali, 300/250 Zn/s)	1190	40
MSP-55 (9 igieł, 15 cali, 300/250 Zn/s)	1350	40
HQP-40 (24 igły, 10 cali, 200 Zn/s)	990	40
HQP-45 (24 igły, 15 cali, 200 Zn/s)	1450	40
Drukarka Laserowa (6 str/min.)	3990	80
Kasety do drukarek 10" (120 N)	134.5	20
10" (przy 10 szt.)	130	20
15" (przy 10 szt.)	180	20
Kable podłączeniowe do komputerów	20	

B) PLOTTERY SECONIC

SPL 410 (DIN A3)	1650	40
SPL 430 (DIN A3)	1650	40
SPL 450 (DIN A3)	2050	40
SPL 600 (DIN A2)	5900	80
SPL 800 (DIN A1)	6900	120
SPL 1000 (DIN A0)	12500	160

C) MONITOR GRAFICZNY CONRAC 19"	5900	80

D) TERMINALE

ESPRiT OPUS 220	849	40
ESPRiT OPUS 2	649	40
ESPRiT OPUS 4	849	40

E) STREAMERY ARCHIVE

Archive FT 60 + cartridge	1310	40
Archive ST 600 + 1 cartridge	1310	40

F) DYSKI SEAGATE

Seagate 20 MB ST 225	399	40
Seagate 40 MB ST 251	639	40
Seagate 20 MB ST 225 z kontr. i kablem	497	40
Seagate 40 MB ST 251 z kontr. i kablem	749	40

(minimalne zamówienia 6 szt.)

G) DYSKIETKI MAXELL

5 1/4 cala		
MD1-D przy 1000 szt.	1,23	150
MD2-D przy 1000 szt.	1,58	150
MD1-DD przy 1000 szt.	1,94	150
MD2-DD przy 1000 szt	1,99	150
MD2-HD przy 1000 szt	3,09	150
3,5 cala		
MF1-DD przy 1000 szt	2,46	150
MF2-DD przy 1000 szt.	2,52	150
MF2-HD przy 1000 szt.	6,15	150
3 cale		
CF2 przy 1000 szt.	4,45	150

WARUNKI HANDLOWE:

- Oferowany sprzęt zamówić można korespondencyjnie dokonując przelewu z konta A telegraficznie na nasze konto bankowe.
- Do sumy każdego przelewu prosimy dodać DM 10,- na pokrycie kosztów przelewu bankowego.
- Po dokonaniu przelewu prosimy o wysłanie do nas kopii dowodu wpłaty wraz z dokładną specyfikacją.
- Ceny należy rozumieć jako ceny z naszego składu w München (FO B München).
- Przy większych zakupach udzielamy rabatów.

NINIEJSZYM ZAMAWIAM:

1. .... DM ....
2. .... DM ....
3. .... DM ....

Koszty manipulacji bankowych DM 10,-

Razem DM ....

Załączam czek lub kopię zlecenia bankowego na przelew w/w sumy na konto nr 7137320 w Beyerische Vereignsbank München BLZ 70020270 zrealizowanego w dniu ....../....../...... przez bank .... oddział .... w ....

Podpis wpłacającego .... Nazwisko i imię .... Data ....

NAZWISKO I IMIĘ ODBIORCY ....

ADRES ODBIORCY ....

KODY ASCII

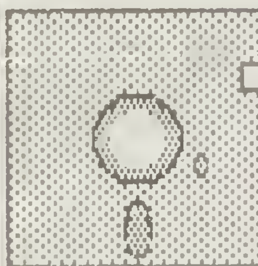
32		90	Z
33	!	91	Ż
34	"	92	Ł
35	#	93	Ą
36	$	94	Ś
37	%	95	_
38	&	96	ą
39	'	97	a
40	(	98	b
41	)	99	c
42	*	100	d
43	+	101	e
44	,	102	f
45	-	103	g
46	.	104	h
47	/	105	i
48	0	106	j
49	1	107	k
50	2	108	l
51	3	109	m
52	4	110	n
53	5	111	o
54	6	112	p
55	7	113	q
56	8	114	r
57	9	115	s
58	:	116	t
59	;	117	u
60	<	118	v
61	=	119	w
62	>	120	x
63	?	121	y
64	@	122	z
65	A	123	ó
66	B	124	ł
67	C	125	ż
68	D	126	ć
69	E	127	
70	F		
71	G		
72	H		
73	I		
74	J		
75	K		
76	L		
77	M		
78	N		
79	O		
80	P		
81	Q		
82	R		
83	S		
84	T		
85	U		
86	V		
87	W		
88	X		
89	Y		

CENY NA DZIEŃ 14.05.1988

	GIEŁDA BAJTKA w zł	PEWEX BALTONA USD	RFN [illegible] DM
SINCLAIR			
ZX-Spectrum 48 KB	120	115	90–110
ZX-Spectrum plus	150	—	125–140
ZX-Spectrum 128+2	289	—	210
ZX-Spectrum 128+3	340	—	355
TIMEX 2048	165	146	—
COMMODORE			
Commodore 16	120	—	100–115
Commodore 116	70	—	85–100
Commodore +4	150	—	130–165
Commodore 64	225	219	255–300
Commodore 128	335	299	450–550
Commodore 128 D	755	—	899
AMIGA 500	1,2	—	989
Magnetofon 1531,1530	50	48	35
Stacja dyskietek 1541	230	—	385–390
Stacja dyskietek 1571	320	299	455
Drukarka GP—500 C	210	—	150
ATARI			
ATARI 65 XE	170	125	100
ATARI 130 XE	240	199	250
ATARI 1050	250	185	300
ATARI XC—12	50	48	[illegible]
ATARI 520 STM+SF354	850	798	800
AMSTRAD			
464 mon. monitor	320	—	350
464 kolor monitor	465	—	450
6128 mono. monitor	600	—	700
6128 kolor monitor	700	—	999
Stacja dyskietek do 464	350	—	300
PC 1512 SD MD	1 1	—	999
Dyskietki 5 25	0 9	—	0.6
Dyskietki 3.5	2	—	3.5
Dyskietki 3	6	—	5–7
Joystick	6—12	4—9	4–10

Sklep Bajtka ul. Koniewa 6 w BYTOMIU tel. 81-57-01

ZX-81	30.000
ZX-Spectrum 48 KB	110—120.000
ZX-Spectrum plus	150— 160.000
Seikosha GP 50	100—110.000
Joystick	7— 14.000
C64	260—270.000
C128	350—400.000
Magnetofon 1531	55— 60.000
Stacja dyskietek 1541	250—260.000
Stacja dyskietek 1571	330—360.000
Drukarka MPS 803	200—250.000
Dyskietki 5.25	1—1. 600
Dyskietki 3.5	3—3. 500
Atari 65 XE	170—180.000
Atari 130 XE	260—270.000
Atari 1050	260—270.000
ATARI 520 ST+SF 354	990.000

BANK DANYCH

Piotr Ziziewicz, uczeń lat 14. Posiada mikrokomputer Spectrum +. Zainteresowania: sport oraz gry komputerowe. Proponuje wymianę gier. Adres: 16-400 Suwałki, ul Antoniewicza 1a/30.

Norman Patuła, lat 16. Interesuje się informatyką oraz elektroniką. Pragnie nawiązać kontakt z osobami, które posiadają mikrokomputer Texas Instruments. Adres: Poznań, Os. Kwiatowe, ul. Malwowa 20.

Łukasz Curzydło, lat 15. Jest posiadaczem mikrokomputera Commodore C 64 z magnetofonem. Oprogramowanie: gry, programy użytkowe oraz muzyczne. Oczekuje wymiany doświadczeń oraz oprogramowania. Adres: 76-200 Słupsk, ul. Władysława IV 1/29.

Janusz Kasperczyk, uczeń L.O., 18 lat. Posiada CPC 6128 Oprogramowanie: około 60 programów firmowych Zainteresowania: informatyka, elektronika oraz fotografia. Proponuje wymianę oprogramowania oraz doswiadczeń. Adres: 28-400 Pinczów, ul. Bat. Chłopskich 119.

Grzegorz Śliżewski, lat 17, uczeń szkoły średniej. Posiada mikrokomputer AMIGA 2000, monitor 1081, dwie wbudowane stacje dysków 3 5. Pragnie nawiązac kontakt z użytkownikami AMIGI, w celu wymiany doświadczeń, literatury i oprogramowania. Adres: 71-660 Szczecin, ul. Wilcza 4a.

Dariusz Górczyński, lat 15. Posiada mikrokomputer ZX Spectrum, około 200 programów. Interesuje się elektroniką oraz informatyką. Zainteresowany jest wymianą programów.

Tadeusz Kisielewicz, Atari 800 XL. Proponuje współpracę i wymianę programów brydżowych. Adres: 77-400 Złotów. Al. Piasta 14/23.

Radosław Mielczarek, posiada mikrokomputer ATARI 800 XL, joystick i magnetofon. Chce nawiązać kontakt z posiadaczami tego mikrokomputera w celu wymiany oprogramowania i doświadczeń. Adres: 87-408 Ciechocin, woj. Toruń.

Maciej Teichert, uczen LO lat 17. Posiada mikrokomputer Amstrad CPC 6128. Pragnie nawiązać kontakt z innymi posiadaczami tego mikrokomputera. W swoim archiwum posiada gry oraz programy użytkowe. Adres: 62-200 Gniezno, ul. Tulipanowa 3.

Piotr Rowiński, posiada komputer Timex 2048 z monitorem Neptun. Dysponuje dużą ilością programów użytkowych i około 30 grami. Proponuje wymianę programow i doświadczeń związanych z wykorzystaniem komputera w edukacji. Adres: 74-100 Gryfino, ul. Energetykow 36/1.

Remigiusz Grudzień, lat 10. Posiada mikrokomputer ATARI 800XL z magnetofonem oraz joystick. Zainteresowania: motoryzacja, chemia oraz informatyka. Pragnie nawiązać kontakt z rówieśnikami o podobnych zainteresowaniach. Adres: 98-220 Zduńska wola, ul. Obrońców Westerplatte 16.

Krzysztof Dzięcioł, lat 13 pragnie nawiązać kontakt z posiadaczami mikrokomputera Meritum II Adres: 42-550 Sosnowiec, ul. XXX-Lecia PRL 111a.

Krzysztof Wawrzyniak, lat 14. Posiada mikrokomputery Spectrum + (około 160 programów użytkowych i gier) oraz Amstrad CPC 464 (bardzo mało programów). Lubi łamać gry i szukać nieśmiertelności. Adres: 44-310 Wodzisław, ul Odległa 130.

SPRZĘŻENIE ZWROTNE

Drogi Bajtku!

W odpowiedzi na list czytelnika dotyczący WARSAW BASIC-a (Bajtek nr 2/88 str. 29) stwierdza Pan, że polski kompilator Basic-a sprzedawany jest bez instrukcji.

W załączeniu do tego listu przesyłam jeden egzemplarz instrukcji sprzedawanej razem z kasetą, na której nagrany jest kompilator TOBOS-FP. Zdaniem użytkowników 9 stron instrukcji obsługi jest w tym wypadku zupełnie wystarczającą liczbą.

Naszym celem było stworzenie efektywnego urządzenia, którego używanie nie wymaga studiowania tomów instrukcji i myślę, że to się udało.

Wojciech Skaba
ul. Bożyńskich 38 m. 23
87-100 Toruń

Dziękuję za list i za instrukcję — faktycznie zwięzłą i dość wyczerpującą, o ile zdołałem się zorientować. Moja wypowiedź w numerze 2/88 nie miała bynajmniej charakteru zarzutu pod adresem któregokolwiek z wydanych programów, lecz raczej sygnalizacji pewnego problemu o charakterze ogólnym. Mianowicie działalność wydawnicza na rynku programów nie może na dłuższą metę sprowadzić się tylko do nagrywania kaset (czy dyskietek).

Nie przeczę, że TOBOS-FP może być wystarczająco opisany przy pomocy tylko 9 stron tekstu. Taką sytuację trzeba jednak, przyzna Pan, traktować jako szczęśliwy wyjątek. TOBOS-FP korzysta w maksymalnym stopniu z oprogramowania systemowego ZX Spectrum — edytora, dialektu Basic-a. Oznacza to, że lwią część podręcznika użytkownik TOBOSA-FP już otrzymał wcześniej w postaci podręcznika obsługi komputera. W przeciwnym przypadku nie obeszłoby się prawdopodobnie bez wydania instrukcji, w formie książki. Tak też jest w przypadku wszystkich niemalże znanych mi komplitatorów zagranicznych. W przypadku translatorów bardziej wyszukanych podstawowy podręcznik użytkownika liczy bardzo często 400 — 600 stron.

Mam prośbę związaną z programowaniem w języku Turbo Pascal. Nigdzie nie mogę znaleźć instrukcji, która byłaby odpowiednikiem INKEY$ w Basic-u. Jeżeli to możliwe, proszę o podanie tej instrukcji i jej składni.

Adam Czajka
Os. Rusa 103/6
61-245 Poznań

W celu pobierania informacji o stanie klawiatury używa się standardowej procedury **read**, przy czym czytanie powinno odbywać się z pliku powiązanego z urządzeniem **KBD:**. Standardowym takim plikiem jest **Kbd**. Tak więc w czytaniu z klawiatury znaku i przypisaniu go na zmienną Ch typu **char** odpowiada wywołanie

read (Kbd, Ch);

Dodatkowym narzędziem jest standardowa funkcja, której deklaracja można przedstawić jako

function KeyPressed: boolean;

Jej wynik wskazuje, czy w momencie wywołania jest wciśnięty jakikolwiek klawisz.

Tak więc w większości przypadków, gdy nie chodzi nam np. o jednoczesne działanie programu i kontrolowanie stanu klawiatury, w celu pobrania znaku będziemy używać konstrukcji

repeat until KeyPressed;
read (Kdb, Ch);

Z urządzeniem **KBD:** możemy też powiązać dowolną zmienną typu **text (file of char)** poprzez użycie

Assign („F, 'KBD:');

Opisane konstrukcje mają zastosowanie w wersji Turbo Pascal 3.0 i wcześniejszych. W wersji 4,0 zastosowano całkiem inne rozwiązanie.

SPRZĘŻENIE ZWROTNE

Jestem posiadaczem ATARI 800XL i stacji dyskow 1050. Planuję rozszerzyc ten zestaw o drukarkę STAR LC-10. Słyszałem, że jest to nowy produkt firmy, dlatego też chciałbym dowiedziec się, jakie są opinie o tej drukarce. Przede wszystkim interesuje mnie druk polskich liter w trybie NLQ. Czy byłoby możliwe zastąpienie jednego zestawu znaków międzynarodowych? Jeśli nie, bardzo prosiłbym o wskazanie mi programu realizującego powyższe zadanie.

Dariusz Matuszewski
(adres do wiadomości redakcji)

Test drukarki LC10 zamieściliśmy w „Bajtku" „Tylko o Commodore". Przedstawiony tam model różni się od standardowego tylko zamontowanym na stałe interface'em do Commodore.

Zestawy znaków są przechowywane w pamięci ROM drukarki. Możliwe jest zdefiniowanie polskich znaków poprzez wstawienie własnego układu (układów) EPROM w miejsce układów firmowych.
Rozwiązania programowe tego problemu z reguły sprowadzają się do druku polskich liter w trybie graficznym, co wymaga niebanalnego programu sterującego wydrukiem i znacznie spowalnia tempo pracy drukarki. Redakcja nie posiada informacji o takim programie dla zestawu ATARI XL — LC-10.

Chciałbym nawiązać do cyklu artykułów opisujących Hisoft Pascal. Otóż w pierwszej części tego cyklu (nr 9/87 str. 11) został opisany program PRINT 64 współpracujący z Hisoft Pascal-em HP4S. Program ten może współpracować też z wersją HP4TM16. Nie to jest jednak najważniejsze. Do napisania tego listu skłonił mnie fragment artykułu opisujący powrót do 32-kolumnowej organizacji ekranu (przez powrót do Basic-a zleceniem B, wykonanie NEW i ponowne uruchomienie Pascal-a przez RANDOMIZE USR 24603). Nie został natomiast opisany inny sposób, znacznie wygodniejszy i nie powodujący skutków ubocznych, takich jak skasowanie programu ładującego i utrata możliwości nagrania programu na taśmę oraz brak możliwości powrotu do trybu 64-kolumnowego. Sposób ten jest następujący: jako komendę edytora podajemy CAPS SHIFT + 3. Potem w każdej chwili możemy wrocić do 64 kolumn ponownie wciskając te same klawisze. Mam nadzieję, że ta uwaga przyda się tym czytelnikom, którzy nie odkryli jeszcze tej dodatkowej możliwości.

Jan Kondraciuk
ul. Słowackiego 25/60
05-120 Legnica

Faktycznie opisu podanej funkcji edytora zabrakło w cyklu „Bez wyboru". Autor opierał się w tym miejscu na podręczniku nieco starszej wersji kompilatora Hisoft Pascal, stąd też brak owej wzmianki. Podany sposób pozostając jednak nadal skuteczny, jeżeli nam zależy na fizycznym usunięciu z pamięci wszystkiego poza samym kompilatorem. Może się to zdarzyć w przypadku uruchomienia bardziej rozległych programów.

w numerze 3/88 „Bajtka" zamieszczono fotografię przerobionej klawiatury do komputera ZX Spectrum +. Bardzo mnie ten temat zainteresował i bardzo bym prosił, wręcz nalegał, by redakcja udostępniła mi materiały, jak zrobic taką klawiaturę.

Andrzej Dunajec
ul. Czerwonych Sztandarów 94a/343
41-303 Dąbrowa Górnicza

Listów tego typu nadeszło ostatnio sporo, dlatego też z braku innej możliwości odpowiedzi odsyłam do literatury. Opis podłączenia dodatkowej klawiatury do ZX Spectrum wraz z potrzebnymi schematami został zamieszczony w numerze I/1987 Magazynu Komputerowego „Młodego Technika" INFORMIK, w artykule Grzegorza Zalota „Jak z ZX Spectrum zrobić komputer" na str. 18.

Wprawdzie prezentowane tam rozwiązanie różni się od prezentowanego na zdjęciu w „Bajtku", ale jest równie coś wygodne (klawiaturę podłącza się z zewnątrz przez złącze krawędziowe, możliwe jest użycie klawiatury z wydzielonym blokiem numerycznym i funkcyjnym itd.).

Jestem użytkownikiem TIMEX-a 2048. W jaki sposób można regulować prędkość zapisu i odczytu programów na taśmie, czy można to regulować przy pomocy jakiejś zmiennej systemowej? Ukazywały się już w „Bajtku" programy tego typu dla Commodore i Atari.

Krzysztof Murawski
Zadobrze 12
18-230 Ciechanowiec
woj. łomżyńskie

ZX Spectrum i Timex dysponują dość wysoką prędkością transmisji danych z magnetofonu — na przykład w porównaniu ze standardowymi prędkościami transmisji Commodore i Atari. Przyspieszenie transmisji jest możliwe teoretycznie na drodze czysto programowej, poprzez zastąpienie systemowych podprogramów obsługi transmisji własnymi ich substytutami.

Wiąże się to jednak z dużymi trudnościami natury technicznej. Mianowicie zagęszczenie informacji na nośniku wiąże się oczywiście ze zwiększeniem podatności zapisu i odczytu na błędy i przekłamania. Z tymi ostatnimi i tak nie jest najlepiej ze względu na to, że Spectrum używa zwykłego magnetofonu i — co za tym idzie — komputer analizuje bezpośrednio sygnał akustyczny.

Z tych przyczyn istniejące sposoby przyspieszenia transmisji danych w ZX Spectrum opierają się najczęściej na rozwiązaniach sprzętowo-programowych pozwalających na zminimalizowanie ilości błędów transmisji.

Niemniej nie da się w pełni wykluczyć możliwości programowego rozwiązania problemu, jakkolwiek redakcja „Bajtka" jeszcze z takowym się nie spotkała. W przypadku poznania metody, chętnie się nią z czytelnikami podzielimy.

Marcin Waligórski

HARDWARE

PRZYSTAWKA „POLBASIC"

Przystawka POLBASIC nie różni się wielkością od zwykłego interfejsu Kempstona.

Składa się ona z szyny łączącej, wciskanej w gniazdo komputera, z przelotem na drugą stronę, płytki z pamięcią EPROM i kilkoma częściami elektronicznymi. Wszystko obudowane jest pudełkiem z czarnego plastiku z nazwą przystawki. Na zewnątrz wyprowadzone są dwa gniazda typu „jack", oznaczone jako Wejście i Wyjście, dwie diody elektroluminescencyjne podpisane MOTOR i ROM oraz przycisk podpisany NMI.

Po podłączeniu przystawki do komputera i włączeniu go do sieci słychać krótki dźwięk i na dole ekranu ukazuje się napis „TACT POLBASIC" wraz z dwoma różnokolorowymi paskami. Ekran jest czarny, a który białe w celu oszczędzania oczu i monitora, świeci się też zielona dioda na przystawce.

Po wciśnięciu dowolnego klawisza w oczy rzuca się jedno — wszystkie komendy są po polsku! Na przykład PISZ zamiast PRINT, CZYŚĆ zamiast CLS, czy PRZYWRÓĆ zamiast RESTORE. Niektóre tłumaczenia są wręcz śmieszne. Autor kierował się tym, by tłumaczenia układały się w tekście programu w poprawne polskie zdania. Uważam jednak, i nie tylko ja, że takie tłumaczenie komend na język polski pozbawione jest sensu. Językiem programowania jest język angielski i zmiana na inny będzie zawsze sztuczna i bezcelowa. Tylko LOGO powinno być w rodzimym języku użytkownika. Sensowna jest natomiast myśl zastosowania polskich komunikatów o błędach.

To dopiero początek możliwość przystawki. Przede wszystkim mamy nowy zestaw znaków z pogrubionymi literami i dodatkowymi znakami w miejsce nie używanych kodów. Wyrażenie PI zastąpiono symbolem matematycznym, a SQR — znakiem pierwiastka. Obecne są polskie litery, zamiennie ze znakami graficznymi.

Większość błędów zawartych w ROM-ie Spectrum została poprawiona. Mamy też szereg bardzo przydatnych funkcji. CLS wprowadzone przez CAPS SHIFT i NMI powoduje oprócz [illegible] zmianę kolorów na [illegible] daje komenda PRZYWRÓĆ i PRZYWRÓĆ z kolejnym cyfrą powoduje wywoływanie większości innych funkcji. Wszystkie wywołania opisane są wyczerpująco w instrukcji.

Pożyteczne jest też dodatkowe działanie klawisza CAPS SHIFT. Przytrzymanie go pod koniec ładowania programu z taśmy da ten sam efekt, co CAPS SHIFT i NMI, lecz bez zmiany zawartości rejestrów.

Testowany w redakcji egzemplarz czasem zawieszał się nieodwracalnie lub powodował dziwne zjawiska. Lampka „Motor" lubiła „warować" i w większości gier powrót do systemu był niemożliwy. Mimo to, podczas blisko miesięcznego intensywnego użytkowania przystawka spełnia swoją rolę.

Jak podaje dystrybutor, na życzenie klientów, opracowana została nowa wersja przystawki o nazwie BASIC PLUS. Posiada ona wszystkie funkcje starej przystawki z niezmienionym angielskim Basic-em i dodatkowo wzbogacona jest o funkcje jasowania pamięci, wyświetlania ilości wolnej pamięci i katalogowania taśmy.

Sumując: przystawka TACT POLBASIC jest użytecznym narzędziem dla każdego kto chce wzbogacić swój komputer o szereg dodatkowych funkcji, działa z każdym „klonem" ZX Spectrum. Polecam ją nie tylko entuzjastom programowania w Basicu i asemblerze, lecz i graczom.
Przystawka kosztowała ostatnio [illegible]0. Myślę, że jest ona warta swojej ceny.

Przystawkę „POLBASIC" otrzymaliśmy do testowania dzięki uprzejmości pana Wojciecha Szaniela, dyrektora Centralnej Składnicy Harcerskiej.

Przystawka została zaprojektowana przez p. Macieja Szewczyka ze spółdzielni TACT, a produkowana jest przez przedsiębiorstwo ATUT — spółka z o.o. Rozprowadza ją Centralna Składnica Harcerska poprzez placówki sprzedaży sprzętu komputerowego w całym kraju.

Marcin Przasnyski

TYLKO DLA PRZEDSZKOLAKÓW

KTO bliżej?

Cześć Maluchy!

Nie ma chyba rodziny programów bardziej licznej niż bazy danych. Nic w tym zresztą dziwnego. Komputer to narzędzie informatyki, informatyka zajmuje się informacją a informację gromadzimy w bazach danych.

Uważni czytelnicy rubryki „Tylko dla przedszkolaków" pamiętają prawdopodobnie, że już kiedyś konstruowaliśmy razem bazę danych („Bajtek" nr 9/86). Nazywała się ona „Notesik" i służyła do zapisywania imion, nazwisk i telefonów znajomych. Potrafiła znaleźć numer telefonu podanego kolegi oraz ustawić wszystkie nazwiska w kolejności alfabetycznej. I to wszystko, co mogła zrobić nasza baza danych. Pod względem możliwości niewiele różniła się od zwykłego notesu.

Bywają jednak zupełnie inne bazy danych. Takie, które prócz tego, że przechowują potrzebne nam informacje, potrafią również podejmować za nas pewne decyzje. Zdarza się czasem, że są to decyzje bardzo złożone.

W numerze 5/88 „Bajtka" wspólnie z koleżankami i kolegami założyliśmy własną gazetę. Taki podwórkowy dziennik. Chcielibyśmy oczywiście, by w każdym miejscu, gdzie dzieje się coś ciekawego znalazł się nasz reporter. Często powinien on znaleźć się tam w ciągu kilku minut, a więc powinien to być ktoś, kto mieszka najbliżej.

Studiowanie listy adresów i błądzenie palcem po mapie nie jest najlepszym wyjściem. Może się bowiem okazać, że nim zdecydujemy, komu zlecić napisanie reportażu, nie będzie już o czym pisać. Jedyny sposób na szybkie i bezbłędne wytypowanie odpowiedniego kandydata, to zaprzęgnięcie do tej pracy komputera.

Za każdym razem, gdy przyjdzie nam ochota zastosować komputer do zadań praktycznych, musimy się zastanowić, w jakiej postaci zapisać wszystkie dane, aby były one zrozumiałe dla komputera. Jeśli na przykład podamy komputerowi informację, że Kubuś mieszka przy ul. Wspólnej, a Zdzich Marchewka przy Złotej, to komputer nie będzie w stanie stwierdzić, czy jest to daleko czy blisko. Oczywiście, można próbować „nauczyć" go planu Warszawy. Jest to jednak zajęcie bardzo żmudne i przekraczające z całą pewnością umiejętności komputerowych przedszkolaków. My poradzimy sobie w nieco inny, o wiele bardziej prosty sposób. Podzielimy plan miasta (oczywiście może to być wasze rodzinne miasto) na małe kwadraty, które następnie ponumerujemy w poziomie i pionie tak jak na naszym rysunku. Tak więc zamiast podawać adres w postaci nazwy ulicy, numeru domu i mieszkania, wprowadzimy do komputera jedynie informację w którym kwadracie znajduje się dom danej osoby.

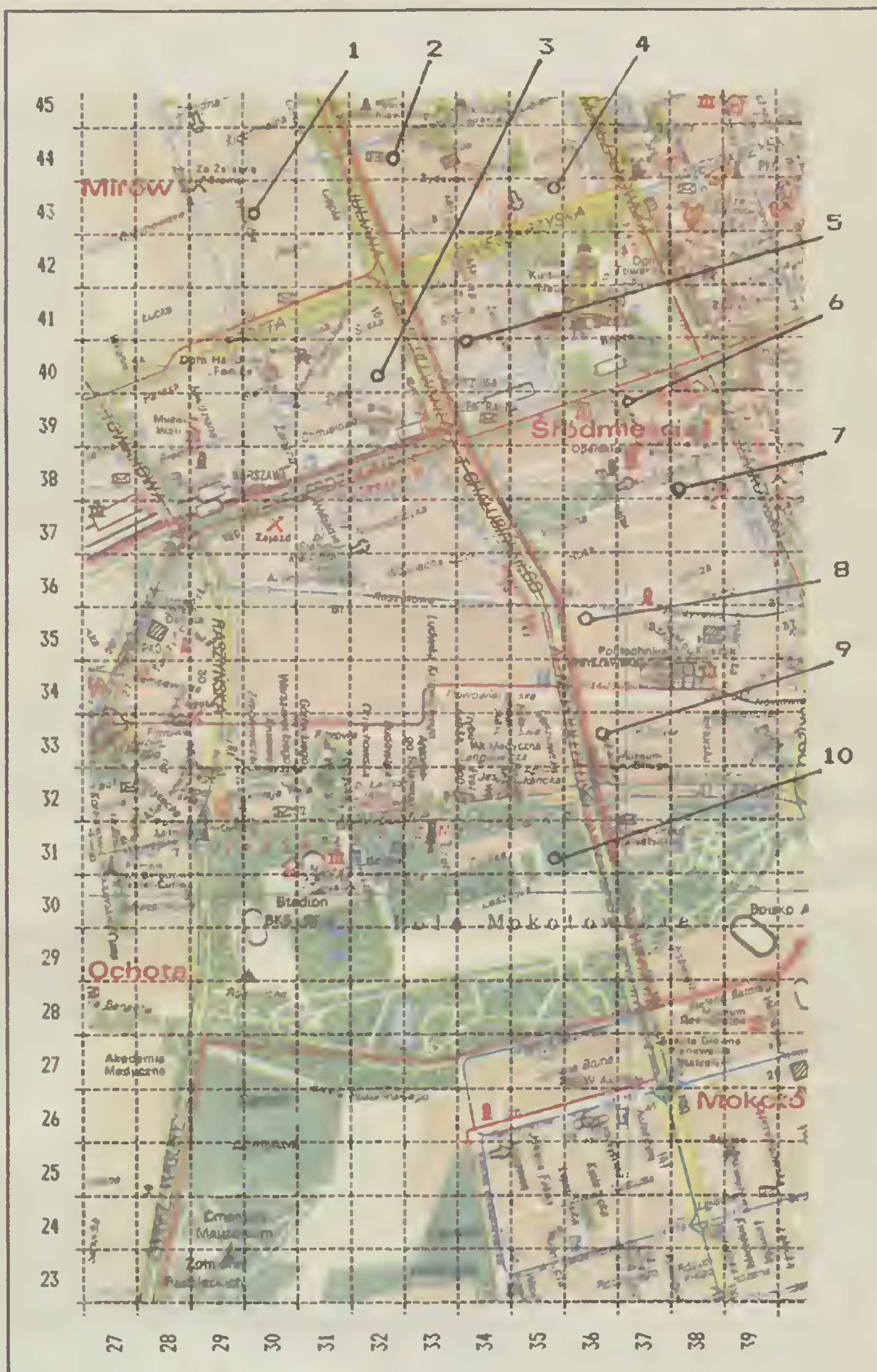
Odległość pomiędzy poszczególnymi kwadratami obliczymy bardzo łatwo stosując twierdzenie Pitagorasa. No proszę, kto pamięta jak ono brzmi?

Jeżeli trójkąt jest prostokątny, to suma pól kwadratów zbudowanych na jego przyprostokątnych, jest równa polu kwadratu zbudowanego na przeciwprostokątnej. Wynika stąd, że odległość dwóch punktów jest równa pierwiastkowi z sumy kwadratów odległości poziomej i pionowej.

$$l = \sqrt{x^2 + y^2}$$

Jest to oczywiście odległość w linii prostej i w związku z tym komputer nie bierze pod uwagę ukształtowania ulic czy jakichś przeszkód terenowych. Może się zdarzyć, że prawdziwa droga będzie znacznie dłuższa od teoretycznie obliczonej.

Nasz program skonstruowany jest w taki sposób, że komputer pyta nas o współrzędne (numery) interesującego nas kwadratu. Po ich wprowadzeniu odczytuje kolejno informacje o poszczególnych redaktorach i za każdym razem oblicza odległość ich domów od naszego kwadratu. W zmiennych **l$** oraz **n** przechowuje nazwisko i numer tego, który mieszka najbliżej. Po sprawdzeniu wszystkich, komputer melduje nam, kogo należy wysłać.


```
100 PRINT "Podaj współrzędne interesują
cego nas kwadratu."
110 PRINT "Pozioma:"
120 INPUT x
130 PRINT "Pionowa:"
140 INPUT y
150 LET l=1000
200 READ a$
210 IF a$="koniec" THEN GOTO 250
220 READ nr,x1,y1
230 IF SQR((x-x1)^2+(y-y1)^2)<l THEN LET
 l=SQR((x-x1)^2+(y-y1)^2): i$=a$: n=nr
240 GOTO 200
250 PRINT "Najbliżej będzie miał(a) ";i$
; " (nr:";n;")"
1010 DATA "Barnaba",1,30,43
1020 DATA "Mały Kazio",2,32,44
1030 DATA "Zdzich Marchewka",3,32,40
1040 DATA "Asia",4,35,43
1050 DATA "Jacek",5,34,40
1060 DATA "Marysia",6,37,39
1070 DATA "Kubuś Literka",7,38,38
1080 DATA "Marek i Władek",8,36,35
1090 DATA "Zosia",9,36,33
1100 DATA "Krysia",10,35,31
1110 DATA "koniec"
```

A może Wy macie pomysł na podobny program „myślącej bazy danych", przydatny na przykład w szkole. Jeśli tak, napiszcie. Najciekawsze programy wydrukujemy!

Romek

NIE TYLKO KOMPUTERY

1. *Operator w centrali poszukuje ciężarówki, sygnał przesyłany jest z central przewozów linią telefoniczną do komputerowej stacji naziemnej skąd przekazywany jest do odbiornika w ciężarówce via satelita*

2. *Radioodbiornik w ciężarówce odpowiada wysyłając zakodowany sygnał. Satelity namierzają go ustalając dokładne położenie ciężarówki*

Informacja przakazywana jest z satelity z powrotem do komputerowej stacji naziemnej, gdzie wyświetlana jest w postaci punktu na mapie generowanej na ekranie monitora. Tą drogą można przesyłać również informacje do i od kierowcy.

Gdzie jest ciężarówka 54?

Złodzieje, którzy na początku tego roku ukradli niedaleko San Bernardino w Kaliforni (USA) ciężarówkę z ładunkiem za 55 tysięcy dolarów, nie mieli szczęścia. W ciągu dwu i pół dnia, kiedy uciekali nia dokoła Południowej Kaliforni, operatorzy w Centrali Krajowych Usług Przewozowych obserwowali każdy ich ruch na ekranach swoich komputerów osobistych.

Skradziona ciężarówka wyposażona była bowiem w nadajnik, którego sygnały odbierane były przez satelitę. Wkrótce policja aresztowała zdumionych złodziejaszków, a kierowcy firmy szybko odnaleźli ciężarówkę zaparkowaną na przedmieściach Los Angeles.

„Błądzącą" ciężarówkę zlokalizowano za pomocą systemu firmy Geostar Corporation z Waszyngtonu testowanego od maja ub. roku przez kilkanaście przedsiębiorstw. Firma jeszcze korzysta z usług francusko-amerykańskiego satelity meteorologicznego, ale wkrótce zaplanowano wyniesienie na orbitę pierwszego z trzech własnych satelitów, co znacznie przyspieszy eksperyment i zamieni go z lokalnego na ogólnokrajowy. I chociaż interes ten jest jeszcze w stadium organizacji, to konkurencja nie śpi: następna firma — Omnimet Corporation z Los Angeles proponuje swoje usługi w tym samym zakresie już od czerwca br.

Założyciele obu firm twierdzą, iż już wkrótce będą mogli odpowiedzieć na pytanie dręczące od lat dyspozytorów dalekobieżnych przewozów: gdzie są moje ciężarówki?

Dzisiaj przejeżdżają one z hukiem międzystanowymi autostradami będąc przez kilkanaście (-dziesiąt) godzin poza zasięgiem dyspozytora, który w razie spóźnienia sygnalizowanego przez odbiorcę nie wie, czy ciężarówka utknęła w korku, zboczyła z trasy czy stoi gdzieś zepsuta, a kierowca szuka telefonu, żeby zawiadomić centralę i wezwać pomoc. Trwa to czasem ponad pół godziny a stracony czas kosztuje.

Ta ciągła niepewność operatorow odpowiedzialnych w centrali za terminowość przewozów wzmaga ich wysiłki w celu zainstalowania nadajników w ciężarówkach.

Zasada współpracy radionadajnika firmy Geostar z satelitą i komputerem w centrali jest następująca: sygnał emitowany z satelity „wyławia" kod radionadajnika poszukiwanej przez centralę ciężarówki i wraca z powrotem na orbitę. Lokalizacja (z dokł. do 1 mili) odbywa się przy udziale przystosowanego do tego eksperymentu systemu nawigacji LORAN-C — z powodzeniem wykorzystywanego do lat przez statki i prywatne samoloty.

W 1990 roku kiedy Geostar umieści na orbicie drugiego satelitę, pozycja poszukiwanej ciężarówki znana będzie z dokładnością do 10 metrów. Informacje do i z centralnego komputera Geostaru przekazywane będą odbiorcom z poszczególnych linii przewozowych telefonicznie. Operator w centrali będzie mógł w każdej chwili zobaczyć swoją ciężarówkę rzucając okiem na mapę wyświetloną na ekranie osobistego IBM czy APPLE. Ponadto — korzystając z pamięcia komputera Geostaru operator z łatwością odtworzy trasę ciężarówki z kilku poprzednich dni. W razie zmian w organizacji przeładunków będzie mógł zaprogramować również jej nową trasę.

— System ten zrewolucjonizuje naszą pracę — twierdzi Tom Brooke, prezes Frederick Transport, którego już 13 z 620 ciężarówek, kursujących między USA a Kanadą, wyposażonych jest w „elektronicznego pasterza" przez Geostar. Znikną również — kontynuuje Tom Brooke — pretensje fabryk zaopatrywanych przez nasze ciężarówki w systemie „just in time" oraz żądania dokładnego określenia przybycia kolejnej ciężarówki. Oni i my będziemy znali rozkład jazdy.

Mniejszym ryzykiem obarczone będą przewozy ładunków niebezpiecznych i szczególnie wartościowych. Kierowca w przypadku kłopotów jednym naciśnięciem guzika będzie mógł wezwać pomoc określając precyzyjnie swoje położenie.

Z drugiej strony możliwość ścisłej kontroli ma prócz dobrych i złe (dla niektórych kierowców) strony.

Kiedy system Geostar w ramach eksperymentu zainstalowano na ciężarówkach firmy Three Coast Carriers, to pierwsza ciężarówka, którą prezes Riley Crosby zobaczył na ekranie komputera, była oddalona 300 mil od zaplanowanej przez firmę trasy.

Stąd też kierowcy ciężarówek mają mieszane uczucia co do zalet radionadajnika proponowanego przez Geostar. Jeden z nich — Gustaw Gyllenkof z firmy ATA jest niezadowolony z tego, że jak twierdzi, „Wielki Brat" wciąż go obserwuje. Kierowcy zdają sobie sprawę, że będą podlegać jeszcze dokładniejszej kontroli, gdy w latach 90-tych zostanie wprowadzona kieszonkowa wersja radionadajnika.

Według obliczeń prezesa Brooksa, zarówno firma jak i kierowcy wkrótce zyskają na wprowadzeniu tego dość kosztownego systemu — abonament miesięczny radionadajnika na jednej ciężarówce wynosi 165 dolarów.

Około 1/5 tej sumy firma potrącać będzie z pensji kierowcy. Za to — argumentują twórcy systemu — nie będzie musiał on zbaczać z trasy, żeby znaleźć najbliższy telefon, z którego zadzwoni do centrali. Amerykanie wyliczyli, że takie średnie „zboczenie" wynosi 30 mil; obliczyli też, że koszt jednej mili wynosi 80 centów. Wyliczenie jest już zatem proste: każdy telefon do centrali kosztuje extra 24 dolary. Wszystkie telefony w ciągu jednego dnia „to już grube tysiące dolarów — twierdzi prezes Brooks. Kto nie zakupi tego systemu daleko nie zajedzie".

Franciszek Penczek